

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 19

13—18 maj.

Debatter m. m.

Torsdagen den 13 maj.

	Sid.
Jordbrukets rationalisering m. m.	4
Stöd åt fiskerinäringen m. m.	38
Fiskeristyrelsens förläggning (sammanjämningsförslag)	53
Omtryckning av samtliga gällande författningar	61

Fredegan den 14 maj.

Svar på interpellation av herr Fahlander ang. kombinerade språkskrivningar i vissa examina	68
Svar på interpellation av fröken Andersson om ökad hemvårdsutbildning för unga kvinnor	69

Samtliga avgjorda ärenden.

Torsdagen den 13 maj förmiddagen.

Jordbruksutskottets utlåtande nr 27, ang. organisationen av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område m. m.	4
— nr 28, ang. social jordbrukskreditgivning m. m.	37

Torsdagen den 13 maj eftermiddagen.

Jordbruksutskottets utlåtande nr 29, ang. stöd åt fiskerinäringen m. m.	38
Jordbruksutskottets memorial nr 31, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om förläggning av fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök	53
Första tillfälliga utskottets utlåtande nr 13, ang. omtryckning av samtliga gällande författningar	61
Andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 9, om utredning i syfte att rationalisera och förbilliga varudistributionen i landet	67
— nr 10, om utredning rörande trafiksäkerheten vid korsning mellan järnväg och väg	67
— nr 11, om åtgärder till undvikande av att polisförhör anställes med person, som utskrivits från sinnessjukhus	67

Torsdagen den 13 maj förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag före kl. 2 eftermiddagen utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 på aftonen.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående dels anställnings- och avlöningsförhållanden för viss icke-ordinarie personal vid domstolarna, dels ock anslag för budgetåret 1948/49 till hovrätterna: avlöningar;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till statens utlänningskommission; samt

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående granskningsrätt för statens sakrevision i fråga om användningen av statsunderstöd.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 235, med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.; och

nr 236, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser rörande ersättning i vissa fall enligt förordningen

den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 237, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstilllägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.

Propositionen hänvisades, såvitt angick medgivande för Kungl. Maj:t att åt vissa personer bevilja dyrtidskompensation, till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 238, angående vissa ersättningar av statsmedel till arbetstagare som drabbats av silikos (stendammslunga);

nr 239, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.; samt

nr 240, angående klassificering av trafikanstalterna vid post- och telegrafverken samt statens järnvägar.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 246, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303) så ock om fortsatt giltighet av samma lag.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 250, angående grunderna för beräkning av levnadskostnadsindex; och

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

nr 251, angående dyrtidstillägg å vissa livräntor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den av herr *Wistrand* m. fl. väckta motionen, nr 383, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tryckfrihetsförordning m. m.

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 27 februari 1948 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 149, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att fatta beslut på sätt i propositionen under 12 särskilda, med 1—12 betecknade punkter närmare angivits.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen:

I: 132 av herr *Mannerskantz* m. fl., såvitt densamma avsåg storleken av anslagen till lantbruksnämnderna och till bidrag till jordbrukets rationalisering.

I: 194 av herr *Elofsson, Gustaf*, m. fl.,

I: 301 av herr *Nilsson, Bror*,

I: 302 av herr *Sundberg, Carl*,

I: 303 av herrar *Nilsson, Hjalmar*, och *Isaksson*,

I: 323 av herr *Mannerskantz* m. fl.,

I: 324 av herrar *Heiding* och *Gränebo*,

I: 325 av herr *Lindblom* m. fl.,

I: 326 av herr *Nilsson, Bror*,

I: 327 av herr *Nilsson, Bror*,

I: 328 av herr *Nilsson, Bror*,

I: 329 av herr *Osvald* m. fl.,

II: 217 av herr *Liedberg* m. fl., likalydande med motionen nr 132 i första

kammaren, såvitt densamma avsåg storleken av anslagen till lantbruksnämnderna och till bidrag till jordbrukets rationalisering,

II: 321 av herr *Pettersson* i Rosta m. fl., likalydande med motionen nr 194 i första kammaren,

II: 462 av herrar *Jönsson* i Rosshol och *Andersson* i Gisselås,

II: 463 av herr *Larsson* i Karlstad m. fl., likalydande med motionen nr 328 i första kammaren,

II: 464 av herrar *Jonsson* i Malmgrava och *Hæggblom*, likalydande med motionen nr 302 i första kammaren,

II: 465 av herr *Gustafson* i Vimmerby m. fl.,

II: 466 av herr *Hæggblom* m. fl., likalydande med motionen nr 303 i första kammaren,

II: 467 av herrar *Sveningsson* och *Hæggblom*, likalydande med motionen nr 301 i första kammaren,

II: 475 av herr *Svensson* i Ljungkile m. fl., likalydande med motionen nr 329 i första kammaren,

II: 476 av herr *Nilsson* i Göingegården m. fl., likalydande med motionen nr 323 i första kammaren,

II: 477 av herrar *Johansson* i Mysinge och *Pettersson* i Dahl,

II: 478 av herr *Boman* i Stafsund m. fl., likalydande med motionen nr 325 i första kammaren, samt

II: 479 av herr *Boman* i Stafsund m. fl., likalydande med motionen nr 327 i första kammaren.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 132 och II: 217, I: 194 och II: 321, I: 323 och II: 476 samt I: 329 och II: 475, sistnämnda båda motioner i vad de avsåge organisationen av rationaliseringsverksamheten samt motionerna I: 132 och II: 217 i vad de avsåge anslagen till sagda verksamhet,

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med giltighet från och med den 1 juli 1948 tills vidare, fastställa personalförteckning för lantbruksstyrelsen i enlighet

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

med vad föredragande departementschefen förordat i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 27 februari 1948;

2) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för lantbruksstyrelsen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1948/49;

3) å riksstaten för budgetåret 1948/49 under nionde huvudtiteln anvisa:

a) till Lantbruksstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av kronor 1 460 000;

b) till Lantbruksstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av kronor 235 000;

c) till Lantbruksstyrelsen: Kostnader för utbetalande av producent- och kontantbidrag ett anslag av kronor 60 000;

4) a) med avslag å motionerna I: 302 och II: 464, I: 324 samt II: 465 bifalla Kungl. Maj:ts förslag i fråga om antalet lantbruksingenjörsavdelningar vid lantbruksnämnderna och befattningshavarna vid dessa;

b) med avslag å motionen I: 326 bifalla Kungl. Maj:ts förslag angående inrättande av lantbrukskonsultbefattningar vid lantbruksnämnderna och lönegradsplacering för innehavarna av dessa tjänster; samt

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att i övrigt, med giltighet från och med den 1 juli 1948 tills vidare, fastställa personalförteckning för lantbruksnämnderna i enlighet med vad föredragande departementschefen förordat i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 27 februari 1948;

5) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för lantbruksnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1948/49;

6) å riksstaten för budgetåret 1948/49 under nionde huvudtiteln anvisa:

a) till Lantbruksnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av kronor 5 500 000;

b) till Lantbruksnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av kronor 1 350 000;

c) till Lantbruksnämnderna: Ersättningar åt ortsbudnen ett förslagsanslag av kronor 200 000;

d) till Lantbruksnämnderna: Utrustning ett reservationsanslag av kronor 260 000;

e) till Lantbruksnämnderna: Byggnadsrådgivning ett anslag av kronor 25 000;

f) till Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer ett förslagsanslag av kronor 400 000;

g) till Bidrag till jordbrukets rationalisering ett reservationsanslag av kronor 16 000 000;

h) till Producent- och kontantbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk ett förslagsanslag av kronor 75 000 000;

i) till Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti vid jordbrukskreditgivning ett förslagsanslag av kronor 50 000;

7) å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49 under Diverse kapitalfonder till Jordfonden anvisa ett investeringsanslag av kronor 10 000 000;

8) medgiva att under budgetåret 1948/49 statlig kreditgaranti finge beviljas för dels lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor och jordbruksegnahemslån intill ett belopp av 20 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning, dels lån för inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor, dels driftslån intill ett belopp av 5 000 000 kronor;

9) med avslag å motionerna I: 325 och II: 478, i vad de avsåge övergångsordningar för vissa egnahemsdirektörer, bemyndiga Kungl. Maj:t att från och med den 1 juli 1948 å övergångsstat med tjänstgöringsskyldighet inom den bostadspolitiska organisationen eller rationaliseringsorganisationen överföra ordinarie egnahemsdirektör eller egnahemskonsulent, som ej i samband med omorganisationen placerades å högre tjänst än den av honom förut innehavda, därvid egnahemsdirektör finge placeras i lönegrad Ca 27;

10) bemyndiga Kungl. Maj:t att från och med den 1 juli 1948 å övergångsstat med tjänstgöringsskyldighet inom

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

rationaliseringsorganisationen överföra innehavarna av två ordinarie byrådirektörstjänster vid egnahemsstyrelsen;

11) medgiva att Kungl. Maj:t finge utfärda de bestämmelser, som i övrigt bleve erforderliga för genomförandet av den föreslagna organisationen; samt

B) att riksdagen måtte

1) med avslag å motionen II: 462 godkänna Kungl. Maj:ts förslag angående lantbruksnämndernas övertagande av viss betesförbättringsverksamhet från skogsvårdsstyrelserna;

2) med avslag å motionerna I: 329 och II: 475, i vad de avsåge grunderna för utbetalande av producentbidrag för mjölk, bifalla vad i propositionen föreslagits angående utformningen av producent- och kontantbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk;

3) med avslag å motionerna I: 328 och II: 463 biträda Kungl. Maj:ts förslag angående ersättning för deltagande i planeringsverksamheten;

4) med avslag å motionerna I: 301 och II: 467 godkänna det i propositionen framlagda förslaget rörande ersättning till ordförande och ledamöter av lantbruksnämnd;

5) med avslag å motionerna I: 303 och II: 466 samt I: 325 och II: 478, sistnämnda båda motioner i vad de avsåge förfarandet vid tillsättande av lantbruksdirektörstjänster, godkänna vad Kungl. Maj:t föreslagit angående tillsättandet av dylika tjänster;

6) med avslag å motionerna I: 327 och II: 479 bifalla vad i propositionen föreslagits angående avlöningsförhållandena för lantbruksassistenter vid lantbruksnämnderna;

7) med avslag å motionen II: 477 godkänna vad i propositionen anförts angående byråindelningen inom lantbruksstyrelsen; samt

8) godkänna av Kungl. Maj:t i övrigt i propositionen framlagda förslag.

Reservationer hade avgivits

A. *beträffande utskottets utlåtande i dess helhet* av, utom annan,

1) herr *Pettersson* i Rosta, vilken ansett, att utskottets utlåtande bort hava

den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 194 och II: 321 ävensom I: 323 och II: 476,

1) avslå förevarande proposition; samt

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om framläggande för årets riksdag dels av förslag till de åtgärder, som erfordrades för att tills vidare till dess det ekonomiska läget stabiliserats uppskjuta verkställigheten av de i anledning av propositionen nr 75/1947 fattade besluten angående rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område, dels av anslagsäskanden för att nuvarande organ på detta område skulle kunna fortsätta sin verksamhet;

B) att övriga i anledning av förevarande proposition väckta motioner, i den mån de ej kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) herrar *Björck* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan,

A. att riksdagen måtte

1) i anledning av motionerna I: 194 och II: 321, I: 323 och II: 476 samt I: 329 och II: 475, såvitt dessa motioner avsåge organisationen av rationaliseringsverksamheten, avslå propositionen i vad den gällde organisationen av rationaliseringsverksamheten;

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om framläggande för årets riksdag av anslagsäskanden för budgetåret 1948/49 för nuvarande organ på detta område;

3) med avslag å motionerna I: 194 och II: 321 samt I: 323 och II: 476 i vad de avsåge annat än organisationen av rationaliseringsverksamheten å riksdagen huvudtiteln anvisa:

a) till Bidrag till jordbrukets rationalisering ett reservationsanslag av 16 000 000 kronor;

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

b) till Producent- och kontantbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk ett förslagsanslag av 75 000 000 kronor;

c) till Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti vid jordbrukskreditgivning ett förslagsanslag av 50 000 kronor;

4) medgiva att under budgetåret 1948/49 statlig kreditgaranti finge beviljas för dels lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor och jordbruksegnahemslån intill ett belopp av 20 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle giva anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning, dels lån för inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att bestämma, hur ifrågavarande belopp skulle fördelas å nu befintliga organ, dels driftslån intill ett belopp av 5 000 000 kronor;

5) med bifall till motionerna I: 329 och II: 475, i vad de avsåge grunderna för utbetalande av producentbidrag för mjölk, samt med avslag å vad i propositionen föreslagits angående dylika bidrag besluta, att producentbidrag för mjölk under budgetåret 1948/49 skulle utgå enligt nu gällande grunder med den ändringen att bidraget höjdes till 6 öre per kilogram;

6) godkänna i propositionen i övrigt framlagda förslag med de ändringar som föranleddes av att nu befintliga organ tills vidare skulle omhänderha rationaliseringsverksamheten;

B. att de i anledning av propositionen väckta motionerna, i den mån de ej kunde anses besvarade genom vad förut anförts, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. vid utskottets hemställan under punkten A 4 b) av herrar *Hjalmar Nilsson* och *Bror Nilsson*, vilka ansett, att utskottets motivering bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under förevarande punkt hemställa, att riksdagen måtte med bifall till vad i motionen I: 326 föreslagits angående lönegradsplacering för vissa lantbrukskon-

sulenter och med frångående av Kungl. Maj:ts förslag i denna del besluta, att vid lantbruksnämnderna skulle inrättas 26 befattningar som förste lantbrukskonsulent i lönegrad Ca 29, 19 befattningar som lantbrukskonsulent i lönegrad Ca 26 samt 15 befattningar som lantbrukskonsulent i lönegrad Ce 26;

C. beträffande motiveringen till utskottets hemställan under punkten A 4 c) av herrar *Alfred Andersson*, *Svedberg*, *Andersson* i *Löbbo* och *Andersson* i *Tungelsta*, vilka av angivna orsaker ansett, att viss del av utskottets motivering, så lydande:

»Jämväl i övrigt kan utskottet biträda vad i propositionen föreslagits angående lantbruksnämnderna med allenast den anmärkningen, att de där upptagna lantbruksteknikerna lämpligen synas böra benämnas lantbruksintruktörer. Härjämte vill utskottet — som i likhet med departementschefen anser att en uppdelning av lantbruksingenjörstriktet i Kalmar län icke nu bör ske — betona önskvärdheten av att denna fråga kommer att lösas inom en snar framtid», bort avfattas sålunda:

»Jämväl i övrigt kan utskottet biträda vad i propositionen föreslagits angående lantbruksnämnderna. Utskottet — som i likhet med departementschefen anser att en uppdelning av lantbruksingenjörstriktet i Kalmar län icke nu bör ske — vill emellertid betona önskvärdheten av att denna fråga kommer att lösas inom en snar framtid.»;

D. vid utskottets hemställan under punkten A 9 av herrar *Hjalmar Nilsson*, *Bror Nilsson*, *Hollertz* och *Liedberg*, vilka ansett, att utskottets motivering under rubriken »Övergångsanordningar för vissa befattningshavare» bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under berörda punkt hemställa, att riksdagen måtte

a) avslå motionerna I: 325 och II: 478, i vad de avsåge överföring av vissa egnahemsdirektörer på indragningsstat; och

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

b) med bifall till motionerna I: 325 och II: 478, i vad de avsåge lönegrads-placering för egnahemsdirektörer, som överfördes på övergångsstat, samt med ändring av vad därutinnan föreslagits i propositionen bemyndiga Kungl. Maj:t att från och med den 1 juli 1948 å övergångsstat med tjänstgöringskyldighet inom den bostadspolitiska organisationen eller rationaliseringsorganisationen överföra ordinarie egnahemsdirektör eller egnahemskonsulent, som ej i samband med omorganisationen placerades å högre tjänst än den av honom förut innehavda, därvid egnahemsdirektör finge placeras i lönegrad Ca 29;

E. vid utskottets hemställan under punkten B 3 av herr Bror Nilsson, vilken ansett, att utskottets motivering under rubriken »Vissa arvodes- och ersättningsfrågor» bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under angivna punkt hemställa, att riksdagen måtte med bifall till de lika lydande motionerna I: 328 och II: 463 godkänna Kungl. Maj:ts förslag angående ersättning för deltagande i planeringsverksamheten med den ändringen, att till tjänsteman hos lantbruksnämnd, vilken erhöle i uppdrag att vara verkställande ledamot i planeringskommitté, skulle utgå särskilt arvode efter samma grunder, som i propositionen angivits för befattningshavare hos hushållnings-sällskap eller skogsvårdsstyrelse eller i lantmäteriorganisationen, vilken erhöle dylikt uppdrag;

F. vid utskottets hemställan under punkten B 5 av herrar Hjalmar Nilsson, Bror Nilsson, Björck, Hollertz, Liedberg och Svensson i Ljungskile, vilka ansett, att viss del av utskottets motivering under rubriken »Lantbruksnämnderna» bort avfattas på sätt i reservationen angivits samt att utskottet bort under ifrå-gavarande punkt hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 303 och II: 466 samt I: 325 och II: 478, sistnämnda båda motioner i vad de av-såge förfarandet vid tillsättande av lantbruksdirektörstjänster, besluta att ifrå-

gavarande tjänster skulle tillsättas efter ansökningsförfarande i vanlig ordning och att lantbruksnämnd skulle beredas tillfälle att yttra sig över av lantbruksstyrelsen uppgjort förslag till besättande av sådan tjänst.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis, dock att vid behandlingen av punkten A 1 överläggningen finge omfatta utlåtandet i dess helhet.

Punkten A 1.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det är nu ungefär ett år sedan riksdagen fattade principbeslut om rationaliseringsverksamheten inom jordbruket. Vid det tillfället beslöts, att själva organisationen för denna verksamhet senare skulle bli föremål för riksdagens prövning, och det är den prövningen som nu sker.

Alla måste nog erkänna att det har hänt åtskilligt under det år som gått, sedan detta principbeslut fattades. Bland annat har vårt penningpolitiska krisläge skärpts, och när det gäller tillgången på arbetskraft och personal av alla sorter har ingen förbättring inträtt. Riksbanksfullmäktige ha vid olika tillfällen uppmärksammat dessa förhållanden. Jag vill särskilt hänvisa till att fullmäktige i skrivelse den 30 september 1947 ha yttratt, att de vilja förorda en omprövning av redan fattade beslut, som kunna leda till en mera betydande automatisk utgiftsökning. Årets riksdag har i anledning av ett bankoutskottets utlåtande förklarat, att riksdagen ansluter sig till fullmäktiges uppfattning i detta hänseende.

Den här ifrågavarande rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område hör utan tvivel till de åtgärder, som i stor utsträckning kräva både personal — man skall ju anställa många hundra nya befattningshavare — och penningmedel. Samtidigt är denna verksamhet av den naturen, att man väl inte kan räkna med att resultatet av den i varje fall inom de närmaste åren skall kunna bli en ökad

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

produktion av livsmedel inom jordbruket. Man kan till och med fråga sig, om inte denna nya gren av administrationen kan komma att i någon mån verka åt motsatta hållet. Jag skulle nästan tro, att man under de närmaste åren inte kan genom rationaliseringsverksamheten frigöra så många människor som de 500 eller 600 nya befattningshavare, som komma att behövas för att sköta det organisatoriska arbetet. Redan med denna uppläggnings står det klart, att man i dagens läge faktiskt inte har någonting att vinna på detta område.

Då vi för någon tid sedan här i kamraren behandlade frågan om den nya skogsvårdslagen sade jordbruksministern, att det spelade mycket liten roll för det framtida skogsbeståndet här i Sverige, om man under några år uppskjuter åtgärderna för skogsreproduktion. Om man skall vara logisk, tycker jag att man bör kunna lägga precis samma synpunkt på denna fråga. Rationaliseringsverksamheten inom jordbruket är ju en fråga på lång sikt, något annat har aldrig ifrågasatts. Det måste ta åtminstone en mansålder att få fram brukningsdelar av de storlekar, som man vid beslutets fattande här i riksdagen har ansett önskvärda. Det kan då inte gärna spela någon roll, om verksamheten påbörjas ett eller annat år förr eller senare, och denna synpunkt bör i detta fall vara giltig i ännu högre grad än i den nys nämnda frågan om anslag till skogsvårdsbefrämjande åtgärder. Man kan alltså inte här åberopa såsom ett skäl, att det i dagens läge skulle vara nödvändigt eller av synnerlig vikt att denna verksamhet påbörjas.

Om en enskild person har bestämt sig för ett eller annat stort företag inom sitt verksamhetsområde och gjort vissa förberedelser, men sedan finner att omständigheterna ha förändrats i så hög grad, att förutsättningarna vid beslutets verkställande inte äro desamma som då beslutet fattades, så är det ju mycket vanligt att den enskilde rättar sig efter de ändrade förhållanden som föreligga. Men sorgligt att säga är det, herr talman, mycket sällan man ser de svenska

statsmakterna tillämpa samma förnuftiga princip. Bara ett beslut har fattats skall det genomföras även om — höll jag nästan på att säga — världen skulle gå under. Att hålla på sådant kan inte vara någon riktigt lämplig sorts konservatism. Det rimliga borde i stället vara, att när man nu faktiskt kan påvisa ett stort antal faktorer som peka i den riktningen, att man bör dröja med att genomföra de beslutade åtgärderna, så drar man konsekvensen av det förändrade läget och uppskjuter de planerade åtgärderna.

Utskottet säger, att ett uppskov med verkställigheten inte kan bli till gagn för jordbruket, därför att det föreligger ett behov av fortsatt rationalisering, särskilt när det gäller de mindre brukningsdelarna, och därför att avgången av arbetskraft från jordbruket fortsätter. Man menar därför att det skulle vara till gagn att nu igångsätta denna rationaliseringsverksamhet. Jag vill till detta säga, att i varje fall jordbrukarna själva nog inte se saken på det sättet. Man kan ju ibland få höra, att jordbrukarna inte förstå sitt eget bästa, men jag vill för min del bestrida att de inte skulle göra det. Jag förmenar alltså att det skäl, som utskottet har anfört, är utan grund.

Utskottet säger också, att man skulle kunna nyttiggöra genom rationaliseringsverksamheten frigjord arbetskraft. Jag tror inte, herr talman, att någon arbetskraft blir frigjord genom den yttre rationaliseringen. Däremot kan man genom jordbrukets mekanisering möjligen få en och annan man ledig här och där tack vare att maskinparken utökas eller eljest förbättras, men det kan ske alldeles oberoende av om denna organisation träder i verksamhet eller inte. Enligt min mening behövs nog denna arbetskraft i alla fall inom jordbruksnäringen, då en mängd arbeten där ha blivit eftersatta under åtskilliga år. Men när det gäller den yttre rationaliseringen finns det inte något fog för att göra ett sådant påstående som utskottet har gjort.

Man säger att den inträdda förändringen i det ekonomiska läget givetvis måste beaktas och att även bristen på

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

arbetskraft gör det omöjligt att forcera den statliga verksamheten på detta område, varför man inte vill föreslå att hela organisationen genomföres på det sätt, som avsågs då principbeslutet fattades. I anledning av detta skulle jag vilja säga, att då har man ju faktiskt frångått principbeslutet i mycket stor omfattning. Och om man samtidigt, såsom utskottet faktiskt säger, inte heller tror att verksamheten kan ge något större resultat under de närmaste åren, varför skall man då över huvud taget igångsätta denna organisation, som ändå kräver så mycket folk och som desutom kommer att skapa rätt mycket osäkerhet, kanske till och med irritation litet här och där? Jag tror att det kommer att bli till direkt nackdel för det hela, om man sätter i gång denna rationaliseringsverksamhet bara på hafs.

Årets statsrevisorer ha yttrat sig angående lokalfrågorna för olika styrelser och myndigheter, och jag skulle förmoda att så som revisorerernas yttrande har formulerats kommer det väl att godtagas av statsutskottet och senare av riksdagen. Det går ut på att riksdagen, innan den fattar ett beslut, skall känna till läget i fråga om lokalerna för vederbörande myndigheter för att kunna bedöma vilka möjligheter som finnas och även vilka kostnader, som komma att uppstå. Lokalfrågorna i det här förevarande fallet ha inte prövats i denna ordning, och jag tror att många här i kammaren äro väl förtrogna med vilka kolossala svårigheter man har ute i länen att skaffa lokaler för de nya lantbruksnämnderna. Läget blir ju inte bättre, om länsbostadsnämnderna sedan ytterligare skola tillkomma.

Jag har talat med dem i mitt hemlän, som förmodas bli inkopplade i denna verksamhet, och de vänta sig att förhållandena komma att bli ganska olidliga, därför att man tvingas hyra in sig på kanske till och med fyra eller fem olika ställen i residensstaden. Är inte också detta ett skäl till att inte nu rusa åstad för hastigt? Man bör försöka lösa denna fråga på ett bättre sätt utan att behöva tillgripa ny byggnation — som

det ju i denna tid inte är lämpligt att igångsätta för sådana dock ganska improduktiva ändamål — eller köra ut några andra ur deras lokaler och på det sättet skapa ytterligare besvärligheter. Jag anser alltså, att även lokalfrågan för de olika nämnderna är ett så besvärligt kapitel, att man bör ta hänsyn därtill.

Utskottet framhåller att betydande olägenheter skulle uppstå om den verksamhet, som förut har bedrivits av hushållningssällskap, egnahemsnämnder och en del andra organ, skulle läggas på de nu befintliga organen tillsammans med vissa ytterligare uppgifter, som sammanhånga med det nya förslaget. Jag tror för min del att det skulle bli mindre olägenheter, därför att de gamla organen ju redan finnas och ha en färdig organisation och en trimmad personal som, även om den kanske inte är fullt tillräcklig, dock under flera år skulle kunna på ett mycket elegantare sätt få en verksamhet till stånd än de organ, som skola byggas upp på samma gång som de skola börja sin verksamhet.

Slutligen säger utskottet, att ett omfattande arbete har nedlagts på att organisera lantbruksnämnderna, vilket arbete skulle behöva göras om senare, därest ikraftträdandet av den nya organisationen skulle uppskjutas. Jag tror inte att så mycket skulle behöva göras om, för den händelse man nu inte tillskapar dessa nämnder. Om man finner att man senare behöver ändra deras organisation, visar det ju bara att man vid starten har haft en felaktig modell. Det kunde kanske till och med även av den orsaken vara klokt att låta de nuvarande organen prova ut litet av det nya, som här är avsett att införas. På det sättet kunde man måhända få en bättre organisation än den som är föreslagen i propositionen.

Jag finner alltså att en mängd skäl tala för att man i detta fall borde lugna sig. Argumenten för att man nu skall bortse från alla de omständigheter, som jag har anfört, och trots allt genomföra den planerade organisationen äro så svaga, att jag inte av utskottets motivering har kunnat bli övertygad om att jag

haft fel i den motion, som jag har väckt i denna fråga med yrkande om temporärt uppskjutande av de föreslagna organisationsåtgärderna och i samband därmed uppskov med ikraftträdandet av vissa angivna lagar.

Flera reservationer äro fogade till utskottsutlåtandet. Endast de två första röra själva organisationen, under det att reservationerna i övrigt gälla detaljfrågor. Nederst på s. 46 finns slutligen en blank reservation av herr Hollertz. Han har inte haft tillfälle att vara närvarande här i dag och har därför uppdragit åt mig att säga, att denna blanka reservation innebär att han velat ha ett uppskov, men att han inte riktigt har kunnat ansluta sig till någon av de två första reservationerna.

Jag är för min del inte heller alldeles tillfreds med någon av dessa båda reservationer, men ur mina synpunkter är den med nr 1 betecknade reservationen av herr Pettersson i Rosta den mest tilltalande. Och då man ju inte bör göra det onödigt krångligt vid yrkandenas framställande, har jag för min del, herr talman, tänkt att yrka bifall till den med A 1) betecknade reservationen, dock under framhållande av att vissa avsnitt skulle ha varit formulerade på ett något annat sätt, om jag själv skrivit reservationen.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den med A 1) betecknade reservationen.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! När beslutet om den framtida jordbrukspolitiken fattades vid fjolårets riksdag, tillät jag mig uttala den mening, att genomförandet av detta beslut skulle kunna ske med användning av den befintliga egnahemsorganisationen, endast förstärkt och utvidgad på det sätt som avsågs, då denna organisation antogs vid 1940 års riksdag, en utvidgning som icke skett på grund av mellankommande hinder, främst världskriget. Jag har ingen anledning att nu ändra min uppfattning i detta avseende.

1947 års centrala lantbrukskommitté har i sitt förslag skurit ned den plane-

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

rade organisationen på sådant sätt, att den inte skulle få större omfattning än man tänkte sig för den befintliga egnahemsorganisationen vid 1940 års riksdag — eller i varje fall så som man tänkte sig denna organisation i 1936 års egnahemsutredning.

Jag kan inte uraktlåta att även denna gång framhålla, att den jordpolitiska målsättning, som vi syfta till att förverkliga genom den nu föreslagna organisationen, i grund och botten är alldeles densamma som den, som för första gången utformades av 1936 års egnahemsutredning och som föranledde Kungl. Maj:t att vid 1939 års riksdag framlägga förslag till omorganisation av egnahemsverksamheten. Inte ens 27-mannakommittén, som i så många år övervägde de jordpolitiska och jordbrukspolitiska spörsmålen, kunde framlägga något anorlunda beskaffat förslag till lösning.

Förslaget är alltså enkelt. Det syftar bara till att åstadkomma bärkraftiga jordbruksenheter i detta land genom på olika sätt lämpade åtgärder inom det jordpolitiska området. Målet måste eftersträvas på flera olika vägar. Detta är ingen nyhet, utan strävandena i denna riktning ha fortgått sedan riksdagen i slutet av 1920-talet fattade beslut om statsbidrag till komplettering av ofullständiga jordbruk. Det var för övrigt, om jag inte minns fel, en högerman som först motionerade på denna punkt. Emellertid var det år 1939 som målsättningen — alltså önskemålet att skapa bärkraftiga jordbruksenheter — för första gången fastslogs och intogs i våra författningar. Denna målsättning har, som väl är, inte rönt något motstånd, utan vi äro alla överens om den. Och det är en stor sak att vi kunna vara det.

Men det är min fulla och fasta övertygelse att vi hade gjort bäst i att arbeta oss fram mot detta mål sakta och försiktigt — och jag tänker då inte minst på det ömtåliga läge vari vårt land nu befinner sig — med hjälp av de befintliga organen, hushållningssällskapen och egnahemsorganisationen, den senare dock förstärkt och utrustad så som man från början tänkt sig det och även försedd

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

med de nya instrument, som förköpsrätten och expropriationsrätten kunna säga utgöra.

Den organisation, som riksdagen nu tydligen kommer att godtaga — visserligen inte så utrustad som den enligt både den centrala lantbrukskommitténs och statsrådets uppfattning borde vara — skall med säkerhet vålla onödig oro bland de mindre jordbrukarna. Man kommer att göra utredningar och planera, och pappershögarna komma att hopa sig på hyllorna, men huruvida det blir till något gagn är rätt vanskligt att säga. För min del tror jag inte att gagnet blir så stort.

Man kan inte säga vilka vägar utvecklingen kommer att taga. På en punkt kunna vi dock vara ense, nämligen däri att det är riktigt att arbeta mot målet av bärkraftiga jordbruksenheter. Hur långt och i vilken takt man skall gå och vilka vägar man skall följa är ingalunda likgiltigt, men härom äro vi tydligen inte överens.

Jag anser sålunda att fjolårets riksdagsbeslut om den framtida jordbrukspolitiken inte med nödvändighet behövt föranleda Kungl. Maj:t att nu framlägga en proposition om denna nya och vidlyftiga organisationsapparat. Bondeförbundet motionerade ju vid denna riksdags början om att man i så måtto skulle frångå fjolårets riksdagsbeslut, att man skulle uppskjuta förverkligandet av det samma, särskilt när det gäller organisationen. Denna motion borde enligt vår uppfattning ha realbehandlats av jordbruksutskottet på ett tidigt stadium, så att riksdagen fått möjlighet att snabbt taga ståndpunkt till frågan om uppskov eller inte. För den händelse riksdagen funnit att ett uppskov varit motiverat, hade Kungl. Maj:t kunnat utarbeta den proposition och de förslag, som ett sådant riksdagsbeslut hade föranlett.

Men som saken nu ligger till måste jag medgiva, att ganska stora vanskligheter och svårigheter skulle bli följderna av att det nu föreliggande förslaget faller under bordet. Det återstår nämligen endast en kort tid till det nya budgetårets början, och jag har svårt att tänka mig att man

före den 1 juli skulle kunna färdigställa nya författningar och få dem på riksdagens bord. Jag anser därför att riksdagen befinner sig i ett tvångsläge, och jag har av den anledningen inte kunnat biträda de reservationer om uppskov och om avslag på den kungl. propositionen, som ha avgivits. Jag ser mig på dessa grunder, herr talman, nödsakad att förena mig med dem som yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag på den punkten.

Emellertid har den kungl. propositionen föranlett en hel del motioner och ävenså reservationer, och jag skall be att i största korthet få tala litet om vissa punkter i förslaget.

Det som först faller i ögonen, när man tänker på genomförandet av den nya organisationen, är ju att de gamla egnahemsnämnderna och deras direktörer komma att försvinna. Jordbruksutskottet har i sitt utlåtande lagt en liten blomma särskilt på de senares grav, och jag tackar verkligen uppriktigt för den blomman.

Jag skall be att få komma tillbaka till frågan om de överblivna egnahemsdirektörernas ställning senare, men innan jag gör det vill jag fästa uppmärksamheten på en motion, som jag väckt och som föranlett en reservation. Det är motionen nr 326, i vilken det hemställes, att ett antal av lantbrukskonsulenterna skulle benämnas förste lantbrukskonsulenter och uppflyttas i 29 lönegraden. Detta förslag har framförts av centrala lantbrukskommittén, och den har, såvitt jag förstår, en mycket god motivering för det förslaget. Först och främst är det ju det, att arbetet inom de nya lantbruksnämnderna föreslås skola ske i sektioner — fyra olika sektioner — och att det för varje sektion skall finnas en föredragande, eftersom den nye lantbruksdirektören, om han skall ägna sig åt yttre rationalisering i någon nämnvärd utsträckning, inte kan föredraga alla ärenden inför nämnden. Frågor om den inre rationaliseringen, låneärenden och dylikt måste föredragas av andra befattningshavare, och då tänkte sig centrala lantbruksnämnden, att det skulle finnas en föredragande lantbrukskonsulent, som

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

skulle ha en något bättre löneställning än de övriga därför att han hade ett mera ansvarsfullt uppdrag och även därför att det är ett bra långt hopp mellan chefen och hans närmaste man i denna organisation, ett hopp som icke i allmänhet förekommer inom de statliga verken. Den nye lantbruksdirektören skulle placeras i Ca 32 och hans närmaste man, lantbrukskonsulenten, i Ca 26. Det är inte mindre än sex lönegraders skillnad, och sådant brukar inte förekomma. I en ganska ny organisation som skogsvårdsstyrelserna, som sägas ha tjänat som mönster för denna, har länsjägmästaren, chefen för den lokala organisationen, fått en ställning som enligt de gamla löneplanerna — jag har dem bättre i huvudet än de nya — skulle motsvara A 28, något olika i olika län, och hans närmaste man, distriktsjägmästaren, skulle sättas i A 26, medan den därnäst placerade jägmästaren skulle sättas i A 24.

En sådan anordning har betydelse för beföringsgången och för rekryteringen av personalen. Den verkar också egande på de yngre tjänstemännen, som veta med sig att de kunna få en placering som kan anses vara tillfredsställande att stanna vid. Alla kunna ju inte nå chefsposterna. En sluttjänst i nuvarande Ca 29 skulle anses tillfredsställande för en agronom eller lantmätare som skött sig väl och arbetat ordentligt, men att han skall få stanna i Ca 26 och hela sitt verksamma liv få vara bland de yngre och inte komma längre, det är inte någon lycklig organisation, och det är inte vedertagen organisation inom de statliga verken. Alltså borde det ur denna synpunkt inrättas sådana förste lantbrukskonsulenttjänster inom de nya länsorganen.

Centrala lantbrukskommittén har också framhållit en annan synpunkt, som talar för att inrätta sådana tjänster. Kommittén framhåller nämligen att man på den posten kan placera överblivna egnahemsdirektörer, sådana som icke kunna komma i fråga såsom lantbruksdirektörer. Då hade de kunnat stanna kvar i organisationen och göra nytta, och de erfa-

renheter som de otvivelaktigt vunnit under 8 års tjänstgöring hade kommit organisationen till godo. Nu säger utskottet, att det icke för närvarande vill biträda detta förslag. Det säger att vissa skäl tala för att åtminstone en del av lantbruksnämnderna skola få sådana tjänstemän, men att utskottet inte för närvarande vill föreslå det. Men det är just för närvarande som anordningen skulle ha sin största betydelse, ty nu hade man på de posterna kunnat placera överblivna egnahemsdirektörer. Jag är därför mycket ledsen över att Kungl. Maj:t inte ansett sig kunna följa centrala lantbrukskommittén på denna punkt, men jag ber att få yrka bifall till den reservation, i vilken det hemställs om bifall till min motion.

Så återkommer jag till frågan om övergångsanordningarna för vissa befattningshavare, som avses i reservationen D vid utskottets hemställan under A punkt 9. Det gäller de överblivna egnahemsdirektörernas lönegradsplacering. Det är en lång historia; jag skall försöka att göra den kort. 1936 års egnahemsutredning föreslog placering i 24 lönegraden, och 1936 års riksdag utlovade detta, men då planen för 1940 års omorganisation framlades för riksdagen, hade man prutat ned det till 23 lönegraden med den motiveringen, att det förestod en löneroglering för hushållningssällskapens tjänstemän och att man tydligen inte ville ha för stor skillnad mellan dessa nya statstjänstemän och de gamla hushållningssällskapens tjänstemän. Men det sades tydligt ifrån i den kungl. propositionen, att det var en tillfällig placering, som efter hand skulle förbättras.

På denna tillfälliga placering ha emellertid egnahemsdirektörerna suttit till den dag som är, och någon förändring har inte kommit till stånd. Först dröjde det länge, innan hushållningssällskapens löneroglering kom fram — det berodde på kriget och på oenighet inom riksdagen — och när det var klart, dök denna nya organisation upp, och på grund av den kunde man inte göra någonting. Alltså stå dessa egnahemsdirek-

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

törer, som blevo utlovade 24 lönegraden och sedan löne reglering, när hushållningssällskapens löne reglering ägt rum, alltjämt kvar i den gamla 23, nuvarande 26 lönegraden. Att detta är mindre tillfredsställande torde väl kunna inses, ty om icke denna nya organisation hade kommit, så är det väl klart, att de hade fått samma ställning som hushållningssällskapens tjänstemän och blivit jämställda med sällskapens sekreterare, som placerats i gamla 28, nuvarande 31 lönegraden. Dessa sekreterare, som de närmast kunna jämföras med, ha nu fått sin löne reglering, och de nya lantbruksdirektörerna få ju placering i ännu en grad högre ställning, nämligen i Ca 32. Statsrådets hjärta har ändå veknat något, så att han vill ge egnahemsdirektörerna vad man lovade dem vid 1939 års riksdag, nämligen A 24 eller enligt den nya beräkningen Ca 27, men det måste anses vara en mager placering, och vi ha motionerat om att de skulle få Ca 29, vilket skulle vara en rimlig placering.

Det bör framhållas, att man har användning för dessa personer, och det är inte välbetänkt att hänvisa dem att söka sig in på annat håll. Många av dem äro för gamla till det, och de ha haft en så speciell uppgift, att det inte heller är lätt att gå över till annan verksamhet. Man påpekar att de kunna gå över till bostadsnämnderna, när dessa tillkomma, och för somliga kan det kanske bli lösningen, men det är icke lämpligt att icke ge dessa människor rättvisa, ty de behövas i organisationen. Även om somliga av dem icke kunna anses duga till lantbruksdirektörer, så kunna de duga till andra uppgifter och framför allt till att syssla med de uppgifter, som de i huvudsak ha sysslat med hittills: den sociala långivningen, den inre rationaliseringen och sådant. För att de med glädje skola arbeta i den nya organisationen vore det väl lämpligt att ge dem den ställning, som de rättvisligen borde ha. När vi härom dagen beslöto att bevilja bidrag till landsfiskalernas avlöning, lade jag märke till att de som kommit på övergångsstat hade fått samma lönegrads placering som de ordinarie in-

nehavarna, och detsamma skedde när lantmäteristaten omorganiserades: de som icke blevo distriktslantmätare fingo samma lönegrad och pension som de som vunno befordran.

Att säga att ett bifall till denna motion skulle ha en prejudicerande innebörd kan icke vara riktigt, ty en sådan situation som dessa egnahemsdirektörer befinna sig i kan knappast tänkas uppkomma i andra fall. Men även om den skulle uppkomma, bör alltid rättvisa och skälighet iakttagas. Om dessa direktörer på övergångsstat icke behövdes i verksamheten, skulle jag inte säga någonting, men eftersom det är ont om folk på detta område och det kommer att uppstå de största svårigheter för de nya lantbruksnämnderna att få kvalificerad personal, är det inte klokt att inte använda de krafter som äro tränade på området och ge dem den rättvisa lönegrads placering som de säkert hade fått, om omorganisationen inte hade kommit till stånd.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till reservationen D vid utskottets hemställan under A punkt 9.

Under B punkt 3 finns det en reservation, som gäller en mindre sak, där det också förefaller mig som om rättvisa inte har skipats. Man tänker sig arbetet med den yttre rationaliseringen fördelat på sektioner inom en lantbruksnämnds område. Man utser ett härad eller ett område i ett län av likartad beskaffenhet, och där skall man tillsätta en kommitté för att verkställa planeringen. I den kommittén skall finnas en sekreterare, som skall sköta det huvudsakliga arbetet, men som vid sin sida skall ha kloka män, som skola ge råd. I Kungl. Maj:ts förslag tänker man sig, att till sekreterare skall kunna utses en jägmästare vid skogsvårdsstyrelsen, en lantmätare vid lantmäteristaten eller en lantbrukskonsulent vid lantbruksnämnden, men de som utses utanför lantbruksnämnden skola kunna få ett arvode av 8 kronor, under det att om en lantbrukskonsulent — som det väl i regel blir — utses, får han inte dessa 8 kronor. Det är inte mycket det rör sig om, men för trivseln i arbetet och ur

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

rättvisans synpunkt synes det mig vara rimligt, att alla som arbetade på det sättet finge lika betalt.

Sedan är det endast en reservation till, som jag skall be att få förorda. Det är reservationen F under B punkt 5. Den gäller sättet för tillsättande av de nya lantbruksdirektörstjänsterna.

Det har i båda kamrarna väckts motioner med rätt många underskrifter om att dessa tjänster borde tillsättas av Kungl. Maj:t efter ett ansökningsförfarande såsom i allmänhet sker, när det gäller dylika tjänster. Det kanske är olika kutym inom olika verk, men i regel är det så, att tjänster, som icke äro placerade i högre lönegrad, förklaras lediga, ansökningarna bruka lämnas till det centrala ämbetsverk, varunder vederbörande lyder, och Konungen tillsätter sedan tjänsterna på förslag av detta verks chef. Det blir ju då flera att välja ibland, och var och en som söker kan få sina meriter så att säga mera offentligt prövade. Det blir mera insyn över det hela. Nu ligger det, som var och en kan förstå, litet ömtåligt till särskilt i detta fall, ty det torde väl bli så, att vissa av egnahemsdirektörerna bli utsedda till lantbruksdirektörer och somliga inte. Det är ju ganska viktigt, att den utgallringen sker efter rättvisa principer, och det skulle säkerligen vara bra och psykologiskt riktigt, om allas meriter prövades liksom i ett sammanhang och att således ett ansökningsförfarande komme till stånd.

Det kommer väl att talas mera om den saken, och jag kan därför nu fatta mig kort och inskränka mig till att uttrycka ett visst missnöje.

Det föreligger ingen motion eller reservation om att man för lantbruksassistenttjänsterna skulle bestämma samma befordringsgång för agronomer som för lantmätare, men detta hade enligt min mening varit önskvärt. Man har plats för 30 lantbruksassistenter, och de kunna vara antingen agronomer eller lantmätare. Agronomerna skola befordras efter gången för icke tingsmeriterade jurister, så att de efter sju och ett halvt år skola uppnå lönegrad Ca 25, under det lantmätarna skola befordras enligt gången

för tingsmeriterade och under loppet av fem år komma till lönegrad Ca 25. Nu sågs det visserligen av departementschefen, att han överväger en utredning av dessa förhållanden, och det är det löftet som föranlett mig att icke väcka någon motion på denna punkt. Men jag ville gärna här uttala, att det enligt min och mångas mening borde vara så, att dessa två kategorier av tjänstemän finge lika utgångspunkter, när det gäller begynnelsejänster, alltså att det bör vara lika för agronomer och lantmätare. Det är nämligen ingen skillnad i kostnad och tid när det gäller deras utbildning; det är minst lika dyrt och drygt att taga agronomexamen som att taga lantmätarexamen vid högskolan här i Stockholm, och därför bör det inte heller vara någon skillnad i utgångsläget vid tidig lönegradsplacering.

Jag får väl, herr talman, återkomma med mina yrkanden, när de olika punkterna föredragas.

Herr BJÖRCK: Herr talman! Då jag jämte en ledamot av andra kammaren reserverat mig mot en del av utskottets utlåtande, ber jag att helt kort få motivera detta.

De nya riktlinjer för vår jordbrukspolitik, som i princip beslötos av 1947 års riksdag, ha väckt starka betänkligheter inte bara hos jordbrukarna inom och utom riksdagen, utan även hos många av dem som intressera sig för vår modernäring och dess framtid. Att en fortsatt rationalisering av jordbruket, då verkliga skäl därtill föreligga, är både önskvärd och nödvändig, särskilt då det gäller de mindre brukningsdelarna, är det i regel ej delade meningar om. Det är i fråga om sättet för denna rationalisering och tiden för dess genomförande, som meningarna gå isär.

Vi äro alla, oavsett vår inställning i övrigt, medvetna om vad vårt jordbruk betyder och då särskilt vad det under de senaste åren betydtt för vårt folks förseende med livsmedel. Med tanke på att försörjningsläget ute i världen och inte minst i vår världsdel är

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

ganska bekymmersamt gäller det därför att gå varsamt fram, så att vårt jordbruks avkastning icke endast bibehålles utan fortsätter att ökas, så som den gjort under senare år, tack vare framstegen när det gäller försök, forskning och rationalisering på olika områden inom såväl jordbruket som dess binärningar.

Vad som dessutom gör att man med viss rätt ser kritiskt på de förslag till omläggning av jordbruksdriften, som innebära att de mindre jordbruken så småningom skola försvinna genom sammanslagning till större enheter, är det faktum, som av ingen bestrides, att det mindre jordbruket ger betydligt större avkastning per hektar än det större. Vidare torde det vara ett känt förhållande, att utsikten att förvärva ett eget jordbruk och sålunda bli sin egen håller mången jordbruksarbetare liksom söner till småbrukare m. fl. kvar vid jordbruket, trots att många gånger bättre utkomstmöjligheter erbjudas på andra håll. Men att förvärva ett större jordbruk torde, trots de möjligheter till statslån som nu förefinnas, ej vara så lätt för den som helt saknar eget kapital. Dessa båda här nämnda förhållanden synas mig vara skäl nog för att fara varsamt fram, när det gäller de mindre jordbruken.

En annan omständighet, som starkt talar för att man ej utan verkliga skäl rationaliserar bort småbruken, är den alltmera tilltagande flykten från landsbygden till städer och tätorter, som vi rätt ofta höra talas om som ett beklämmande faktum. Enligt uppgifter, som vi helt nyligen fått från konjunkturinstitutet, beräknades det att åren 1946 och 1947, alltså under två år, 65 000 yrkesutövare inom jordbruk med binärningar ha lämnat dessa yrken, under det att stadsnäringarna under samma tid fått ett tillskott dels av dessa 65 000, dels på grund av befolkningsöverskottet på landsbygden av cirka 40 000, så att cirka 100 000 personer, företagare, tjänstemän och andra, flyttat från landsbygden till städerna på två år. Det är en

utveckling, som vi se med en viss beklämning.

Förutom de skäl, som här anförts för att verkställigheten av de förlidet år fattade besluten uppskjutes tills vidare, talar också i samma riktning den omständigheten, som berörts av ett par föregående talare, att betydande förändringar sedan dess inträtt i vårt lands ekonomiska läge. Detta erkännes även av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i hans yttrande till propositionen nr 149, där han bland annat framhåller, att man på grund av konjunkturläget måste begränsa statsutgifterna, varför han finner det nödvändigt att anslagen såväl till rationaliseringsåtgärder som till organen för dylika åtgärder begränsas kraftigt. Sedan detta uttalande gjordes, har läget ytterligare försämrats. Vidare kan man ej bortse ifrån den brist på arbetskraft och materiel som alltjämt råder, något som ytterligare talar för att uppskjuta de föreslagna åtgärderna tills bättre förhållanden inträda.

Vi båda reservanter äro eniga med utskottet i fråga om vad som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition beträffande låne- och bidragsverksamheten för yttre och inre rationalisering, under förutsättning att man går fram med försiktighet och tar hänsyn till vad vi här framhållit, men vi anse att den verksamhet, som under nu rådande förhållanden kan komma i fråga, utan olägenhet kan åtminstone tills vidare skötas av hushållningssällskapen och egnehemsnämnderna liksom tidigare. Vi hålla därför före, att man kan uppskjuta tillsättandet av lantbruksdirektörer och lantbruksnämnder tills andra och bättre tider inträda beträffande såväl jordbrukets arbetskraftsförhållanden som vårt lands ekonomiska läge i övrigt.

Då kammarens ledamöter synas mycket litet intressera sig för dagens diskussion om vår modernäring, skall jag, herr talman, icke upptaga tiden längre utan ber att i övrigt få hänvisa till reservationen nr 2, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

Herr OSVALD: Herr talman! Då jag i denna kammare väckt en motion, som jämte den likalydande motionen i andra kammaren nr 475 ligger till grund för den reservation, som i utskottet avgivits av herrar Björck och Waldemar Svensson, vill jag här med några korta ord utveckla min uppfattning i denna fråga.

Jag vill då till en början framhålla, att jag ingalunda ställer mig avvisande till rationaliseringsarbetet inom jordbruket; jag menar att detta tydligt framgår av motiveringen i de två av mig nyss nämnda motionerna. Jag vill också framhålla, att jag redan innan 1942 års jordbrukskommitté avgav sitt betänkande, ja till och med innan kommittén hade börjat sitt arbete, vid flera tillfällen både i tal och skrift hade framhållit, att det vore nödvändigt, att man vidtog åtgärder för att underlätta en rationalisering inom jordbruket.

Emellertid anser jag, att tiden för närvarande icke är lämplig för den organisatoriska omläggning, som nu har föreslagits av Kungl. Maj:t, och detta av flera skäl.

Som det första och viktigaste skälet skulle jag vilja anföra, att man tidigare arbetat med den förutsättningen, att jordbruket i vårt land måste rationaliseras för att det skulle kunna bli konkurrenskraftigt i förhållande till det utländska jordbruket och för att man skulle kunna möta en väntad överskottskris på livsmedelsförsörjningens område. Nu är uppgiften en helt annan, nämligen att söka producera så mycket som möjligt för att kunna fylla vårt lands behov av livsmedel så vitt möjligt genom egen produktion.

Jag vill vidare som det andra skälet för ett uppskov framhålla den folkvandring från landsbygden till städerna, som för närvarande pågår, och om vilken också föregående talare ha erinrat. Utskottet har också tagit upp frågan om avfolkningen av landsbygden och dragit den slutsatsen, att åtgärder nu måste vidtagas för att bringa en bättre tingens ordning till stånd. Enligt min mening ligger det närmare till hands att dra den

slutsatsen, att man i nuvarande läge icke bör vidtaga åtgärder, som bidraga till att öka hastigheten hos denna folkström från landsbygden in till städerna.

Som det tredje skälet för ett uppskov vill jag framhålla den brist på material och arbetskraft, som för närvarande föreligger, och som i stor utsträckning måste komma att lägga hinder i vägen för en rationalisering, särskilt för den yttre och inre rationaliseringen. Vi ha som bekant under senare tid brukat tala om tre olika slag av rationalisering, nämligen den yttre rationaliseringen, som avser själva fastighetsbildningen, den inre, som avser byggnadsarbeten o. dyl., och den s. k. driftsrationaliseringen, som avser själva driftens planläggning och utformning, t. ex. i fråga om sådana saker som maskinhållning, gödsling o. s. v. Det kan knappast råda någon tvekan om att av dessa tre former är driftsrationaliseringen nu den utan jämförelse viktigaste. Det är den som kan bidra till en tämligen omedelbar höjning av produktionen, inte bara absolut sett utan även per arbetare i jordbruket. Det förefaller mig därför som om man med tanke på de olika rationaliseringsformernas betydelse inte har anledning att vidtaga några åtgärder i fråga om den yttre rationaliseringen, eller i fråga om vissa delar av den inre, utöver vad som redan gjorts. Med andra ord: den yttre och den inre rationaliseringen kunna bedrivas i en långsammare takt än vad man räknade med, då riksdagen för ett år sedan fattade sitt principbeslut i denna fråga.

Den yttre och inre rationaliseringen skulle ju enligt det beslutet omhändertas av lantbruksnämnderna. I en mindre omfattning skulle den verksamheten enligt min uppfattning mycket väl kunna bedrivas av de redan nu befintliga organen. I fråga om denna möjlighet säger emellertid utskottet på s. 9 i utlåtandet, att det är »uppenbart, att betydande olägenheter skulle uppstå, där est denna verksamhet temporärt skulle läggas på de nu befintliga organen». Detta är, förefaller det mig, ett egendom-

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

ligt uttalande. Utskottet talar nämligen som om det vore obekant med det förhållandet, att dessa organ redan nu handlägga sådana ärenden, som innefattas både i den inre och i den yttre rationaliseringen.

Utskottet säger vidare: »Det skulle härjämte säkerligen icke vara ägnat att gagna ifrågavarande verksamhet, om denna under en övergångstid skulle anförtros åt andra organ än dem, som slutligen skola handhava densamma.» Även här tycker jag att den uppfattning framskymtar, att de organ vi för närvarande ha, nämligen hushållningssällskapen och egnahemsnämnderna, inte tidigare skulle ha sysslat med rationaliseringsåtgärder av det slag, som den yttre och inre rationaliseringen innebär. I själva verket ha ju både hushållningssällskapen och egnahemsnämnderna i mycket stor utsträckning arbetat just med de uppgifter, som det här är fråga om, och det torde inte erbjuda några svårigheter för dessa organ att fortsätta med verksamheten, även i en större omfattning än för närvarande, om erforderliga medel ställas till deras förfogande. Men om de nu befintliga organen skola bedriva denna verksamhet, så måste det ske i en mindre omfattning än enligt Kongl. Maj:ts och utskottets förslag och sålunda måste också kostnaderna bli lägre än enligt förslaget i det föreliggande utlåtandet från jordbruksutskottet.

Under debatten om skogsvårdsstyrelserna sade herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, såsom här redan tidigare har framhållits av herr Mannerskantz, bl. a.: »Men här är det på det sättet, att vi i dag få göra en avvägning. Vi få fråga oss: Vad kunna vi satsa på en framtid, som är långt avlägsen, och vad måste vi göra i dagens läge?» Han sade också litet längre fram: »Det kan ju inte bli av någon avgörande betydelse, om vi av en åtgärd i dag få fram ett resultat med början efter 75 år eller efter 77 år.»

Jag menar att den uppfattningen kan göras gällande också vid bedömandet av denna fråga. Det gäller här, som det förut sagts, en åtgärd på lång sikt. Omlägg-

ningen av vårt jordbruk, den yttre och inre — framför allt den yttre — rationaliseringen äro åtgärder på mycket lång sikt, och det kan ju då inte spela någon större roll, om den rent organisatoriska omläggningen blir uppskjuten ett eller annat år. Det förefaller mig som om man har så mycket större anledning att uppskjuta denna omorganisation, som det ju råder brist på utbildat folk, som kan handhava denna verksamhet. Lantbruksnämnderna måste, såvitt jag kan förstå, komma att dra en hel del personal från driftsrationaliseringen, vilken utan tvekan måste sägas vara den mest betydelsefulla uppgiften i dagens läge, till den yttre rationaliseringen, som är en åtgärd på längre sikt.

Detta om själva jordbrukets rationalisering och organisationen av dessa organ.

Jag skulle också, herr talman, vilja säga ett par ord om de föreslagna bestämmelserna för den s. k. småbrukarhjälpen. Det synes vara angeläget, att det beslut, som i denna fråga fattades av 1947 års riksdag ändrades i vissa avseenden. Det leder till krångligheter och framför allt innebär det en förbättring för en alltför liten grupp av jordbrukare. Jag skall tillåta mig att ta ett exempel.

En jordbrukare, som har fem kor och som inte levererar mjölk till mejeri får ett bidrag som kan uppgå till 480 kronor. Men en jordbrukare, som har samma antal kor och levererar mjölk till mejeri, han får samma bidrag endast om han begränsar avkastningen per ko till 1 400 kg mjölk per år. Det förefaller mig föga lämpligt att utforma bestämmelserna på sådant sätt, att den som genom skicklighet och omtanke driver upp avkastningen per djurenhet kommer i en sämre ställning än den, som är mindre framgångsrik i sin kreatursavel. Det förefaller därför, som om det vore riktigare att fortsätta att tillämpa de nu gällande bestämmelserna, dock med den förändring, som yrkas i reservationen av herrar Björck och Svensson i Ljungskile, nämligen att producentbidraget höjes från 4 till 6 öre per kg.

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Björck och Svensson avgivna reservationen, d. v. s. instämman i det yrkande som redan har framställts av herr Björck. Jag vill framhålla, att detta innebär att riksdagen ställer medel till förfogande för jordbrukets rationalisering, och att sålunda anslag komma att finnas tillgängliga även för de åtgärder, som falla under nästa punkt på föredragningslistan, men att riksdagen begär särskild proposition av Kungl. Maj:t angående anslag till de redan befintliga organen för fortsatt verksamhet efter i huvudsak samma linjer som förut.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! När vi i fjol behandlade propositionen om rationalisering av den svenska jordbruksnäringen, trodde man väl knappast att man i år skulle få uppleva en sådan debatt som dagens. Det var ju nämligen så att man då enades om de grundläggande principerna för rationalisering av jordbruket, både på kortare och längre sikt.

Såvitt jag förstår ha inga större förändringar sedan dess ägt rum, som skulle kunna motivera några åtsiktsförskjutningar på det området, och när jag i dag lyssnade till herr Mannerskantz, som öppnade debatten, blev jag faktiskt litet förvånad. Herr Mannerskantz var ju förra året med i första särskilda utskottet, men han framförde då icke några särskilda betänkligheter på de punkter, där han i dag yrkar avslag på utskottets förslag. Herr Mannerskantz koncentrerade vid den tidpunkten sitt intresse på att söka vingklippa lantbruksnämnderna och minska deras möjligheter att effektivt utöva sin verksamhet genom att gå emot försållagen om förköpsrätt och expropriation. Men när det gällde lantbruksnämndernas vara eller icke vara, då kunde åtminstone inte jag under behandlingen i utskottet eller i kammaren uppfatta, att herr Mannerskantz yppade några tvivel om det riktiga och det konsekventa i att införa desamma.

Herr Björck talade i sitt anförande

bl. a. om flykten från landsbygden och om förskjutningarna i världens produktion och konsumtion av jordbruksprodukter, men det är ju saker och ting, som man kände till redan i fjol. Givetvis ha vissa förändringar och framför allt en viss skärpning ägt rum, men själva tendensen i utvecklingen hade man redan då en ganska klar uppfattning om.

Vad i första hand gäller inflyttningen från jordbruket till städerna och industrisamhällena, så är ju den ingen ny företeelse. Jag erinrar mig väl att den var ett av de mest bärande argumenten som man i fjol anförde för genomförande av denna reform. När det nu inte har ägt rum någon minskning i strömmen från jordbruket till andra näringar, så måste den logiska konklusionen bli, att jordbrukets rationaliseringsproblem ännu är brännande.

Första särskilda utskottet vid fjolårets riksdag, som hade att behandla rationaliseringsfrågan, gav ju i sitt utlåtande nr 2 också uttryck för att det icke stod främmande för det argument, som nu framförts särskilt i herr Petterssons i Rosta reservation, men även i de båda sista anförandena, nämligen att betydande förändringar ha ägt rum i världens livsmedelsproduktion och livsmedelskonsumtion. Departementschefen hade ju framhållit, särskilt på tal om livsmedelsberedskapen, att man på grund av de osäkra förhållandena på världsmarknaden för dagen inte kunde göra något bestämt uttalande på den punkten. Den saken fick ställas på framtiden.

Utskottet framhöll i sitt utlåtande detta klart och tydligt. Det skrev: »Hela det nu berörda spörsmålet» — d. v. s. spörsmålet om i vilken omfattning jordbruksproduktionen bör statsunderstöddas — »synes för övrigt ej äga någon större omedelbar praktisk betydelse, då det å ena sidan ej från något håll ifrågasattes, att man bör eftersträva en jordbruksproduktion, som är så stor att den ej blott förslår till att täcka det inhemska konsumtionsbehovet utan även till en del är avsedd för export, och det å andra sidan ej heller från något håll torde ifrågasättas att man i vart fall såvitt an-

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

går den närmaste tiden bör inrikta jordbrukspolitiken på att åstadkomma någon egentlig begränsning av produktionens storlek.»

Det var vad första särskilda utskottet uttalade i fjol, och jag kan inte förstå att det skulle ha inträffat någon sådan förändring i situationen, att det motiverar att man i dagens läge intar en annan ståndpunkt. Det har ju klart och tydligt sagts, både då och tidigare, att vad som åsyftas med den effektivisering, upprustning och rationalisering av jordbruket, som beslutet i fjol avsåg att främja — liksom beslutet i dag, hoppas jag, skall göra — det är *en höjning av jordbrukets effektivitet och av inkomstnivån för den i jordbruket sysselsatta befolkningen*. Jag kan inte förstå, att det kravet skulle ha minskat i aktualitet sedan förra året. Det är en av de främsta orsakerna till att jag för min del förordar bifall till utskottets förslag. Jag menar alltså att det är nödvändigt att man så snart som möjligt tar itu med detta rationaliseringsarbete.

Nu säges det, att jordbrukets rationalisering är en uppgift på lång sikt. Det är den; det kommer att ta mycket lång tid innan man uppnår det mål som har satts för rationaliseringsarbetet. Men såvitt jag förstår innebär inte detta, att det inte är mycket angeläget att man så fort som möjligt kommer i gång med uppgiften. Man säger också att det kommer att ta sin tid, innan lantbruksnämnderna ha arbetat sig in i sin uppgift, innan de ha blivit, som man säger, varma i kläderna. Det är ju alldeles riktigt, men den svårigheten föreligger oavsett när man börjar med rationaliseringsverksamheten.

Jag vill också säga att man blir förvånad, när t. ex. herrar Svensson i Ljungskile och Björck här framföra en reservation, som efter vad jag kan förstå måste innebära en viss uppbromsning av de föreslagna reformerna. Herrar Svensson och Björck vilja ju annars framträda såsom de, som i särskilt hög grad företräda det mindre jordbrukets intressen. Och det är ju i det mindre jordbrukets intresse, som man i första hand vidtar dessa åtgärder.

När herr Björck här talade om att en hel del av de mindre jordbruken lämna större avkastning än de större, vill jag svara att det inte är fråga om att skapa större jordbruk, utan att syftmålet i varje fall för den statliga medverkan bara är att skapa bärkraftiga familjejordbruk. Jag är övertygad om att dessa bärkraftiga familjejordbruk skola kunna uppnå en avkastning, som väl kan mäta sig med det mindre jordbrukets. Jag vill också gentemot herr Björck säga, att även om en hel del mycket väl-skötta mindre jordbruk kunna lämna god avkastning per arealenhet, så finns det tiotusentals mindre jordbruk som skötas mycket dåligt. Om de slås samman till större enheter, så att man får möjlighet att använda effektivare produktionsmetoder o. s. v., skulle de mycket väl kunna höja avkastningen.

Medan jag talar om herrar Svenssons och Björcks reservation vill jag också påminna om, att reservanterna vilja låta påskina, att Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle innebära ett ansvarslost handhavande av statens medel i det rådande svåra ekonomiska läget. Men om man räknar litet på kostnaderna för det förslag, som herr Björck framfört i sin reservation, så visar det sig, att hans förslag skulle betyda större utgifter än utskottets förslag.

För innevarande budgetår uppgår anslaget för producentbidrag till i runt tal 44 miljoner kronor och utgår med 4 öre per kg. Nu föreslår han att det skall höjas med 2 öre till 6 öre per kg. Då får man alltså lägga till 22 miljoner kronor, och producentbidraget skulle således enligt reservanternas förslag innebära 66 miljoner i statsutgifter. Enligt det beslut som fattades vid fjolårets riksdag och enligt det föreliggande utskottsutlåtandet skall för producentbidrag utgå ett belopp av 56 miljoner kronor, alltså 10 miljoner kronor mindre än vad som föreslås i reservationen.

Nu komma väl herrar reservanter att påpeka, att de i sin reservation icke ha räknat med några kostnader för lantbruksstyrelsen och de nya lantbruksnämnderna, vilket skulle medföra en be-

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

sparing på omkring 9,5 miljoner kronor. Man måste emellertid vara på det klara med att man inte sparar alla dessa 9,5 miljoner genom att avstå från lantbruksnämnderna. Det förutsättes ju då att lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen, hushållningssällskapen och egnahemsnämnderna skola bestå. De skulle dra betydande kostnader, såvitt jag förstår, och den besparing, som reservationen i administrativt hänseende kan innebära, torde uppgå till högst 4 miljoner kronor. Följaktligen kommer det förslag, som herrar Svensson och Björck här ha reserverat sig till förmån för, att kosta 5 à 6 miljoner mer än Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror det är klokt att man gör klart för sig den saken.

Jag glömde att inledningsvis beträffande herr Mannerskantz' opposition mot denna reforms genomförande säga, att man kan förvånas över att högerns främste jordbruksekonomiske expert, herr Liedberg, i utskottet har gått med på propositionens förslag och menar att man skall fullfölja beslutet från i fjol. Jag vill också påminna om att en annan mycket förnämlig och framstående representant för högern, nämligen herr Hjalmar Nilsson i Alnarp, också är med på att reformen nu genomföres. Det tycks sålunda icke råda full samstämmighet inom högern. Jag tror man kan räkna med att herr Liedberg och herr Hjalmar Nilsson äro mycket kloka män, och därför tycks det nog som om den skrämmande bild, som herr Mannerskantz målade upp, får stå för hans egen räkning och knappast kan vara ett uttryck för högerns uppfattning. Det kanske ändå är säkrast att herr Domö får fälla utslaget om vad som är högerns inställning på denna punkt.

Jag blev nästan litet överraskad, när herr Mannerskantz yrkade bifall till herr Petterssons i Rosta reservation, ty herr Mannerskantz brukar ju ådagalägga en viss realism i sina resonemang här i kammaren. Men i den av herr Pettersson i Rosta avgivna motionen hemställes i punkt A, 2, att riksdagen må »i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om framläggande för årets riksdag dels av förslag

till de åtgärder, som erfordras för att tillsvidare till dess det ekonomiska läget stabiliserats uppskjuta verkställigheten av de i anledning av propositionen nr 75/1947 fattade besluten angående rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område, dels av anslagsäskanden för att nuvarande organ på detta område skola kunna fortsätta sin verksamhet». Jag undrar om det är praktiskt möjligt att till årets riksdag framlägga dessa förslag. Det skulle säkerligen leda till ett forcerat arbete och ett hafs, som absolut inte skulle vara till fördel för rationaliseringsverksamheten i vårt land.

Till slut vill jag, herr talman, bara säga ett par ord beträffande de reservationer som ta sikte på att lantbruksdirektörerna skulle tillsättas efter ansökningsförfarande. Jag har den bestämda uppfattningen att lantbruksdirektörstjänsterna måste anses vara chefsposter, och synnerligen betydelsefulla sådana. I ganska stor utsträckning komma lantbruksnämndernas möjligheter att i betydande grad hänga på lämpligheten hos den som innehar lantbruksdirektörsbefattningen. Jag har inte kunnat tillägna mig den uppfattningen, att man genom att tillämpa ansökningsförfarande skulle få fram bättre krafter än om man låter Kungl. Maj:t utnämna dem. När det gäller utnämning till ännu viktigare poster, där Kungl. Maj:t har utnämningrätten i sin hand, torde nog alla få erkänna att man på det sättet i mycket stor utsträckning får fram dugande krafter. Om Kungl. Maj:t får utnämna dessa direktörer, så har man möjligheter att få fram den verkligt lämplige. Jag är rädd för att om man använder sig av ansökningsförfarande, kommer man alltför mycket att fästa avseende vid utbildningsmeriterna. Men det är inte sagt att den som har en hög examen, men kanske saknar praktiskt handlag, är den lämpligaste för en sådan befattning som denna. Det kan vara lika viktigt att se hurudan mannen är och hur han i sin föregående verksamhet har löst de praktiska uppgifterna. Jag har sålunda den uppfattningen, att det av Kungl. Maj:t

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

förordade sättet att tillsätta lantbruksdirektörer är det riktigaste.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON, HJALMAR: Herr talman! Jag har deltagit i ärendets behandling i jordbruksutskottet och därvid biträtt utskottsmajoritetens förslag. Jag känner mig därför skyldig att här i kammaran anföra de skäl, som ha varit bestämmande för mitt ställningstagande.

Avgörande för min ståndpunkt har först och främst varit att jag anser, att man inte utan tvingande skäl bör uppriva det beslut i denna fråga som fattades av föregående års riksdag. Vi böra med andra ord respektera 1947 års riksdags beslut. Det har visserligen här i debatten anförts flera skäl som tala mot ett fullföljande av fjolårets beslut, och många dylika skäl kunna förvisso anföras. Man har bl. a. pekat på vårt lands försämrade ekonomiska läge, varjämte man erinrat om vikten av att under nuvarande situation ute i världen i största möjliga utsträckning upprätthålla vår livsmedelsproduktion, så att vi kunna trygga vår försörjning. Det föreligger heller inte, framhålles det vidare, numera någon risk för överproduktion av livsmedel.

Jag medger att alla dessa skäl kunna anföras till stöd för att vi nu icke skulle fullfölja fjolårets rationaliseringsbeslut. Men jag måste för min del se denna fråga på annat sätt. Jordbrukets rationalisering är enligt min uppfattning en uppgift på mycket lång sikt. Vi måste räkna med flera tiotal år innan den yttre rationaliseringen kan bli till fullo genomförd. Det finns därför, anser jag, fullgoda skäl för att redan nu sätta i gång rationaliseringsarbetet.

Man måste vidare komma ihåg, att om fjolårets beslut icke skulle fullföljas, skulle det komma att medföra att det inom en nära framtid inte skulle existera några organ, som skulle handlägga de ärenden, som enligt 1947 års beslut från och med det stundande halvårsskiftet skola omhänderhas av lantbruks-

nämnderna. Egnahemsstyrelsen i sin hittillsvarande organisation är ju under avveckling. Hushållningssällskapen ha befriats från en hel del uppgifter beträffande jordbruket, och torrläggningssämnderna skola upphöra vid det instundande halvårsskiftet. Det behövs därför ett nytt organ för att fullfölja det arbete som egnahemsnämnderna, hushållningssällskapen och torrläggningssämnderna ha utfört. Även om man skulle kunna tillskapa ett provisorium eller ge de gamla organen förlängt uppdrag att handha sin tidigare verksamhet, tror jag att detta skulle komma att medföra stora besvärligheter. Jag har därför den uppfattningen, att ett uppskov med igångsättandet av planen för jordbrukets rationalisering skulle bli till nackdel för jordbruket. Jag anser därför att 1947 års riksdagsbeslut bör fullföljas.

På några punkter har jag dock avvikande mening gentemot utskottsmajoriteten. Jag ber, herr talman, att här i korthet få redogöra för dessa punkter.

1947 års centrala lantbrukskommitté har, såsom redan har påpekats här i debatten, föreslagit inrättandet av ett antal befattningar såsom förste lantbrukskonsulent. Inrättandet av dessa tjänster skulle enligt min mening vara till fördel för jordbruket och främja rationaliseringsarbetet. Deras tillvaro skulle vidare underlätta rekryteringen av lantbruksdirektörer. Det finns också anledning att förvänta, att vetenskapen om lantbrukskonsulentbefattningarnas existens verksamt skulle bidra till en kvalitativt god rekrytering av agronomkåren. Det skulle kunna betraktas såsom en gärd av rättvisa mot agronomkåren, om statsmakterna inrättade dessa tjänster såsom förste lantbrukskonsulent. Man skulle därigenom trygga befordringsmöjligheterna för agronomerna, som måste kosta på sig en mycket dyrbar utbildning. Det hade enligt min mening på grund av dessa skäl varit lämpligt, att riksdagen nu hade beslutat om inrättandet av ett antal förste lantbrukskonsulentbefattningar.

Jag kan, herr talman, inte heller underlåta att med några ord vidröra de

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

övergångsanordningar, som skola gälla för vissa befattningshavare hos egnahemsnämnderna. Såsom kammarens ledamöter säkerligen känna till, kunna flera av de nuvarande egnahemsdirektörerna på grund av ålder eller andra orsaker icke väntas bli befordrade till lantbruksdirektörer. Dessa egnahemsnämnds-direktörer ha under en lång följd av år beklätt chefstjänster. De veta nu inte, vilka befattningar de i framtiden kunna bli hänvisade till. Det måste för dem innebära en kraftig psykisk påfrestning att behöva gå i denna ovisshet om sin framtid. Det kan verkligen ifrågasättas, om det är rättvist mot dessa befattningshavare att inte bättre tillgodose deras intressen än vad som nu har blivit fallet. De komma i varje fall att under sin återstående livstid bli avsevärt sämre ställda än sina tidigare kolleger, vilket måste kännas tungt och säkerligen också i många fall bittert för dem. Det skulle ha varit skäligt, om man hade kunnat slippa denna diskvalificering av ett antal förutvarande egnahemsnämnds-direktörer och kunnat ge alla den ställning som lantbruksdirektörer, som de rätteligen vore berättigade till. Jag är övertygad om att de under sin tidigare gärning nitiskt ha skött sin tjänst och fullgjort sina uppdrag på bästa sätt. Det hade därför enligt mitt förmenande varit i hög grad berättigat att ge dem en något bättre ställning än vad många av dem nu komma att få.

Vad beträffar tillsättningen av chefstjänsterna hos lantbruksnämnderna, kan jag icke dela den uppfattning, som den föregående ärade talaren här utvecklat. Jag anser att dessa befattningar i enlighet med vad flera remissinstanser även framhållit böra tillsättas efter ansökningsförfarande. Vi äro väl alla ense om att det i stor utsträckning är beroende av dessa befattningshavare och hur de sköta sina uppgifter, om rationaliseringsarbetet på jordbrukets område skall få en lycklig utveckling. Vi äro också alla angelägna om att få dessa befattningar besatta med kvalificerad och duktigt folk. Men när det gäller tillsättningsförfarandet gå meningarna isär. Herr Jon

Jonsson hävdade, att lantbruksdirektörsbefattningarna, såsom departementschefen föreslagit, böra betraktas såsom chefstjänster, som skola tillsättas utan ansökningsförfarande. Jag vill ingalunda antyda att befattningarna därigenom skulle bli tillsatta med mindre kunniga och mindre lämpliga personer. Men jag tillåter mig att hävda, att dessa tjänster äro så viktiga, att deras tillsättning bör ske på sådant sätt, att det inte kan råda minsta tvivel om att icke de mest förtjänta och mest lämpliga personerna utväljas till posterna i fråga. Detta är angeläget inte bara ur lantbruksdirektörernas egen synpunkt, utan det har även stor betydelse för deras ställning gentemot lantbruksnämnderna och jordbrukarna.

Det vore därför, såsom jag ser saken, ur många synpunkter önskvärt, att tillsättningen av lantbruksdirektörsbefattningarna sker på samma sätt som gäller för flertalet andra tjänstemän i liknande löneställning.

Herr ANDERSSON, ALFRED: Herr talman! Efter det anförande som herr Jon Jonsson här hållit har jag ingen anledning att alltför mycket fördjupa mig i denna fråga. Han har ganska detaljerat redogjort för utskottets förslag och vad som förekommit i detta ärende vid fjolårets riksdag.

Liksom den föregående ärade talaren måste jag konstatera, att ett uppskov med detta beslut skulle åstadkomma mera skada än nytta. Jag har svårt att förstå dem som nu vilja uppskjuta förverkligandet av fjolårets beslut. Det är enligt min mening nödvändigt att organisationen snarast kommer i arbete. Detta är inte minst angeläget med tanke på det mindre jordbruket.

Jag har studerat den reservation som har avgivits av herrar Björck och Waldemar Svensson, men jag kan för min del inte begripa tankegångarna bakom densamma, och ännu mindre kan jag förstå, varthän dessa reservanter egentligen vilja komma. Man talar från det hållet nästan som om det gällde att bi-

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

bringa allmänheten den uppfattningen, att det egentligen bara är folkpartiet som ömmar för småbrukarna i vårt land. Man har nog anledning att sätta ett stort frågetecken efter ett dylikt påstående, om man undersöker, vad de olika partierna verkligen gjort på detta område.

Reservanterna varna för att gå alltför hastigt fram med rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område. Jag vill då fråga herr Björck, om han kan tala om var han läst ut att rationaliseringen skall ske i hastigt tempo? Vad har man vidare för underlag för den propaganda, som tidigare har bedrivits inte minst från folkpartiets sida och vari man påstår att rationaliseringsverksamheten skall ske med våld? Det sades tydligt ifrån i fjol i såväl den kungl. propositionen som utskottsutlåtandet och riksdagens beslut, att rationaliseringen skall ske på *frivillighetens* väg.

Det talas här vidare om att det är de mindre jordbrukarna som producera mest. Det vill jag alls inte bestrida, men tro reservanterna — jag riktar mig här närmast till folkpartiet — att produktionen skulle bli sämre om vi skapa bäriga familj jordbruk i stället för de nuvarande ofta svaga småbruken? Det är ju det som är syftet med rationaliseringsverksamheten.

Man hävdar även att vi i så stor utsträckning som möjligt böra bibehålla de många små brukningsdelarna för att inte ytterligare öka flykten från landsbygden. Jag måste deklarerera, att jag härvidlag har en helt annan uppfattning. Om vi inte göra något åt de nuvarande förhållandena på jordbrukets område, kommer enligt min mening flykten från landsbygden att av naturliga skäl ytterligare öka.

Låt oss ta som exempel ett arbetarsmåbruk på landsbygden. Dess nuvarande innehavare skola få sitta i orubbat bo så länge de önska och orka. Inte ett hår skall krökas på deras huvuden. Men när de nuvarande innehavarna inte orka sitta kvar där längre, är det meningen

att den lilla egendomen skall försäljas eller på annat sätt omhändertas med stöd av det organ som skall träda till den 1 juli. Om en ung familj skall bosätta sig på en egendom på 4 å 5 tunnland, är det två frågor som vederböran- de först måste göra sig. Den ena frågan är: Hur se husen ut, äro de beboeliga, kunna vi av de gamla husen göra oss en någorlunda dräglig bostad, vilka bidrag och lån kunna vi få, och hur stor blir den skuld som gården sedan skall bära? Den andra frågan är: Finns det förvärvsmöjligheter inom räckhåll?

I många fall ligger det så till att båda dessa frågekomplex måste besvaras med nej. Är det verkligen så onaturligt, att man i dylika fall med statsmakternas hjälp söker åstadkomma ett annat och bättre sakernas tillstånd? Tanken är ju, att man med detta lilla jordbruk skall söka förstärka något intilliggande likaledes svagt jordbruk som kanske därigenom kan göras bärigt. Vi måste enligt min mening gå denna väg för att söka få till stånd bättre förhållanden för jordbrukets folk. Om vi inte göra det, kommer flykten från landsbygden att bli än större än vad den för närvarande är, och detta trots de uppfattningar som man nu från visst håll söker föra till torgs ute på den svenska landsbygden.

Jag vill, herr talman, även säga ett par ord om producentbidraget på mjölk. Det var närmast herr Osvald, som tog upp den frågan. Reservanterna föreslå en annan ordning än vad som beslöts vid fjolårets riksdag. Enligt det beslut som fattades i fjol skall producentbidraget utgå i form av ett merpris på mjölken med 12 öre per liter för dem som ha blott en ko och leverera till mejeri. Bidraget sjunker sedan successivt allteftersom mjölmängd och koantal ökar. Nu föreslå reservanterna i stället, att det gamla systemet för producentbidragen skall bibehållas men att bidraget skall ökas från högst 4 till 6 öre per liter. Jag har svårt att räkna ut vad man egentligen vill vinna med en dylik anordning. Jag bestrider inte, att en liten del av småbrukarna skulle kunna få någon krona

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

mer genom ett dylikt beräkningssätt än vad de komma att få enligt propositionens förslag. Men det förefaller mig, som om reservanterna helt glömt bort att ta hänsyn till vilka skadeverkningar som deras förslag skulle åstadkomma för andra grupper.

Enligt den officiella statistiken finns det i Sverige 59 389 jordbruksenheter i gruppen upp till 1 hektar. Gruppen 1—2 hektar omfattar 58 825 jordbruksenheter, och i gruppen 2—5 hektar finns det 107 776 stycken. För att få en rättvis bild av läget böra vi nog klyva den stora gruppen mitt itu och således lägga 54 000 jordbruk till de 58 825. Då komma vi fram till siffran 112 825. Det är denna grupp som enligt Kungl. Maj:ts proposition och riksdagens beslut i fjol skulle få det högsta bidraget. Om inte alla av dem skulle få precis 12 öre per liter mjölk, så skulle dock de flesta av dem få det. Genom reservanternas förslag skulle denna stora grupp bli lidande för att man skulle kunna ge en mindre grupp en liten fördel. Om jag räknar med gruppen upp till 10 hektar, skulle det bli 54 000 familjer, som skulle få det något bättre, på bekostnad således av de 112 825 som skulle få det sämre.

Jag undrar verkligen, om herrarna ute på fältet kunna försvara en sådan åtgärd. Enligt min mening är det omöjligt att realisera ett dylikt förslag. Inom den stora gruppen, de 112 825, finnas nämligen många gamla människor. Enbart i min hemkommun finns det ett flertal gamla familjer där makarna praktiskt taget redan fullgjort sitt livs dagsverke. De sitta kvar på sin lilla gård med kanske två kor som ge dem en ringa inkomst, och så ha de sin pension. Därigenom kunna de nödtorftigt dra sig fram något eller några år till. Kan man verkligen ha hjärta att beröva dessa gamla utslitna människor det stöd som Kungl. Maj:t här vill ge dem och som riksdagen i fjol beslöt? Man måste i sanning vara modig för att kunna gå in för en sådan åtgärd och minst lika modig för att kunna försvara den ute i det politiska livet.

Jag har, herr talman, velat säga dessa

ord, eftersom jag anser det nödvändigt att få denna sak klarlagd och få in detta klarläggande i protokollet.

Jag skall, herr talman, inte trötta kammaren länge till, men jag ber att till sist få säga några ord om den reservation som jag jämte tre andra ledamöter av utskottet har fogat till utlåtandet. Kungl. Maj:t har för de befattningshavare inom lantbruksnämnderna, vilka skola motsvara hushållningssällskapens jordbruksinstruktörer, föreslagit benämningen lantbrukstekniker. Utskottsmajoriteten har inte accepterat detta, utan föreslagit titeln lantbruksinstruktörer. Orsaken till utskottets ställningstagande härvidlag vet jag inte, men det antyds på sina håll att beslutet fattades förhastat. Det hela spelar ju inte så stor roll, men jag tror ändock att det är nödvändigt att få till stånd en rättelse av detta som jag vågar kalla missgrepp från utskottets sida. Hushållningssällskapens vandringsrättare fingo i fjol sin titel ändrad till jordbruksinstruktörer. Utskottsmajoriteten ansåg, att även de befattningshavare som det nu är fråga om borde benämnas instruktörer. För att skilja dem från jordbruksinstruktörerna beslöt man då att kalla dem för lantbruksinstruktörer. Men är det någon människa som kan förstå skillnaden mellan dessa båda titlar? Jag gör det i varje fall inte. Om utskottets förslag på denna punkt skulle antas, skulle det säkerligen komma att medföra, att folk ute i landet skulle hå svårt att hålla isär de båda grupperna, jordbruksinstruktörer och lantbruksinstruktörer.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av mig jämte tre andra utskottsledamöter avgivna reservationen, vari yrkas att Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt måtte godkännas av riksdagen. I övrigt hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr LINDBLÖM: Herr talman! Beträffande själva principfrågan ber jag att få ansluta mig till den reservation, som under nr 2) har fogats till utskottets utlåtande av herrar Björck och Svensson

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

i Ljungskile. Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk med någon ytterligare argumentation angående denna del av det föreliggande ärendet. Flera talare ha ju redan här uppehållit sig vid denna sida av saken, och jag förmodar att den kommer att bli ytterligare belyst under den fortsatta debatten. Jag skall emellertid be att få säga några ord om punkten B) 5) rörande tillsättandet av lantbruksdirektörstjänsterna. Herrar Bror Nilsson och Hjalmar Nilsson ha redan tidigare uppehållit sig vid denna fråga, varför jag i huvudsak kan inskränka mig till att instämma i vad de anfört på denna punkt. Jag ber emellertid att därutöver få göra några tillägg.

Statskontoret anför i sitt remissyttrande beträffande tillsättandet av lantbruksdirektörstjänsterna, att statskontoret icke anser det motiverat att dessa tjänster tillsättas på annat sätt än som är normalt för befattningar i 32 lönegraden. Ämbetsverket förordar därför att lantbruksdirektörsbefattningarna skola tillsättas efter ansökan i vanlig ordning. Departementschefen å sin sida framhåller, att eftersom dessa tjänster äro att betrakta såsom chefsbefattningar, finns det enligt hans uppfattning ingen anledning att avvika från den ordning som, förklarar han, regelmässigt tillämpas vid tillsättandet av dylika befattningar. Detta sista påstående är väl en sanning med en viss modifikation. Såvitt jag vet, förekommer det nämligen också att tjänster, som äro minst lika chefsbetonade som lantbruksdirektörsbefattningarna, tillsättas efter ansökningsförfarande. Jag erinrar t. ex. om lantbruksingenjörerna och lantmätnarna. Lantbruksdirektörerna kunna ju för övrigt inte anses inneha någon särskilt utpräglad chefsställning, eftersom de, såsom reservanterna påpeka, icke ensamma skola svara för rationaliseringsarbetet inom vederbörande lantbruksnämnds område, utan ju äro underställda respektive lantbruksnämnd.

Jag har, herr talman, haft tillfälle att syssla åtskilligt med löne- och tjänsteärenden. Jag måste säga att den allmänna uppfattningen är att tjänster åtminstone av denna art böra tillsättas efter ansök-

ningsförfarande. I sitt försök att hävda en annan mening framhåller utskottet, att det skulle vara lättare att få fram de verkligt kompetenta männen, om man icke använde metoden med ansökningsförfarande. Det är enligt min mening ganska tvivelaktigt. Utskottet menar att det kan finnas en person, som kanske inte vill söka en dylik tjänst, ehuru han är mycket kvalificerad för den, på grund av att han då skulle behöva öppet konkurrera med andra sökande med till äventyrs längre tjänstetid o. s. v. Om jag väger dessa båda synpunkter mot varandra måste jag fråga mig, om det verkligen kan vara riktigt att vara så hänsynsfull mot denne ende person, som av det skälet inte skulle kunna tänkas söka befattningen, att man utestänger alla andra som reflektera på befattningen från att kunna söka densamma. Det synes mig vara riktigare att även lantbruksdirektörstjänsterna tillsättas efter ansökningsförfarande, vilket ju i övrigt är allmän regel och vad statskontoret i detta fall har tillstyrkt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som har avgivits under B) 5).

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! När jag suttit här och lyssnat på den förda debatten angående jordbrukets omorganisation, har jag tyckt mig finna, att vad vissa talare anfört stämmer dåligt överens med den paroll, som finansministern utfärdade vid riksdagens början och vari han underströk nödvändigheten av största möjliga sparsamhet på grund av det svåra läge, som landet befinner sig i. Här ha vi väl ändå ett område, där sparsamhet skulle kunna iakttagas utan att några skador på något sätt skulle uppstå. Det råder brist på material och på arbetskraft. Jag kan tänka mig att jordbruksministern som sin paroll uppställt, att detta förslag skall genomföras, och om nu majoritetspartiet, såsom jag förmodar, genomför det, måste detta väl ändå innebära, att man inte iaktar den sparsamhet, som man från början från regeringens sida

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

deklarerat att man skall iaktta. I stället ökar man kostnaderna på ett sätt som inte kan vara av behovet påkallat.

Man talar här om att denna fråga inte kan uppskjutas, emedan det skulle förtrycka en hel del som har beslutats förut. Det är klart, att det kan ligga en viss sanning i det, men vi äro ju inte främmande för att ett beslut kan ändras, och ett beslut kan naturligtvis även ändras här i denna kammare. Man behöver inte säga att vi inte vilja vara med om denna rationalisering. Jag vill kanske inte vara med därom i den utsträckning, som utskottet föreslagit, men jag anser att ingen skada sker, om vi uppskjuta saken litet grand. Jag fäste mig särskilt vid att rektor Hjalmar Nilsson på Alnarp ömde för egnahemsdirektörerna och sade, att det skulle bli mycket svårt och bekymmersamt att placera dem, om ett uppskov kommer till stånd. Men om det blir ett uppskov, är det väl ändå så, att de ha sina platser och skola fullgöra sina åligganden där, tills enligt riksdagens beslut omorganisationen skall genomföras.

Man hänvisar till jordbrukskommitténs utlåtande på denna punkt. Jag får ju säga, att mycket har förändrats, sedan jordbrukskommittén avlämnade sitt principbetänkande. Det skulle därför säkerligen finnas anledning att granska dess förslag litet närmare i sömmarna, innan man går in för en sådan utökning av arbetskraften på detta område som där har föreslagits.

När herr Alfred Andersson i Bussjö talar om hur många tusen jordbrukare, som skulle få det bättre efter förslagets genomförande, under det att de skulle få det sämre, om de förslag som herr Björck talade för genomfördes, så måste jag säga, att jag inte tror att det förslag, som har framlagts av jordbruksministern, är i allo saliggörande.

Herr Andersson säger, att han inte förstår, varför den propagandan förts, att man ämnar med våld taga jordbrukarna från deras näring. Han har då glömt det föredrag, som jordbruksministern höll i Karlskrona för en tid sedan, då han sade, att för att denna rationalisering skall

kunna genomföras, skola hundra tusen jordbrukare överföras till annan näring. Det skulle vara roligt att få höra, om jordbruksministern ändrat ståndpunkt eller vad anledningen kan vara till att man nu säger, att en del jordbrukare skola frivilligt och inte med våld överföras till annan näring. Jag vet inte vad man skall kalla det, då det säges, att så länge den nuvarande generationen bedriver jordbruket, skall den komma i åtnjutande av den förhöjning av jordbrukspriserna, som beslutet här kommer att innebära, men om jordbruket överlämnas till en annan, skall denne inte komma i åtnjutande av samma förmån. Jag undrar om man kan kalla det frihet. Det innebär väl ändå ett visst våld att på det sättet försöka flytta över en hel grupp människor till andra områden.

Jag skall inte här ta upp diskussionen om pristillägget på mjölk och det som herr Andersson i Bussjö var inne på, men om man läser den kungl. propositionen, finner man i alla fall att huvudsaken är att producera så litet mjölk som möjligt per ko för att komma i åtnjutande av det pristillägg som här föreslagits.

Jag tror alltså inte att någon skada sker, om man skjuter på frågan och låter dem, som handhaft denna näring, fortsätta därmed, tills tidsläget i vårt land blir sådant, att vi kunna genomföra det som föreslagits. Från bondeförbundets sida skola vi vara med och rationalisera, i den mån man icke uppställer det kravet, att man skall försöka överföra en del småjordbrukare från landet till städerna och industrierna. Då komma vi från det parti, som jag företräder, att protestera, så länge det är oss möjligt. Jag anser i stället att vi skola tänka på att dessa folkgrupper i en för hela vårt land bekymmersam tid gjort sitt bästa för att frambringa så mycket livsmedel som möjligt. Då skola vi inte, när man tycker att faran är över — fastän den inte är det — och att man inte behöver dem mer, avpollettera en hel del av dem. Det kan jag inte vara med om, utan jag anser, att när de ha gjort sin plikt i en svår tid, äro de värda uppmuntran i en tid, när läget kanske är annorlunda.

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

Då det gäller produktionen av livsmedel uttalade jordbrukskommittén i sitt utlåtande, att man kunde befara, att en överproduktion omedelbart skulle uppstå efter världskriget. Detta visar att även jordbrukskommittén har tagit miste i det fallet, ty det har inte uppstått någon överproduktion, trots att det är tre år sedan kriget upphörde. Och enligt de rapporter, som föreligga, synes inte någon överproduktion vara att förvänta under den närmaste tiden. Därför anser jag att man skulle kunna skjuta på frågan.

Jag ber, herr talman, att med hänsyn till vad jag nu sagt få yrka bifall till den av herr Pettersson i Rosta avgivna reservationen.

Herr ANDERSSON, ALFRED (kort genmäle): Herr talman! Det viskades i mitt öra, att herr Elofsson yttrat, att jag skulle ha glömt, att jordbruksministern sagt, att hundra tusen jordbrukare skola bortrationaliseras. Jag beklagar, att herr Elofsson i Vä inte var närvarande i särskilda utskottet i fjol, där högermannen Hægglom blev i tillfälle att avliva denna myt. Den blev då högtidligen begravd. Han hade en helt annan version av statsrådet Skölds yttrande. Jordbruksministerns anförande hölls för övrigt i Kalmar, och jag har av sex bondeförbundare och två folkpartister i Nybro i Småland, vilka också voro närvarande, då statsrådet Sköld höll sitt anförande, fått bekräftad riktigheten av Hæggloms anteckningar. De förklarade, att jordbruksministern ingalunda sagt, att hundra tusen småbrukare skola bort. Däremot yttrade han, att om vi inte gå in för denna rationalisering, kommer följderna bli, att ytterligare hundra tusen komma att försvinna. Det är en väsentlig skillnad, herr Elofsson i Vä.

Herr STEN: Herr talman! Den motion, som väckts angående sättet för lantbruksdirektörstjänsternas tillsättning, får ses i sammanhang med vad som förekommit i den frågan, sedan principbeslutet fattades av riksdagen. Som av

utskottets recit framgår, tillsattes utom den centrala utredningen lokala sådana för de olika länen. I dessa insattes ungefär hälften av egnahemsdirektörerna, men icke den andra hälften. Det finns i förbigående sagt fall, där egnahemsnämnden över huvud taget icke blev representerad i utredningen och där knappast heller egnahemsdirektörens och nämndens sakkunskap på annat sätt blivit tillgodogjord. Beträffande egnahemsdirektörerna spred sig den uppfattningen, att frågan om deras ianspråktagande som lantbruksdirektörer de facto var avgjord i och med att de insattes i den lokala utredningen eller icke. Man torde kunna ifrågasätta, om det av hänsyn till statsnyttan var alldeles nödvändigt att på detta sätt skapa ett ganska långvarigt osäkerhetstillstånd för dessa befattningshavares vidkommande. Uppenbart är att detta menligt inverkat på deras fortsatta arbete inom egnahemsnämnderna under dessas återstående verksamhetstid.

Ehuru jordbruksutskottet knappast anført bärande skäl för att ett ansökningsförfarande icke är förenligt med praxis när det gäller tjänster av detta slag, är naturligtvis den som är anhängare av reformen och alltså motståndare till ett uppskov med dess genomförande nu vilig att ta all hänsyn till praktiska skäl, då ju tiden är synnerligen knapp. Om nu riksdagen beslutar enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag i denna del, kan motionens syfte tillgodoses därigenom, att Kungl. Maj:t vid ärendets fortsatta handläggning söker komma till ett sådant resultat, att de bästa till buds sående krafterna tagas i anspråk och därvid de hittillsvarande befattningshavarnas erfarenhet och ådagalagda kompetens tages i betraktande, så att de kunna känna med sig, att det vederfarits dem rättvisa. En sådan bestämd förväntan bör väga lika tungt som ett beslut från riksdagens sida, som med hänsyn till tidsutdräkten anses olägligt.

Herr BJÖRCK: Herr talman! Herr Jonsson, som förde utskottets talan, framhöll att vi inte alls ville vara med

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

på den här rationaliseringen, vilket förvånade honom. Men jag är lika förvånad över att han inte hörde på, när jag förklarade, att vi i vår reservation erkänt, att en viss rationalisering är nödvändig, men uttalat, att den med hänsyn till rådande förhållanden bör ske på sådant sätt, att några småbruk få finnas kvar.

Herr Jonsson framhöll också flera gånger, att det inte inträtt någon förändring i situationen sedan förlidet år, när riksdagen fattade sitt principbeslut. Statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tycks ha en annan uppfattning. Han säger i propositionen, som väl är skriven i början av året: »Redan i direktiven för kommitténs arbete angav jag, att verksamheten till följd av bristen på arbetskraft och önskvärldheten av att i nuvarande konjunkturläge såvitt möjligt begränsa statsutgifterna icke kunde forceras utan till en början måste bedrivas med viss återhållsamhet. Den utveckling, som sedan dess ägt rum, har medfört, att dessa synpunkter nu måste tillmätas ännu större betydelse än då direktiven meddelades. Jag finner det därför nödvändigt, att anslagen såväl för rationaliseringsåtgärder som till organen för dylika åtgärder begränsas kraftigt.» Det är jordbruksministerns syn på saken. Herr Jonsson i Fjäle tycks ha en helt annan uppfattning.

Min gode vän herr Andersson i Bussjö ansåg att det inte är någon fara med denna rationalisering och att den inte kommer att driva folk från jordbruket. Men som vi veta — det nämndes också nyss — har statsrådet Sköld sagt ifrån, att minst hundra tusen småbrukare måste bort från jordbruket och flytta till städerna. Om det i regel är fråga om familjer på tre eller fyra personer, är det sålunda inemot en halv miljon människor som måste flytta till städerna. Antag att två småbönder med vardera kanske en åttondels mantal bo invid varandra. De bli gamla och ha inte barn som kunna överta gården. Så småningom måste den ene överlämna sin gård till grannen. De gamla gå och fundera på vart de skola ta vägen, när de måste lämna gården. Om man vill se saken som den verkliga är,

kan man väl inte komma ifrån, att de måste ge sig i väg till en tätort, en köping eller en stad, och flykten från landsbygden fortsätter på det sättet.

Det finns naturligtvis också små brukningsdelar, som ligga besvärligt till och som kanske behöva slås samman med andra. Det ha vi ingenting emot, och det ha vi också sagt. Därför anse vi att anslaget till rationaliseringsverksamhet bör utgå i enlighet med utskottets och Kungl. Maj:ts förslag. Däremot kan jag inte anse, att det är riktigt att cirka hundra tusen småbrukare måste bort. Jag är född i en lantbruksbygd uppe i Värmland, där vi ha både stora och små gårdar, och jag får säga, att småjordbrukarna hade det jämförelsevis bra och trivdes på sina små gårdar. De bli säkerligen inte alls glada, om de skola tvingas lämna sina hem och flytta till staden eller någon annan tätort.

Herr ANDERSSON, ALFRED (kort genmäle): Herr talman! Jag beklagar, om inte herr Björck var inne i kammaren nyss, då jag i ett kort genmäle vände mig till herr Elofsson i Vä. Han anslag samma strängar som herr Björck och påstod att jordbruksministern yttrat, att hundra tusen jordbrukare måste bort. Jag vill bara fråga, hur länge folkpartiet har tänkt köra med den myten. Den är avrättad av högermannen herr Hæggbloom i fjol. Om inte herr Björck känner till det, vill jag nämna, att herr Hæggbloom har en helt annan version av herr Skölds anförande. Jag tvingas upprepa det, för att icke herr Björck i fortsättningen skall kunna åberopa ett felaktigt återgivet yttrande. Enligt herr Hæggbloom och sex folkpartister och bondeförbundare var den rätta versionen, att statsrådet Sköld yttrade, att om vi inte gå in för denna rationalisering, komma ytterligare hundra tusen småbrukare att försvinna.

Herr OSVALD: Herr talman! Det har sagts här i dag under debatten av herr Hjalmar Nilsson, att han inte vill vara med om att riva upp ett beslut, som ti-

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

digare fattats. Jag vill gentemot det säga, att ett bifall till den reservation, som är avgiven av herrar Björck och Svensson i Ljungskile, ingalunda innebär, att man river upp riksdagens förut fattade beslut, utan endast att genomförandet av omorganisationen skjutes på framtiden.

Nu säger herr Andersson i Bussjö, att den rationalisering, som är föreslagen av Kungl. Maj:t och tillstyrkes av utskottet, kommer att gå i mycket långsam takt. Just därför att den kommer att gå i långsam takt, ha motionärerna och reservanterna ansett, att rationaliseringsverksamheten mycket väl kan omhänderhåvas av de organ, som redan nu sköta denna verksamhet.

Herr Andersson i Bussjö talar också om att det hela skall gå frivilligt och att något våld inte skall behöva användas. Det låter mycket bra och har sagts många gånger, men jag vill framhålla, att detta uttalande rimmar ganska dåligt med de numera skärpta bestämmelserna för expropriation och statens förköpsrätt. Såsom också har framhållits av herr Elofsson, är stödet åt det mindre jordbruket utformat på ett sådant sätt, att det visserligen formellt kan påstås vara förenligt med frivillighet men i alla fall medför ett ekonomiskt tvångsläge för dem som bli beroende av detta stöd.

Här har också talats om kostnaderna för de olika alternativen; det gjorde bland andra herr Jonsson i Fjåle. Jag vill säga, att det blir en besparing i fråga om den administrativa apparaten, om man skjuter på hela denna stora omorganisation. Det blir visserligen inte någon i reservationens yrkande uttryckt minskning i anslaget till själva rationaliseringen, men det blir säkerligen ett mindre behov av medel för själva rationaliseringsarbetet än det som har beräknats av utskottet i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och som också har tagits upp i reservationen av herrar Björck och Svensson. Anledningen till att reservanterna ha föreslagit samma anslagsbelopp som utskottet är den, att det är mycket svårt att för närvarande bilda sig en

uppfattning om hur pass stora anslag, som kunna komma att behövas.

Herr Andersson i Bussjö säger på tal om de ändringar av producentbidragen, som här ha föreslagits: Vad vill man vinna med detta? Jag skulle vilja svara med att hänvisa till vad som står i herrar Björcks och Svenssons reservation, s. 45 i utlåtandet: »En dylik medelsdisposition, vilken innebär bättre hjälp åt innehavare av ofullständiga jordbruk med 4—7 kor, skulle, enligt utskottets mening, inte bara leda till en i den praktiska tillämpningen enklare ordning utan även på ett verksammare sätt stimulera mjölkproduktionen och underlätta folkförsörjningen.» Vi veta alla, att det för närvarande föreligger en tendens till minskning av kreatursskötseln. Den ene jordbrukaren efter den andre slår ut sin besättning. Därför är det angeläget att söka få fram en större mjölkproduktion. Vi vilja också med denna bestämmelse vinna en sak, som jag berörde i mitt tidigare anförande och som också har framhållits av herr Elofsson i Vä, nämligen att man inte bör bestraffa dem, som äro skötsamma och arbetsamma och som försöka bedriva sitt jordbruk och sin kreatursskötsel på bästa sätt.

Herr ANDERSSON, ALFRED (kort genmäle): Herr talman! När herr Osvald säger, att de föreslagna bestämmelserna rimma dåligt med talet om att planen skall genomföras på frivillighetens väg, så vill jag erinra honom om expropriationsförfarandet. Jag vill påminna herr Osvald om att hela folkpartiet var med om ett beslut på den punkten i fjol och likaså att folkpartisten herr Waldemar Svensson för några år sedan tillsammans med mig skrev till Konungen och begärde en expropriationslag för att skaffa jord till småbruk i närheten av större egendomar, vilket var ett led i strävandena att behålla kvar så många människor som möjligt på landsbygden.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Herr Osvald sade i sitt inledningsanförande, att det skulle gå så lätt och frik-

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

tionsfritt och att man skulle uppnå ungefär samma resultat, om man i stället för att inrätta dessa lantbruksnämnder skulle låta de nuvarande organisationerna, alltså egnahemsnämnderna och hushållningssällskapen, fullgöra de uppgifter som äro avsedda för lantbruksnämnderna. Till det måste jag säga, att herr Osvald nog förenklar det hela. Jag är övertygad därom, att när lantbruksnämnderna komma till, blir det ett svårt före i portgången — det har också omvitnats här — och därför anser jag det viktigt att organisationen snart kommer i gång. När vi äro medvetna om detta, kan jag inte förstå, varför vi skulle göra detta före ännu mera svårt genom att låta de organisationer, som finnas och vilka sakna erforderlig utrustning härför, dela upp uppgifterna sig emellan när det gäller jordbrukets rationalisering. Jag vill påminna om att en av de centrala uppgifter, som ansågos föreligga, då fjolårets beslut fattades, var att samordna och förenkla såväl bidragsgivningen som rationaliseringsarbetets genomförande, och då var man med på omorganisationen. Nu är man inne på en annan linje; först skall man dela upp arbetet, och vid en senare tidpunkt skall det samordnas. Detta måste enligt mitt sätt att se minska effekten av de vidtagna åtgärderna och försämra möjligheterna att få de uppgifter fullgjorda, som vid fjolårets beslut förutsattes skola lösas.

Till herr Elofsson i Vä, som framhåller att sparsamhet är av behovet påkallad, vill jag säga, att det har tagits hänsyn till den saken i propositionen. Man har sålunda krympt dels uppgifternas omfattning och dels också de organ, som skola ha hand om genomförandet av rationaliseringsarbetet. Jag har biträtt detta förslag i utskottet och således även accepterat den uppfattningen i dessa frågor, som statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har knäsat i propositionen.

När herr Björck säger, att jag inte menar att någon förändring har ägt rum sedan förra årets beslut fattades, vill jag svara, att jag tidigare i dag påpekat, att vissa förändringar och förskjutningar ha

ägt rum särskilt när det gäller produktionen av livsmedel och även i fråga om konsumtionen och den ekonomiska sidan av saken, men att dessa förskjutningar icke voro så betydande, att de skulle kunna motivera ett uppskov med denna rationalisering. Jag vill än en gång understryka, att *det är för att kunna upprusta produktionen* och inte, såsom en del talare tyckas förutsätta, för att begränsa den, som detta rationaliseringsarbete skall utföras. Det är ju en upp rustning och effektivisering man syftar till att vinna genom rationaliseringsarbetet, och därmed tänker man sig givetvis också att jordbruket skall komma att motsvara de krav på ökad produktion av livsmedel, som tiden ställer.

Herr Björck talar om att herr Sköld skulle mena att 100 000 jordbrukare skola bortrationaliseras. Herr Andersson i Bussjö har bemött det påståendet, och jag vill tillägga, att herr Björck i sitt första anförande påpekade, att under de senaste två åren ha 65 000 personer lämnat jordbruket och övergått till stadsnäringarna. Det är väl inte den föreliggande rationaliseringspropositionen som rör för den saken, utan den beror på den omständighet, som bondeförbundet anförde i en broschyr till 1944 års val, att vi ha många små jordbrukare, som leva under bekymmersamma förhållanden och som *därför* i stor utsträckning flytta till städerna och söka sig andra uppgifter. Detta uttalande från bondeförbundets sida är riktigt, och jag menar därför, att det är angeläget att åstadkomma en förändring i de förutsättningar, som dessa innehavare av mindre jordbruk ha att bedriva jordbruk, så att vi därigenom kunna motverka flykten från landsbygden och skapa bättre existensbetingelser även för det mindre jordbrukets utövare.

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! Herr Andersson i Bussjö säger, att vad herr Sköld har sagt ingalunda innebär att 100 000 jordbrukare skola rationaliseras bort, utan i stället att man måste acceptera det här framlagda rationaliseringsprogrammet, om man vill för-

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

bättra förhållandena för dessa 100 000 jordbrukare. Då skall jag ställa den frågan till herr Andersson i Bussjö: hur kan vare sig jordbruksministern eller herr Andersson i Bussjö veta, att det förslag, som vi nu behandla, är det allena saliggörande då det gäller att hålla kvar dessa 100 000 jordbrukare inom jordbruket?

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i herr Petterssons i Rosta vid utlåtandet fogade reservation; samt 3:o) att kammarerna skulle godkänna det förslag, som innehölls i punkterna A 1 och A 2 i den av herrar Björck och Svensson i Ljungskile vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammarerna ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i herr Petterssons i Rosta reservation.

Herr *Björck* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 27 punkten A 1 antager godkännande av det förslag, som

innefattas i herr Petterssons i Rosta vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innehålles i punkterna A 1 och A 2 i den av herrar Björck och Svensson i Ljungskile vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarernas ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27 punkten A 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i herr Petterssons i Rosta vid utlåtandet fogade reservation.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna A 2—A 4 a).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten A 4 b).

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som har beteckningen B.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Jag ber att får yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med

de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herrar Hjalmar Nilsson och Bror Nilsson vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Bror, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27 punkten A 4 b), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Hjalmar Nilsson och Bror Nilsson vid punkten anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten A 4 c).

Herr ANDERSSON, ALFRED: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen under A punkt 4 c).

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Jag ber att får yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den av herr Alfred Andersson

Ang. jordbrukets rationalisering m. m. m. fl. därom anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Andersson, Alfred, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27 punkten A 4 c), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motiveringen, som förordats i den av herr Alfred Andersson m. fl. därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 44;

Nej — 39.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna A 5—A 8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten A 9.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som har beteckningen D och som är avgiven av herr Hjalmar Nilsson och mig m. fl. Den gäller de överblivna egnahemsdirektörernas lönegradsplacement.

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hjalmar Nilsson m. fl. vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Bror, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27 punkten A 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hjalmar Nilsson m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna A 10, A 11 och B 1.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten B 2.

Herr OSVALD: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den hemstäl- lan, som återfinnes under A punkt 5) i herrar Björcks och Svenssons reservation, nämligen att riksdagen må med bifall till motionerna I: 329 och II: 475, i vad de avse grunderna för utbeta-

lande av producentbidrag för mjölk, samt med avslag å vad i propositionen föreslagits angående dylika bidrag besluta, att producentbidrag för mjölk under budgetåret 1948/49 skola utgå enligt nu gällande grunder med den ändringen att bidraget höjes till 6 öre per kilogram.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i punkten A 5 i den av herrar Björck och Svensson i Ljungskile vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Osvald begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27 punkten B 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i punkten A 5 i den av herrar Björck och Svensson i Ljungskile vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten B 3.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som avgivits av mig och har beteckningen E.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bror Nilsson vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten B 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B 5.

Herr OSVALD: Herr talman! Det har redan under den föregående debatten talats om lämpligheten av att lantbruksdirektörerna tillsätts efter ett ansökningsförfarande. Sedan denna fråga utförligt behandlats av herr Lindblom, vill jag helt ansluta mig till den motivering han har givit, men jag skulle ändå här vilja framhålla, att ansökningsförfarandet är den metod, som tillämpas exempelvis då det gäller hushållningssällskapens konsulenter, som ju närmast kunna jämföras med lantbruksdirektörerna. Jag vill också säga, att för den händelse man här skulle följa utskottets förslag, skulle man med åberopande av utskottets motivering faktiskt kunna kräva att även en hel del andra befattningar skola tillsättas genom utnämning utan ansökningsförfarande. Ansökningsförfarandet är utan tvekan den metod som här ger de säkraste och mest tillförlitliga resultaten, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är

Ang. jordbrukets rationalisering m. m. betecknad med F och gäller utskottets hemställan under B punkt 5).

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! Jag har samma yrkande som herr Osvald.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag och samtidigt i anledning av herr Osvalds yttrande framhålla, att det är en väsentlig skillnad mellan lantbruksdirektörerna och hushållningssällskapens konsulenter såtillvida, att en konsulent i ett hushållningssällskap är en underordnad tjänsteman — han har sekreteraren som chef — medan däremot en lantbruksdirektör har en ledande ställning.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag har för mig att kammaren nu debatterar frågan, huruvida de blivande lantbruksdirektörerna skola utses genom ansökningsförfarande eller utnämnas direkt av Kungl. Maj:t. Jag vill härvidlag fästa kammarens uppmärksamhet på att det är en normal ordning inom statsverken, att chefstjänstemän i nuvarande 32 lönegraden och däröver utses utan ansökningsförfarande. Jag har väl märkt, att man här har försökt fästa uppmärksamheten på att det finns stats-tjänstemän i samma lönegrad, beträffande vilka det tillämpas ett ansökningsförfarande. Man har nämnt sådana som distriktslantmätare. Men de äro ju inga chefstjänstemän i samma bemärkelse, utan de ha över sig överlantmätarna i respektive län. Man har på sina håll nämnt lantbruksingenjörerna. Då har man emellertid glömt, att lantbruksingenjören är underställd lantbruksdirektören, d. v. s. den, vars tjänst vi här tala om. Det nämndes nyss i andra kammaren, att bergmästare utses efter ansökning. Jag skulle då vilja säga till kammarens ledamöter: Gå ut och titta på bergmästarnas kanslier och se, hur stora de äro, så få ni en föreställning om vad saken gäller! Man har vidare pekat på länsjägmästarna, men det ligger

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

i sakens natur att dessa måste utses efter ansökningsförfarande, eftersom de inte äro statens tjänstemän, utan tjänstemän som äro anställda av en särskild styrelse över vars beslut besvär skall kunna anföras.

Jag vill alltså ha fastslaget, att det är en allmän regel att chefs-tjänstemän i denna löneställning utses utan ansökningsförfarande. Jag vill inte påstå att det inte finns undantag, men det är en allmän regel. Jag menar, att om man skulle gå en annan väg i det fall, det nu gäller, avviker man från regeln, och då måste man fråga: Vilka skäl är det som motivera ett sådant avsteg från denna regel?

Jag tror att alla ha klart för sig, att en lantbruksdirektör kan man inte söka inom en viss kategori av människor; man kan inte säga, att det skall vara en agronom eller en lantmätare eller den eller den, utan man måste försöka finna en person som har de erforderliga personliga egenskaperna och kunskaperna och som dessutom har de chefs-egenskaper, som behövas för att han skall kunna ta hand om en så stor verksamhet som det här gäller. Det skulle ju bli oerhört svårt att väga olika meriter på papperet mot varandra. Var och en förstår, att det måste bli ett bedömande rent personligt av varje människa för sig. Men jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på hur svårt det kommer att bli nu, när vi skola börja; det gäller inte mindre än 24 lantbruksdirektörer, som skola utses på en gång. Är det någon som tror, att det skall vara möjligt för oss att få personer att söka dessa tjänster i sådan utsträckning att det för varje län kommer att finnas sökande som äro kompetenta och lämpliga? Det skulle på åtskilliga ställen komma att bli på det sättet, om man går på reservanternas linje, att när ansökningstiden har utgått, får helt enkelt Kungl. Maj:t förklara att ingen kompetent sökande finnes, och då får det bli ett nytt ansökningsförfarande. Det kommer enligt min erfarenhet att gå på det sättet, att man måste gå till folk och säga: »Skulle du inte vilja lämna den

ställning du har nu och ta hand om denna verksamhet?» Jag, som har försökt skaffa mig en överblick av fältet, vet, hur svårt det kommer att bli och hur man kommer att få leta efter folk och bearbeta människor för att få de rätta personerna. Jag måste därför säga till alla dem som vilja att denna verksamhet, som kammaren nyss har beslutat skall genomföras, skall få en god start: gör inte ett avsteg från den allmänna regeln, såsom här är ifrågasatt av reservanterna!

Jag förstår ju att det finns de som säga: »Skola inte de gamla egnahemsdirektörerna komma med?» Det ligger väl i sakens natur, att om det är några, som komma under prövning, blir det de gamla egnahemsdirektörerna. Inte kunna de bli bortglömda, eftersom de ligga närmast till.

Man säger, att det är nödvändigt att dessa befattningshavare ha en god förståelse till samarbete med lantbruksnämnderna och med ortens folk. Det är väl ingen som tror, att det är meningen att man skall utse dessa lantbruksdirektörer utan ett fullständigt samråd både med lantbruksnämnderna, där vederbörande skola tjänstgöra, och dessutom inte bara med chefen för lantbruksstyrelsen, utan med lantbruksstyrelsen i dess helhet.

Jag skulle alltså vilja säga, att de praktiska skälen måste tala för att vi följa den allmänna regel, som är tillämpad för statens chefs-tjänstemän i 32 lönegraden och däröver, nämligen att de icke tillsättas efter ansökan, utan utnämnas av Kungl. Maj:t efter förslag från vederbörande myndighets sida.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hjalmar Nilsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskot-

tets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Osvald* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 27 punkten B 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Hjalmar Nilsson* m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna B 6—B 8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående social jordbrukskreditgivning m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

Ang. jordbrukets rationalisering m. m.

nr 384, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tryckfrihetsförordning m. m.; samt nr 385, av herr *Näsghård* och herr *Persson*, *Ivar*, i samma ämne.

Herr *BJÖRCK* erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av det med Kungl. Maj:ts proposition nr 244, med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, m. m., avsedda ärendet tillåter jag mig anhålla, att kammaren måtte medgiva utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av sagda proposition till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från propositionens avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 194, angående ersättning åt kommun för kostnader för dess brandkärs deltagande i släckning av brand i staten tillhörig oförsäkrad egendom m. m.;

nr 195, angående översyn av hälsovårdsstadgan;

nr 196, angående beredande av möjlighet åt arbetsföra sockersjuka att söka och innehava befattningar i statens tjänst;

nr 197, angående nedbringande av avgifterna för telefoninstallation m. m.; samt

nr 198, angående förenklade val av ordinarie folkskollärare.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.02 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Torsdagen den 13 maj eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Ang. stöd åt fiskerinäringen m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stöd åt fiskerinäringen m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 30 januari 1948 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 48, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om viss reglering av handeln med fisk, m. m.,

dels medgiva, att för tiden till och med den 30 juni 1949 finge i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen förordade grunder anordnas reglering av priserna på saltvattensfisk,

dels godkänna, att i övrigt åtgärder till fiskerinäringens stödjande finge vidtagas i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen angivits,

dels ock å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49 under Fonden för låneunderstöd till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

I det av Kungl. Maj:t framlagda förordningsförslaget var 2 § första stycket så lydande:

Hava fiskare, för vilka fiske utgör huvudsaklig eller väsentlig inkomstkälla, med sammanslutningar av sådana fiskare ensamma eller tillsammans med personer eller företag, vilka idka handel med fisk, bildat ekonomisk förening för omhändertagande och försäljning av

fisk som ilandföres inom visst område, må föreningen, därest den finnes äga förutsättning för dylik verksamhet och omfatta tillräckligt antal fiskare, kunna erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd att såsom auktoriserad producentförening från fiskare för försäljning mottaga fisk, som ilandföres inom området. Tillståndet må begränsas att gälla allenast visst eller vissa slag av fisk. Fisk, som omfattas av sådant tillstånd, benämnes i det följande *handelsreglerad fisk*.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft 17 inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 263 av herr *Lundgren*, likalydande med II: 400 av herr *Skantze* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 48 i vad den avsåge en utvidgning av auktorisationsförfarandet jämlikt § 2 i propositionen samt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära omprövning om bibehållandet av producentföreningarnas auktorisation av strömmingshandeln;

2) I: 261 av herr *Lodenius* m. fl., likalydande med II: 399 av herr *Hansson* i Skegrie m. fl., vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 48 måtte besluta sådan ändring av 2 § första stycket i förslaget till förordning om viss reglering av handeln med fisk, m. m., att endast ekonomisk förening, bildad av fiskare eller sammanslutningar av fiskare, finge medgivas tillstånd såsom auktoriserad producentförening;

3) I: 262 av herr *Gustavson*, likalydande med II: 416 av herr *Staxäng* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1948/49 anvisa ett beöpp av 50 000 kronor att ställas till fiskeristyrelsens förfogande till kontroll över bered-

ning och inläggning av fisk i enlighet med det förslag, som avgivits av 1946 års utredning angående central fiskeristyrkelse;

4) I: 259 av herr *Hällgren*, vari hemställts, att riksdagen måtte å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49 under Fonden för låneunderstöd till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor;

5) I: 260 av herrar *Pettersson* och *Osvald*, likalydande med II: 401 av herr *Ut-bult* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att på kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49 under fonden för låneunderstöd till lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor;

6) II: 403 av herr *Adolfsson* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 48 besluta att å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49 under Fonden för låneunderstöd till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor att användas efter de riktlinjer, som i motionen förordats, samt att prisregleringen på fisk måtte utformas efter de principer som i motionen anförts;

7) I: 203 av herr *Hällgren*;

8) II: 150 av herr *Ut-bult* m. fl.;

9) I: 133 av herr *Mannerskantz* m. fl., likalydande med II: 223 av herrar *Jonsson* i *Malmgrava* och *Hæggbloom*;

10) I: 100 av herrar *Petersson* och *Osvald*, likalydande med II: 166 av herr *Ut-bult* m. fl.; samt

11) II: 402 av herrar *Ljungqvist* och *Hjalmarson*.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 263 och II: 400 samt I: 261 och II: 399 antaga förut omförmälda förordning om viss reglering av handeln med fisk, m. m.,

2) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 403 i vad

Ang. stöd åt fiskerinäringen m. m.

avsåge principerna för prisregleringen medgiva, att för tiden till och med den 30 juni 1949 finge i huvudsaklig överensstämmelse med förut i utlåtandet förordade grunder anordnas reglering av priserna på saltvattensfisk,

3) med avslag å motionen II: 402 godkänna, att i övrigt åtgärder till fiskerinäringens stödjande finge vidtagas i huvudsaklig överensstämmelse med vad förut i utlåtandet angivits,

4) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259, I: 260 och II: 401 samt II: 403, den sistnämnda i vad avsåge anslagsbeloppet, å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49 under Fonden för låneunderstöd till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor;

B) att motionen I: 262 av herr *Gustafson*, likalydande med II: 416 av herr *Staxäng* m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

C) att motionerna I: 203 av herr *Hällgren* och II: 150 av herr *Ut-bult* m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

D) att motionen I: 133 av herr *Mannerskantz* m. fl., likalydande med II: 223 av herrar *Jonsson* i *Malmgrava* och *Hæggbloom*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,

E) att motionen I: 100 av herrar *Petersson* och *Osvald*, likalydande med II: 166 av herr *Ut-bult* m. fl., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I. vid punkten A 1

a) herrar *Tjällgren*, *Gustafson* i *Vimmerby* och *Ut-bult*, vilka ansett, att utskottet bort, på sätt yrkas i de likalydande motionerna I: 261 och II: 399, besluta sådan ändring av 2 § första stycket i förslaget till förordning om viss reglering av handeln med fisk m. m., att endast ekonomisk förening, bildad av fiskare eller sammanslutningar av fiskare, finge medgivas tillstånd såsom auktoriserad producentförening samt att i enlighet härmed 2 § första stycket i förevarande förordning bort erhålla följande lydelse:

Ang. stöd åt fiskerinäringen m. m.

Hava fiskare, för vilka fiske utgör huvudsaklig eller väsentlig inkomstkälla, eller sammanslutningar av sådana fiskare bildat ekonomisk förening för omhändertagande och försäljning av fisk, som ilandföres inom visst område, må föreningen, därest den finnes äga förutsättning för dylik verksamhet och omfatta tillräckligt antal fiskare, kunna erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd att såsom *auktoriserad producentförening* från fiskare för försäljning mottaga fisk, som ilandföres inom området. Tillståndet må begränsas att gälla allenast visst eller vissa slag av fisk. Fisk, som omfattas av sådant tillstånd, benämnes i det följande *handelsreglerad fisk*.

b) av herrar *Hollertz* och *Nilsson* i Göingegården, vilka i enlighet med motionerna I:263 och II:400 ansett, att propositionen bort avslås såvitt gällde utvidgning av auktorisationsförfarandet, och på grund härav hemställt, att utskottets utlåtande måtte erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan,

A. att riksdagen måtte

1) med förklaring, att det genom förevarande proposition framlagda förslaget till förordning om viss reglering av handeln med fisk, m. m. icke kunnat i oförändrat skick antagas, för sin del antaga i reservationen infört förslag till förordning om prisregleringsavgift å fisk;

2) med bifall — — — (lika med utskottet) — — — riksdagens åtgärd;

II. vid punkten A 4 av herrar *Carl Edmund Eriksson*, *Svedberg*, *Jonsson*, *Henry Johansson*, *Andersson* i Surahammar, *Gustafson* i Dädesjö och *Jacobson* i Vilhelmina samt fru *Eriksson*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag om ett investeringsanslag å 500 000 kronor under *Fonden för läneunderstöd till Län till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.*

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A 1.

Herr *NILSSON*, *HJALMAR*: Herr talman! Jag har varit med om behandlingen av detta ärende inom jordbruksutskottet men inte varit med om utlåtandets slutjustering. Jag ber i alla fall att få påpeka några synpunkter rörande detsamma.

Kungl. Maj:ts proposition nr 48, angående stöd åt fiskerinäringen m. m., grundar sig i viss utsträckning på 1945 års fiskeriutrednings betänkande men dock med en väsentlig skillnad, nämligen frågan om auktorisation av förstahandsförsäljningen av fisk. Utredningen hade föreslagit, att Kungl. Maj:t genom en förordning skulle erhålla möjlighet att utvidga auktorisationen av handeln med fisk, inte bara utav strömmingshandeln utan av handeln med vilket slag av fisk eller skaldjur som helst och i vilken del av riket som helst. Kungl. Maj:t har emellertid gått väsentligt längre i detta avseende än vad utredningen hade föreslagit, vilket ju i inte så liten grad är ägnat att inge betänkligheter. Innan jag går närmare in på den saken, vill jag i korthet referera några av de yttranden, som anförts över fiskeriutredningens förslag.

Lantbruksstyrelsen har bl. a. framhållit, att den i princip intet har att erinra mot auktorisation av producentföreningarna, men den betonar kraftigt, att en sådan åtgärd måste vara av tillfällig karaktär och föranledas av att fiskarena för närvarande inte själva kunna åstadkomma den fasta organisation av fiskhandeln som äsyftas.

Livsmedelskommissionen, som också har avgivit yttrande i ärendet, har framhållit, att auktorisationen av strömmingshandeln på ostkusten otvivelaktigt inneburit fördelar för fiskarena och deras organisationer. Men mot detta måste vägas de olägenheter, som alltid äro förbundna med ett dylikt monopol.

Livsmedelskommissionen har vidare anført, att ett dylikt monopol helt eliminerar den fria konkurrensen, och därigenom förlora såväl producenterna själva

Ang. stöd åt fiskerinäringen m. m.

som allmänheten möjligheten att bedöma organisationernas omkostnader vid jämförelse med förhållandena inom en fritt arbetande handel. Härigenom bortfaller den stimulans till rationalisering, som en dylik jämförelse alltid innebär. Kommissionen finner vidare, att några sakskaäl icke ha anförts för införandet av auktorisationsförfarandet även beträffande annan fisk än strömming, och anser sig därför inte böra förorda, att den av utredningen föreslagna fullmaktsförordningen nu utfärdas.

Statskontoret har bland annat uttalat, att den statliga prisregleringsverksamheten för fisk snarast bör avvecklas och en återgång ske till fri prisbildning. Med den anslutning, som fiskarens organisationer numera erhållit, anser statskontoret, att de hädanefter utan stöd av auktorisationen böra kunna reglera tillförseln och avsättningen av fisk.

Även statens priskontrollnämnd har ställt sig betänksam inför förslaget om utvidgat auktorisationsförfarande. Statens priskontrollnämnd understryker bland annat starkt de principiella betänkligheterna mot ett utvidgat auktorisationsförfarande, då detta skulle stärka monopoltendenserna inom landets näringsliv.

Åtskilliga andra remissinstanser uttala tveksamhet rörande behovet av utvidgad lagstiftning för fiskhandeln och ifrågasätta, om icke nuvarande strömmingsmonopol kan bringas att upphöra. Bland företrädarna för denna uppfattning återfinnas representanter för såväl grossisthandeln som den enskilda handeln med fisk.

Bland remissinstanserna finnas självfallet några, som biträtt utredningens förslag och förordat auktorisation, innebärande ensamrätt för fiskarens ekonomiska organisationer att för försäljning mottaga samtliga fångster eller endast vissa slag av fisk. Denna åsikt omfattas av flera organisationer av fiskare på såväl västkusten som sydkusten och ostkusten, och den omfattas även av fiskerintendenten i Västerhavets distrikt.

Men ingen av de nu nämnda remiss-

instanserna har, såvitt jag kunnat utröna, velat gå längre än att auktorisationen av förstahandsförsäljningen av fisk skulle förbehållas fiskarens egna organisationer. Vid personlig kontakt mellan jordbruksutskottet och representanter för fiskarens egna organisationer har även framgått, att denna uppfattning är förhärskande bland fiskerinäringens utövare. Vissa grupper av representanter för fiskerinäringen ha även uttalat, att om inte auktorisation av förstahandsförsäljningen av fisk förbehållas fiskarens egna organisationer, så önska de inte någon auktorisation alls.

Kungl. Maj:t har emellertid gått väsentligt längre och i propositionen nr 48 rörande stöd åt fiskerinäringen föreslagit, att auktorisation av förstahandsförsäljningen av fisk skall kunna beviljas ej blott fiskare eller sammanslutningar av fiskare ensamma utan även fiskare, som tillsammans med personer eller företag idka handel med fisk.

Inom auktoriserat producentområde ilandförd fisk skulle kunna överlåtas förutom till producentföreningen allenast till statens livsmedelskommission eller i den ordning och på de villkor kommissionen komme att bestämma. Detta skulle i själva verket innebära ett mycket starkt band på fiskhandeln. Det i propositionen framlagda förslaget skiljer sig sålunda väsentligt från 1945 års fiskeriutrednings förslag.

Vidare anföres i samma proposition, att om tillförseln av något slag av handelsreglerad fisk är så riklig, att det kan antagas, att en väsentlig del därav ej kan avsättas till konsumtion i färskt tillstånd, må producentföreningen efter medgivande av livsmedelskommissionen lämna fiskare, som mera regelbundet leverera sina fångster till föreningen, företräde till leverans. Denna sistnämnda bestämmelse är helt naturligt ägnad att väcka oro och olust hos de utövare av fiskerinäringen, som äro angelägna om att bevara sin handlingsfrihet i berörda avseenden.

Då jag inte har kunnat ansluta mig till det framlagda förslaget till auktori-

Ang. stöd åt fiskerinäringen m. m.

sation av förstahandsförsäljningen av ilandförd fisk, har detta haft flera olika orsaker, och jag ber att i korthet få nämna några av de viktigaste.

Först och främst känner jag mig inte övertygad om att det för tillfället föreligger något verkligt behov av en dylik reglering av förstahandsförsäljningen av fisk. Hur förhållandena kunna bli framdeles, vare sig det gäller de allra närmaste åren eller något år längre fram i tiden, torde ingen kunna förutse något bestämt om nu. Det är inte alls säkert, att utvecklingen på området blir densamma som man med ledning av förhållandena under åren efter det första världskriget möjligen kan vänta. Det brukar ju vara så, att det blott mera säljan inträffar att utvecklingen går i den riktning som man väntar, och så har för övrigt varit förhållandet på flera olika områden under de senaste åren. Även om det skulle kunna antagas, att en reglering av förstahandsförsäljningen av fisk framdeles kan bli erforderlig, kan det inte vara rimligt att besluta därom, innan behovet härav kan fullt överblickas.

Det kan inte heller vara försvarligt att öka regleringarna för näringslivet i en tid, då det stora flertalet av landets invånare över lag äro minst sagt regleringströtta. Det får väl anses vara fullt befogat att undvika införandet av nya regleringar eller att skapa förutsättningar för nya regleringar, såvida dylika icke äro absolut nödvändiga.

Skapandet av nya monopol skulle ju heller inte vara i överensstämmelse med regeringens allmänna inställning till näringspolitiken. Kampen mot monopol på näringslivets olika områden har ju alltid framhållits vara en av hörnpelarna i regeringens ekonomiska politik.

Det förtjänar även observeras, att fiskarena själva och deras organisationer ingalunda visat något större intresse för, eller synas vara mycket angelägna om, så långt gående bestämmelser rörande handeln med ilandförd fisk, som Kungl. Maj:ts proposition innebär. Fiskarena synas över lag vara införstådda med tanken på att auktorisationen under alla

förhållanden bör förbehållas dem själva och deras egna organisationer. Något samröre med annan part synas de icke vara angelägna om, vilket för övrigt får anses vara ganska rimligt. Det har också framhållits av fiskerinäringens representanter, att de önska viss tid på sig för att kunna taga ställning till det framlagda förslaget. Detta tyder ju ännu mer på att de inte finna det vara något överhängande behov av införandet av den ifrågasatta regleringen.

Ur konsumentsynpunkt kunna anföras befogade erinringar mot förslaget. Det är icke uteslutet att en dylik reglering av förstahandsförsäljningen av fisk kan komma att medföra en viss och kanske onödig fördyring av fisken i detaljhandeln, vilket ingalunda kan vara välkommet för konsumenterna. Man kan heller inte helt bortse från att det relativa säkerställandet av avsättningen av den ilandförda fisken kan komma att bidra till att intresset för ilandförandet av fisk i förstklassigt tillstånd minskas, vilket också kommer att bli till konsumenternas nackdel. Båda dessa omständigheter äro ägnade att inge betänkligheter ur konsumentsynpunkt, och de torde ingalunda komma att medverka till en ökad avsättning av fisk. Det skulle också lätt kunna bidra till att slutresultatet av tvångsregleringen bleve något helt annat än det, som är avsett, och att auktorisationen av förstahandsförsäljningen av fisk visst inte komme att medföra de fördelar, som man nu på visst håll har räknat med.

Jag kan inte heller underlåta framhålla, att man, ifall riksdagen antager Kungl. Maj:ts förslag rörande reglering av förstahandsförsäljningen av fisk, inte kan vänta, att detta blir någon tillfällig åtgärd, utan tvärtom en för lång tid bestående sådan. Lantbruksstyrelsens förhoppningar och uttalanden därvidlag får man nog inte tillmäta så stor betydelse. All erfarenhet går ju enstämmigt i den riktningen, att det alltid måste räknas med att en gång införda regleringar ha en förunderlig livskraft och seghet. Även om en åtgärd från början ut-

tryckligen avses att vara endast tillfälligt, har den stor benägenhet att bli permanent. Det kan alltid anföras skäl för dess bibehållande, och dessa skäl leda till nya kompletteringar och påbyggnader.

Med stöd av det anförda ber jag därför att få yrka bifall till den av herrar Hollertz och Nilsson i Göingegården anförda reservationen.

Herr LODENIUS: Herr talman! Det stöd åt fiskerinäringens utövare, som det föreliggande förslaget avser att lämna, hälsar jag för min del med stor tillfredsställelse, och jag inbegriper häri jämväl förslagets 2 § rörande auktorisation av producentförening för försäljning av fisk, men med någon reservation, som jag senare skall komma till. Den föregående ärade talaren gick emellertid ganska starkt emot denna auktorisation, och jag skall därför först be att få tala litet grand om den.

Han redogjorde här för vissa yttranden, framför allt från sådana ämbetsverk och institutioner, som ha varit tveksamma och i vissa fall gått emot förslaget om vidgad auktorisation. Det kan väl då inte anses vara ur vägen att peka även på sådana yttranden, i vilka vederbörande positivt ha gått in för tanken på denna utvidgade auktorisation. Det finns ju för övrigt, såsom också framhålls såväl i utredningen som i propositionen och i utskottets utlåtande, erfarenheter av en sådan auktorisation, nämligen när det gäller strömmingsförsäljningen på ostkusten.

Föredragande statsrådet säger exempelvis, att »utvecklingen i fråga om strömmingshandeln, där förstahandsförsäljningen sedan mitten av 1930-talet genom ett statligt auktorisationsförfarande med ensamrätt överlätits på fiskarens organisationer, visar emellertid, att spekulationen kan elimineras och handelsmarginalerna begränsas till gagn för både producenter och konsumenter». Detta uttalande strider ju ganska väsentligt emot vad den föregående ärade talaren haft att anföra. Och fiskerikutredningen har bland annat framhållit, att den s. k.

Ang. stöd åt fiskerinäringen m. m.

auktoriseringen av producentföreningar varit till gagn såväl för fiskarna som de privata fiskhandlarna.

För att nu fullständiga uttalandena från remissinstanserna litet grand, skall jag be, herr talman, att få referera exempelvis vad fiskarens egna organisationer säga. Jag hänvisar till propositionen, enligt vilken Svenska västkustfiskarnas centralförbund bland annat säger: »Ett genomförande av den föreslagna, utökade auktorisationen med ensamrätt för fiskarens ekonomiska organisationer att för försäljning mottaga antingen samtliga fångster eller endast vissa slag av fisk, skulle säkerligen betyda oerhört mycket för avsättningen, då man därigenom skulle kunna nedbringa kostnaderna för distributionen och åstadkomma ett efterlängtat lägre pris på varan till konsumenterna.»

Vidare säger förbundet: »Att man dessutom också skulle komma ifrån allt överdrivet spekulerande, vilket enligt förbundets åsikt för närvarande utgör ett stort hinder i distributionsledet, vore att hälsa med mycket stor tillfredsställelse. Man kan nämligen», heter det vidare, »med skäl utgå ifrån och anse som säkert att en försäljning till fasta priser på fiskvaror med endast smärre fluktuationer orsakade av säsongmässiga eller andra likvärdiga faktorer och med en strikt genomförd kontroll och kvalitetsklassning, skulle på ett mycket gynnsamt sätt medverka till en förbättring av avsättningen och samtidigt ge fiskarens producenten en säker och garanterad inkomst i likhet med andra näringsutövare.»

Likaså säga Svenska ostkustfiskarnas centralförbund och Ostkustfisk centralförening bland annat, att enligt dessa organisationer är det en allmän uppfattning bland strömmingsfiskare på ostkusten — där, som vi veta, sedan mitten av 1930-talet en sådan auktorisation av producentföreningar varit till finnas — att auktorisationen utgör en absolut förutsättning för att deras levnadsvillkor skola kunna bli drägliga.

Dessa uttalanden från fiskarorganisationerna tycker jag betyda ganska myc-

Ang. stöd åt fiskerinäringen m. m.

ket i detta sammanhang, ty dessa organisationer veta väl ändå bäst var skon klämmer, som man brukar säga.

För egen del kan jag också nämna, herr talman, att jag har en del erfarenheter från Stockholms län i fråga om strömmingshandeln på Stockholm. Innan sådana organisationer kommo till och innan denna auktorisation kom till, inträffade många gånger särskilt på våren och försommaren, när strömmingen gick till under lektiden, att fiskare fingo ganska goda fångster men blott obetydligt betalt därför, och det var inte heller så alldeles ovanligt att de inte fingo någonting alls, utan t. o. m. fingo betala frakten till Stockholm för den strömming de sände dit. Något sådant förekommer ju inte längre, utan nu regleras försäljningen på annat sätt, och fiskarna få också bättre betalt för varan och ha möjligheter att existera på sin näring.

Jag tror inte man skall bortse från de erfarenheter på detta område, som vunnits på ostkusten i fråga om strömmingsförsäljningen, när man skall bedöma behovet av den vidgade auktorisation, som föreslagits i denna proposition och tillstyrkts i utskottets utlåtande.

Det är emellertid, herr talman, en detalj och kanske enligt mångas mening en ganska oväsentlig sådan, som jag i anslutning till motionerna I:261 och II:399 egentligen har begärt ordet för att något beröra. Jag syftar härvid på bestämmelserna i lagförslagets 2 § rörande auktoriserad producentförening.

Föredragande statsrådet har i propositionen frångått ett förslag, som avgivits av 1945 års fiskeriutredning, i det avseendet att tillstånd till auktorisation skulle kunna lämnas icke endast till förening, bestående av fiskare eller sammanslutning av fiskare, utan även till förening, som bildats av fiskare eller fiskarsammanslutningar »tillsammans med personer eller företag, vilka idka handel med fisk». Därvidlag gjorde också herr Nilsson ett påpekande av en sak, som enligt mitt förmenande förefaller mera tvivelaktig. Det är just detta tillägg, att personer eller företag, som idka handel med fisk, skola kunna ingå i en sådan

auktoriserad producentförening, vilket icke minst bland fiskarna själva väckt betänkligheter.

Utskottet framhåller för övrigt i sitt utlåtande, att farhågor ha uttalats från ett flertal fiskarorganisationers sida, att denna bestämmelse, vilken, som jag nyss sade, avviker från fiskeriutredningens förslag, skulle kunna äventyra fiskarens bestämmanderätt i fråga om fiskförsäljningens ordnande. Utskottets majoritet finner emellertid, att dessa farhågor äro »överdrivna vid det förhållandet att medverkan från fiskarens sida i här äsyftade samföreningar icke kan framtvingas». Utskottet påpekar, att det fastmera, såsom föredragande statsrådet framhållit, »ansetts vara en fördel, att en möjlighet till samverkan mellan fiskarna samt den enskilda handeln och konsumentkooperationen öppnats genom den föreslagna bestämmelsen». Fiskarorganisationerna ha, som sagt, emellertid hyst allvarliga farhågor för detta av departementschefen gjorda och av utskottet förordade tillägg.

För min del måste jag bekänna, att jag också har svårt att förstå att det skall vara nödvändigt att emot fiskarorganisationernas önskan stipulera en sådan bestämmelse som den det här är fråga om, nämligen att inte blott förening, vilken uteslutande består av fiskare eller sammanslutning av fiskare, utan även förening, som bildas av fiskare eller fiskarsammanslutningar tillsammans med person eller företag, som idka handel med fisk, skall kunna antagas till auktoriserad producentförening.

Samverkan mellan fiskare och enskild handel och den handel, som bedrivs av konsumentkooperationen, torde väl ändå i önskvärd utsträckning åstadkommas, även om tillstånd till auktorisation förbehålles ekonomisk förening, som består uteslutande av fiskare eller sammanslutning av fiskare. Jag hänvisar härvidlag återigen till vad jag nyss sade om strömmingsförsäljningen på ostkusten, icke minst här i Stockholms län, där jag bäst känner till förhållandena och där ju enbart fiskarsammanslutningar fått denna auktorisation. Då auktorisation för

Ang. stöd åt fiskerinäringen m. m.

strömmingshandel endast beviljats sammanslutningar, bestående av fiskare här i Stockholms län eller över huvud taget vad det gäller ostkusten och strömmingsfisket, och detta enligt såväl fiskeriutredningen som föredragande statsrådets uttalande utfallit till belåtenhet och varit till fördel för alla parter, kan jag inte finna det vara nödvändigt eller ens lämpligt att nu frågå denna princip.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Tjällgren m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr ANDERBERG: Herr talman! Det förslag, som vi nu behandla, avser ju att förbättra fiskarens ekonomiska villkor. Under kriget ha förhållandena för fiskarna varit någorlunda tillfredsställande, men en viss försämring har sedermera därvidlag inträtt. Då vi nu leva under ungefär liknande förhållanden på detta område som efter det förra världskriget, ha farhågor yppats för ett upprepande av samma ogynnsamma utveckling som då ägde rum, och därför har efter en noggrann utredning av frågan det förslag, som här föreligger, framkommit. De åtgärder, som här föreslås, syfta till att vara till stöd för fiskarna, att bereda dem ökad ekonomisk trygghet i deras näringsutövning, så att de skola kunna få en med övriga befolkningslagars likvärdig levnadsstandard.

Utskottet och reservanterna ha emellertid olika uppfattningar om den auktorisering, som innefattas i Kungl. Maj:ts förslag. Propositionen upptager nämligen i 2 § ett förslag om viss reglering av handeln med fisk, enligt vilket, såsom framgår av utskottets utlåtande, icke blott fiskare eller sammanslutningar av fiskare, utan även fiskare eller sådana sammanslutningar *tillsammans* med personer eller företag, vilka idka handel med fisk, kunna bilda ekonomisk förening, som auktoriseras för omhändertagande och försäljning av fisk, som ilandföres inom visst område. Som herr Lodenius nyss sade, vilja de reservanter, som herr Lodenius representerar, tillåta *endast* fiskare att deltaga i sådana

sammanslutningar — reglerna i denna paragraf avse ju att säkerställa möjligheterna till ett ordnande av fisket — men enligt utskottets förslag skulle auktoriserad producentförening kunna bestå av sådana fiskare även tillsammans med personer eller företag, vilka idka handel med fisk.

Reservanten herr Nilsson har gått ännu längre, i det att han vill ha bort hela förslaget och inte alls vill ha några sådana reglerande bestämmelser.

Vi ha ju från ostkusten en viss erfarenhet att bygga på beträffande en sådan reglering av handeln med strömming. Där har ända sedan 1930-talet genom ett statligt auktoriseringsförfarande strömmingsfisket överlåtits på fiskeriorganisationerna, och där har man kunnat begränsa handelsmarginalerna till fördel för både producenter och konsumenter. På grund av de erfarenheter beträffande auktorisationen, som gjorts på ostkusten, har man nu utvidgat förslaget att omfatta även övriga delar av landet.

Utskottets majoritet har sett frågan ur rent praktisk synpunkt och funnit, att de bästa resultaten kunna uppnås, om man går fram enligt propositionens förslag. Fiskarna ha ju sammanslutningar, som inte enbart syssla med försäljning av fångster utan även ordna vissa för fiskarna gemensamma inköpsfrågor. Man avser ju att genom detta auktoriseringsförfarande skapa ekonomisk trygghet för fiskarbefolkningen, och detta har också framhållits i remissvaren.

Herr Hjalmar Nilsson sade, att man från fiskhandlarhåll och vissa andra håll inte vore så särskilt intresserad av ett sådant auktoriseringsförfarande som det som här föreslås av utskottet. Det kan man ju förstå. Han ville i stället ha denna auktorisering ordnad på annat sätt än enligt det i propositionen framlagda förslaget. Där föreslås ju, som jag nyss sade, att sådan producentförening inte endast kan bestå av fiskare och sammanslutningar av fiskare, utan även kan vara en förening, som bildas av fiskare tillsammans med person eller företag, vilka idka handel med fisk. Det är på

Ang. stöd åt fiskerinäringen m. m.

den punkten upfattningarna äro skiljak-tiga.

Vidare föreligger ju en väsentlig meningsskiljaktighet beträffande det anslag, som ställes till Kungl. Maj:ts förfogande för ordnande av kyl- och fryshus, anskaffande av fileringsmaskiner, byggande av silloljefabrik m. m. Det är en hel del förslag i det avseendet som innefattas i utredningen och som nu den nya fiskeristyrelsen kommer att taga hand om, och det gäller även i övrigt att stödja fisket på olika sätt. Man hade kanske tänkt sig ett något högre belopp än propositionen stannade för, men då vi i dessa tider ständigt måste tänka på återhållsamhet i fråga om utgifter, ha reservanterna hållit sig till det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet. Utskottets ledamöter voro på den punkten delade så att 8 ledamöter stodo mot 8, och de som höllo på det lägre beloppet förlo-rade vid lottdragningen, så att det förslaget fick framföras som reservation. Kungl. Maj:t har ansett att det får räcka med 500 000 kronor och att ytterligare medel få anvisas senare, men majorite-ten vill redan i år ställa 3 miljoner kro-nor till förfogande. Vi, som anslutit oss till Kungl. Maj:ts förslag, räkna där- emot med att det på grund av de för-beredande åtgärder, som måste vidtagas, icke behöves mera nu. I dessa tider kan man inte tänka sig att utan förberedelse få fram ritningar för byggande av des-sa fileringshus, kylhus och oljefabriker och inte heller att omedelbart få de er-forderliga maskinerna för tillvaratagande av fisken. Vi få nog vila på hanen till kommande år och räkna med att det då skall ställas mer medel till förfogande. Vi ha därför från reservanternas sida icke kunnat sträcka oss längre än Kungl. Maj:t här har föreslagit, och jag anser att man med detta belopp kan klara upp de åtgärder som nu närmast stå på dagord-ningen.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, utan skall yrka bifall till utskottets förslag utom beträffande punkt A 4), där jag hemställer om bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr OSVALD: Herr talman! När utskottet har föreslagit riksdagen att, i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 259, I: 260, II: 401 och delvis II: 403, sätta anslaget till den ifrågavarande länefonden till 3 miljoner kronor, har utskottet haft synnerligen goda skäl för sin ståndpunkt. Utskottet framhåller att den verksamhet, som skulle stödjas med detta anslag, är ett mycket kraftigt medel att hjälpa fiskerinäringen, och utskottet har ju också kunnat hänvisa till att såväl fiskeriu-tredningen som lantbruksstyrelsen har tillstyrkt det här ifrågavarande beloppet på 3 miljoner kronor. Det har också mycket starkt framhållits, att det behövs anslag av verkligt betydande storlek för att tillgodose det behov som redan nu föreligger. Det finns nämligen redan nu tämligen långt framskridna planer på fryshus och lagerhus för en sammanlagd kostnad av nära 3 miljoner kronor, och skulle dessutom den föreslagna sillmjöls-fabriken i Göteborg komma till stånd, komma kostnaderna att springa upp högst avsevärt över det nyss nämnda beloppet. Det har ju också framhållits av stats-rådet att den verksamhet, som skall stödjas med detta anslag, bör fortsättas och ökas. Jag menar således, att det icke blott, såsom den siste ärade talaren sade, kan väntas ett stort behov i fram-tiden utan att det redan föreligger behov av ett tämligen betydande belopp, som kan väntas bli aktuellt redan under det kommande budgetåret.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till vad utskottet föreslagit under punkt A 4).

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Herrar Hollertz och Nilsson i Göingegården ha, såvitt jag förstår, i sin reservation helt och hållet gått emot 2 §, som skulle till-försäkra fiskarena en viss ensamrätt på området. Som motvikt ha de anført, att man i stället borde så långt som möjligt låta en stegring av tillförseln uppvägas av en ökad avsättning genom export. Denna fromma önskan är mycket svår att efterkomma. Jag har hört från repre-

Ang. stöd åt fiskerinäringen m. m.

sentativa fiskare, särskilt under 1930-talet, att de brukat få rådet att öka exporten men att det varit lättare sagt än gjort; det har oftast varit en ren omöjlighet. Jag skulle tro att denna rädsla för 2 § är ett utslag av ekonomisk liberalism. Man är rädd för monopol i den ena eller andra formen bland producenterna, men jag skulle vilja säga, att det i detta fall får betraktas som en skuggrädsla, och man måste nog bryta emot en del frihandelsprinciper, om man skall kunna tillgodose denna folkgrupps önskemål. Jag tror inte heller, att erfarenheterna hittills tyda på att man behöver ha några verkliga farhågor för att detta monopol skall missbrukas.

Å andra sidan tycker jag inte att det är rätt, när man i propositionen har velat medge även andra än fiskare att delta i dessa producentsammanslutningar. När den nuvarande jordbruksministern år 1935 genomförde den första strömmingsregleringen, var detta ett radikalt ingrepp, men jag tror man kan säga också ett mycket lyckat ingrepp, som man byggde vidare på i fortsättningen. Där var det emellertid inte fråga om att ta in utomstående, utan det var fiskarens själva som fingo bestämma i dessa organisationer. 1945 års fiskeriutredning har haft samma ståndpunkt, och så långt det framgår av handlingarna, ha fiskarna själva också fortfarande denna inställning. De vilja icke ha utomstående inblandade i detta.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herrar Tjällgren, Gustafson i Vimmerby och Utbult vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr HÅLLGREN: Herr talman! Det var den förste talaren i detta ämne som föranledde mig att begära ordet. Jag har under årens lopp sysslat litet med dessa saker och sett, hur den befolkning som detta förslag avser att stödja har haft det och vilken ställning den numera har. Det är ingen lysande ställning, utan på många håll befinner man sig på den lägsta inkomst- och levnadsstandarden.

För flera år sedan måste man tillgripa ett auktorisationsförfarande längs den

svenska ostkusten. Den förste talarens anförande syntes gå ut på att det nu föreliggande förslaget innebar någon nytt, men det är ingenting annat än vad vi ha haft under hela kriget och även under tiden före sista världskriget, fastän formerna i vissa detaljer ändrats. Vi ha sålunda längs hela ostkusten haft en reglering med auktorisation. På sydkusten — i Skåne och Blekinge — hade vi före kriget en frivillig prisreglering på viss fisk, nämligen sill och torsk, och det egendomliga med denna prisreglering var att man måste få varje fiskares namn på en förbindelse, att han gick med. Det krävdes sålunda mycket arbete att genomföra regleringen. Fiskarna fingo betala en avgift till staten genom ett statligt organ, statens fiskenämnd, som kontrollerade organisationen och med statsmedel understödde t. ex. verksamheten för tillvaratagande av det överskott som inte kunde förbrukas av färskmarknaden. Egendomligt var också, att även partihandlarna voro auktoriserade, och verksamheten gillades av alla parter, både partihandlarna och fiskarna. Man var således fullt belåten med de regleringar som funnos då. Så fingo vi statens livsmedelskommission, då det dåliga försörjningsläget under kriget började, och livsmedelskommissionen övertog då verksamheten från statens fiskenämnd. Nu har den statliga hjälpen åt befolkningen utökats, och organisationerna ha växt ut.

Den förste talaren ville inte alls veta av någon auktorisation och helst inte någon reglering heller, men trots detta, finns det vid den reservation han talade för fogad en författningstext, som också upptar frågan om prisreglering och avgifter för fisk. I 7 § säges t. ex.: »Då särskilda skäl därtill äro, må kommissionen jämväl meddela den avgiftspliktige förbud att tills vidare, till dess avgiften gulddits, bedriva sådan verksamhet, som enligt 3 och 5 §§ medför skyldighet att erlägga prisregleringsavgift.» Enligt denna reservation skulle det alltså bli livsmedelskommissionen, som följde verksamheten och bestämde att t. ex. vissa partihandlare inte skulle

Ang. stöd åt fiskerinäringen m. m.

få lov att handla med fisk, om de inte följde kommissionens bestämmelser. Det blir ju också en sorts tvång och ett band på den fria handeln.

Syftet med dessa förslag är ju ingenting annat än att hjälpa denna befolkning för att den skall kunna bedriva sin näring och hålla sin levnadsstandard på ett någorlunda hyggligt plan.

I frågan om vem som skall auktoriseras kan man ju gå vilken väg man vill. Herr Näsgård och någon annan ha talat för att man skulle auktorisera endast producentföreningar. Man kan gå den vägen och sedan låta producentföreningarna överlåta åt en partihandlare eller en kooperativ förening eller någon annan att sköta saken. Jag vet inte, varför Kungl. Maj:t har frångått utredningens förslag och utvidgat området till sammanslutningar av fiskare tillsammans med personer — det är givetvis partihandlare — eller företag — därmed menar man väl Kooperationen —, vilka idka handel med fisk. Sedan talas det om att föreningen skall omfatta tillräckligt antal fiskare — det betyder naturligtvis inom länet; om jag inte minns fel, var det 67 procent som skulle vara anslutna. Men detta är väl ingenting annat än att söka tillmötesgå den verksamhet som bedrivs på västkusten. Den organisation, som finns där, är mycket uppskattad av fiskarna, och beträffande partihandlarna har ju Kungl. Maj:t gått längre än utredningen, som inte ville ge partihandlarna någon chans att vara med i dessa auktoriserade sammanslutningar för förstahandsinköp av fisk. Man har sålunda velat ge en chans åt dessa personer, som äro verksamma inom näringen, men det är ju att märka, att det inte är något tvång, utan att Kungl. Maj:t för varje län skall pröva, om sammanslutningen har förutsättningar för att bedriva denna verksamhet och har tillräcklig anslutning och huruvida det behövs en sådan auktorisation av förstahandsförsäljningen av fisk.

Den verksamhet, som hittills har bedrivits genom prisregleringar, d. v. s. genom minimipris, genom inbetalande av prisregleringsavgifter och genom sta-

tens stöd för tillvaratagande av fisköverskottet, har rönt stor uppskattning från fiskarna i detta land, och jag tror, så långt jag har kunnat komma underfund med deras uppfattning, att de stödja tanken på att auktorisationen utvidgas till att gälla inte bara ostkusten utan även syd- och västkusten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Med den föreliggande propositionen har det gjorts ett försök att samla och i en form ge den svenska fiskerinäringen det stöd och den allmänna planering som det onekligen är ganska angeläget att åstadkomma. Det är fråga om en reglering av handeln med fisk genom ett auktorisationsförfarande. Det är fråga om att fastställa grunderna för en prisreglering, där man garanterar fiskarna vissa minimipriser och där man genom regleringsavgifter också ser till, att de svenska fiskarna få skydd även för utländsk prispressande konkurrens. I propositionen anvisas vidare vägar för att genom statsmedel underlätta och effektivisera distributionen och handeln med fisk, då man ger nya direktiv för den lånefond, som tidigare uteslutande har kunnat användas för byggande av iserier och fryshus, så att man därur även kan få medel för anskaffande av speciella bilar för fisktransporterna från kusten in i landet och för upprättande av kylboxar vid försäljningsställena. Det gäller med andra ord en vidare möjlighet att effektivisera handeln. Det anges dessutom i propositionen en del direktiv och riktlinjer för fortsatt utredning i avseende å kontroll av kvaliteten på fisk, något som väl i och för sig är nödvändigt, om den svenska fisken skall få den ställning på exportmarknaden som vi allesammans ur många synpunkter anse önskligt och nödvändigt. Det ges i propositionen anvisningar om att man med statsmedel även skall kunna bygga sill-oljefabriker för att tillvarata överskotts fångster, som man nu inte kan göra nyttiga, i stället för att som nu genom att begränsa fångsterna på mycket dåligt sätt

Ang. stöd åt fiskerinäringen m. m.

utnyttja den i och för sig rationella apparat för fiskets bedrivande som de svenska fiskarena byggt upp. Vi ha i propositionen också tänkt, att man skulle ge större möjligheter att genom fiskerilånefonden dels skapa bättre ekonomiska betingelser för nybyggnad av båtar, dels möjliggöra deras förseende med moderna fiskepejlingsapparater såsom ekolod och andra dylika rationaliseringsmöjligheter. Alla dessa tankar ha ju i stort sett accepterats vid utskottets behandling, och detta är i och för sig ganska naturligt och självfallet. Men det är på två punkter, som meningarna ha brutit sig, och detta har kommit till synes dels i de reservationer som presenterats i utskottet och dels i de debattinlägg som ha hörts här i kammaren i dag.

Den första frågan gäller auktorisationen, där man dels har motioner om att auktorisationsbestämmelsen skall skrivas så, att det blir förbehållet fiskarena själva att driva förstahandsförsäljning av fisk, dels motioner i diametralt motsatt riktning, nämligen att man helt skulle avslå förslaget om ett auktorisationsförfarande och, efter vad jag förstår, ha handeln ungefär lika galet ordnad som den är för närvarande — jag tänker då närmast på den förstahandsförsäljning som sker via auktionerna nere på västkusten.

När man nu här kritiserar propositionens formulering av auktorisationsbestämmelserna, har man bland annat sagt, att man för strömmingshandeln på ostkusten har kunnat genomföra ett auktorisationsförfarande, som ger endast fiskarena rätt till förstahandsförsäljning. Det är inte en riktig slutledning av de möjligheter, som Kungl. Maj:t har i sin hand beträffande ostkusten. Det finns för närvarande samma möjligheter för Konungen att även när det gäller strömmingshandeln införa ett auktorisationsförfarande, som är exakt likadant som det som här i propositionen föreslagna. Det ligger för närvarande inom Konungens fullmakter att låta en sammanslutning av producenter och konsumenter svara för förstahandsförsäljningen av strömming på samma sätt som man i

propositionen tänkt sig att man skulle kunna göra med andra fiskslag på andra håll utefter våra kuster. Kungl. Maj:t har inte ansett det vara lämpligt att tillämpa auktorisationen på det sättet på ostkusten, och därför har försäljningen hitintills förbehållits fiskarena på ostkusten, och i sak föreslås det här inte någon ändring, men det sägs ut, att det kan uppstå förhållanden, då Kungl. Maj:t har anledning att använda sina fullmakter något annorlunda än man hittills har använt dem. Det har därför uttryckligen sagts, att auktorisation skall kunna meddelas dels till förening, som uteslutande består av fiskare eller sammanslutningar av fiskare, men dels också till förening, som bildas av fiskare eller fiskarsammanslutningar tillsammans med personer eller företag, vilka idka handel med fisk. Men märk väl: det måste alltid vara en organisation av fiskare i botten för att över huvud taget ett auktorisationsförhållande skall kunna komma till stånd. Man kan således inte här göra gällande, att man med propositionens förslag till auktoriseringsbestämmelser släpper fram någon konkurrent till producentföreningarna, som skulle kunna ha mot producentföreningarnas stridande intressen. Det går inte för en sammanslutning för partihandel, inte ens för Kooperativa förbundet, att isolerad taga hand om någon förstahandsförsäljning av fisk, utan det måste alltid vara en koordination och Kooperation med fiskarena själva och med deras ekonomiska organisationer.

Jag förmenar då, att man däri har en garanti och säkerhet för att icke producenterna bli lurade på det auktorisationsförfarande som här är föreslaget. Men det kan ju mycket väl hända, att en annan form för auktorisationen än den nuvarande visar sig önskvärd, när Kungl. Maj:t skall meddela auktorisation. För ostkusten har man ansett det lämpligt med auktorisation enbart för producentföreningar. Det är mycket möjligt, att man kommer att säga sig, att det för speciella områden på västkusten och sydkusten också är lämpligt med en auktorisation för enbart fiskare eller pro-

Ang. stöd åt fiskerinäringen m. m.

ducentföreningar, men det kan också tänkas, att man för vissa andra delar av västkusten, sydkusten och kanske till och med ostkusten — fast detta icke är aktuellt i dag — kan säga sig, att här ha producenter och konsumenter, alltså de som ta upp fisken ur havet och de som konsumera fisken i sin dagliga föda, kommit underfund med att det kan vara befruktande och givande med ett samarbete vid förstahandsförsäljningen och att man följaktligen i fullt samförstånd bör bilda en organisation, där både producenter och konsumenter äro representerade. Vi ha den typen på västkusten i föreningen Andelsfisk, en fullt frivillig sammanslutning av västkustfiskarens organisationer å ena sidan och konsumenterna i Kooperativa förbundet å den andra. Denna koordination har icke tvingats fram genom några statliga påbud, utan den har växt fram fullt naturligt och frivilligt, därför att det affärsmässigt och ekonomiskt har varit lämpligt att ge försäljningsorganet en sådan struktur.

Jag förmenar, att om man skriver en auktorisationsformel på sådant sätt, att man förbjuder de direkt berörda parterna — producenter och konsumenter — att gemensamt ordna en sådan här angelägenhet, har man icke gjort producenterna någon tjänst och ännu mindre konsumenterna. Man har lagt hinder i vägen för ett befruktande samarbete, som har proberats och hittills givit mycket goda resultat.

Detta är hela innebörden av bestämmelserna om auktorisationsförfarandet, och jag förmenar, att det på de premisserna inte bör på allvar kunna göras gällande, att Kungl. Maj:ts formulering på denna punkt i något avseende är riktad emot fiskarena eller producentföreningarna. Den opposition som har växt upp, förnämligast från Blekingekusten och sydkusten i övrigt, emot tanken på ett samgående med konsumenterna när det gäller att taga hand om fisken och försälja den, är, vågar jag säga, icke representativ för hela den svenska fiskarebefolkningen, och den grundar sig nog i

långa stycken på ett känslotänkande, som jag icke i detta sammanhang vill fästa avgörande vikt vid. Just den omständigheten, att man när det gäller den affärsmässigt mest betydande fisken, nämligen västkustfisken, redan har en förening mellan producenter och konsumenter och har arbetat på det sättet under många år till ömsesidig båtnad, är väl en verifikation på att det kan uppstå fall, då det är klokt att ha skrivit bestämmelserna på sådant sätt, att en sådan kombination icke är utesluten.

Jag har en bestämd känsla av att fiskarena själva kunna ha nytta av den affärskunskap och den ekonomiska kunskap, som finnes representerad i bland annat konsumenternas organisationer, och att det ger, såsom jag nyss sade, ett befruktande resultat för det kommande arbetet.

På en punkt vill jag särskilt säga några ord. Det gäller frågan om medelsanvisningen till lånefonden för beredning och avsättning av fisk. I propositionen är man mycket positiv till själva tanken, och jag är den förste att understryka, hur oerhört angeläget och viktigt det är, att man ser till, att man genom iserier, fryshus och liknande anordningar kan tillvarata överskottsfisken, få den jämnare distribuerad i handeln och därmed också något så när hundraprocentigt utnyttja den fångstapparat, som vi för närvarande ha byggt upp här i landet. Men jag och de, som tala för de tre miljonerna, kunna ju säga detta och vara överens om detta utan någon som helst nyans. Kvar står ändå till sist, att vårt statsfinansiella läge i år inte medger, att man här går till mötes med mera pengar. Det är en investeringsfråga. De här fryserierna finnas inte; de skola byggas. Alla känna till, hur besvärligt vi ha att kunna åvägabringa den investeringsbegränsning, som ur andra synpunkter är absolut nödvändig för att klara de större ekonomiska problem, som vi ha att brottas med. Riksdagen har väl — så pass långt in på riksdagsperioden som vi nu äro — kommit underfund med att vid vägandet av alla anslagsyrkanden

Ang. stöd åt fiskerinäringen m. m.

emot varandra har det gällt för finansministern i första hand och regeringens övriga ledamöter i andra hand att visa den allra största återhållsamhet, och det på alla punkter. Denna allmänna återhållsamlingslinje har måst hållas och måste, såsom jag ser det, hållas även på den här punkten. Det går inte att bryta ut denna punkt och säga: här skall man vara generösare. Om man vill vara konsekvent, kan man inte göra det, eftersom riksdagen i tidigare debatter har avvisat anslagshöjningar, som ifrån andra utgångspunkter väl kunna sägas vara lika angelägna som denna anslagsfråga.

Jag har således med mina ord velat dels klara ut själva grunderna för formuleringen av auktorisationen, dels uttala mig om medelsanvisningen när det gäller lån för beredning och avsättning av fisk.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Statsrådet Sträng är övertygad om att det skall vara till förmån för fiskarna, att man bereder möjlighet även för handelsrepresentanter att komma in i dessa producentföreningar. Jag tvivlar inte på att statsrådet har den uppfattningen, men jag vill bara konstatera och slå fast, att fiskarna själva vilja vara ensamma om denna sak. Att låta handeln bli representerad i producentföreningarna går alltså emot deras önsknings. När man på andra områden fattar beslut av en sådan här räckvidd, brukar man vara mycket noga med att ta hänsyn till opinionen hos dem som det gäller.

Nu säger statsrådet också, att redan enligt gällande förordning kan Kungl. Maj:t sätta in utomstående i dessa föreningar, men Kungl. Maj:t har inte begagnat sig av denna möjlighet. Då kan man ju fråga sig: har det tillkommit något nytt som gör, att Kungl. Maj:t nu behöver skaffa sig en sådan fullmakt?

Herr Hällgren gjorde en undanmanöver när det gällde att tala om fiskarens organisationer och de här nya bestämmelserna, och jag tror inte, att hans förklaring av förhållandena vid västkusten var tillfredsställande.

Herr HÄLLGREN: Herr talman! Till den siste ärade talaren vill jag säga, att jag ju inte är med i jordbruksutskottet, men att jag vet, att de, som tillhöra utskottet, fått mottaga två framställningar i denna fråga. Den ena går ut på införande av auktorisation, antingen enligt Kungl. Maj:ts förslag eller endast för förening av fiskare, den andra på avslag på hela auktorisationsförfarandet. Jag vet, att den övervägande delen av Sveriges fiskare hyllar den förstnämnda uppfattningen om auktorisation i en eller annan form.

Men jag begärde egentligen ordet på grund av att utskottet, visserligen med lottens hjälp, tillstyrkt en av mig väckt motion om ett anslag på 3 000 000 kronor till fonden för främjande av beredning och avsättning av fisk. Fonden har förut utgjort 500 000 kronor, och Kungl. Maj:t och utskottet ha utvidgat direktiven för fondmedlens användning, så att 500 000 kronor är ett alldeles för lågt anslagsbelopp. Hade jag suttit i utskottet, hade jag kanske gått med på en kompromiss. Men jag vill understryka, att även om riksdagen bifaller utskottets förslag om 3 000 000 kronor, blir det Kungl. Maj:t som avgör, i vad mån dessa pengar skola användas eller icke. Det blir således Kungl. Maj:t som bestämmer takten.

Såsom ytterligare skäl för att 500 000 kronor äro ett för lågt belopp vill jag anföra, att vi nu — såsom statsrådet verifierat i andra debatter — ha en avsevärd export av fisk och att fryshusen äro ovillkorligen nödvändiga för denna export. Exempelvis torskfiléer köras i kylvagnar från Blekinge till Tjeckoslovakien eller andra delar av Mellanuropa, och denna export behöver dessa lagringsmöjligheter. Samma gäller importen, om jag får kalla det så, av lax, fångad vid polska kusten. Den senaste siffran har jag inte fått del av, men enbart i min hembygd har det nog på ett par månader förts i land 50 ton lax, som sedan fått transporteras till Göteborg för att läggas in i fryshus, tills den kan avyttras. Vi måste bygga fryshus vid kusterna, således där fiskarna äro bosatta, så att fiskvaran fortast möjligt kommer

Ang. stöd åt fiskerinäringen m. m.

in i lagerlokaler — precis som böndernas spannmål kommer in i lagerhusen — och sedermera kan avsättas. Framför allt tänker jag då på exporten till länderna i Mellaneuropa, vilken export för närvarande utvecklas glädjande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna punkten yrkats 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o att utskottets hemställen skulle bifallas med den ändring, som förordats i den av herr Tjällgren m. fl. vid punkten anförda reservationen; samt 3:o att kammaren skulle godkänna det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av herrar Hollertz och Nilsson i Göingegården vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upp tog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i angivna del av herrar Hollertz och Nilssons i Göingegården reservation.

Herr *Näsgård* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten A 1 i jordbruksutskottets utlåtande nr 29 antager godkännande av det förslag, som innefattas i motsvarande del av den av herrar Hollertz och Nilsson i Göingegår-

den vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den av herr Tjällgren m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 28;

Nej — 37.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29 punkten A 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den av herr Tjällgren m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Sammanjämningsförslag ang. fiskeristyrelsens förläggning.

Då emellertid herr *Näsgård* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 44;

Nej — 30.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna A 2 och A 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten A 4.

Herr **ANDERBERG**: Herr talman! Jag ber att med stöd av vad jag tidigare har anfört få yrka bifall till den vid punkt A 4 antecknade reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder endast yrkats, av herr *Anderberg*, att vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt skulle bifallas med den ändring i fråga om anslagsbeloppet, som förordats i den av herr Carl Edmund Eriksson m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare enligt herr *Anderbergs* yrkande; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Anderberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29 punkten A 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i fråga om anslagsbeloppet, som förordats i den av herr Carl Edmund Eriksson m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Näsgård* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 24;

Nej — 52.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna B—E.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Sammanjämningsförslag ang. fiskeristyrelsens förläggning.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets memorial nr 31, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om förläggning av fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök.

I proposition nr 49 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, såvitt nu var i fråga, att besluta inrättande från och med den 1 juli 1948 av en fiskeristyrelse med statens fiskeriförsök.

Kungl. Maj:ts förslag avsåg förläggning av fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök till Stockholm.

I samband härmed hade jordbruksutskottet till behandling förehaft, bland andra, följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen I: 255 av herr *Persson, Ivar* m. fl., likalydande med II: 405 av herr *Johansson* i Torp m. fl., samt II: 417 av herr

Sammanjämningsförslag ang. fiskeristyrelsens förläggning.

Senander m. fl., vari i förevarande hänseende hemställt, att riksdagen måtte besluta, att fiskeristyrelsen skulle förläggas till Göteborg.

I utlåtandet nr 15 hade utskottet i förevarande delar hemställt, att riksdagen måtte dels besluta inrättande från och med den 1 juli 1948 av en fiskeristyrelse med statens fiskeriförsök och dels med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å de likalydande motionerna I: 255 och II: 405 samt motionen II: 417 i denna del besluta, att fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök skulle förläggas till Stockholm.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade första kammaren med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till de likalydande motionerna I: 255 och II: 405 samt motionen II: 417 i denna del beslutat, att fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök skulle förläggas till Göteborg, under det att andra kammaren bifallit vad utskottet hemställt.

För frågans avgörande genom sammanjämkning hade utskottet i det nu föreliggande memorialet hemställt, att första kammaren måtte, med frånträdande av sitt i ämnet tidigare fattade beslut, biträda andra kammarens beslut om förläggning av fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök till Stockholm.

Reservation hade avgivits av herrar *Hollertz*, *Osvald*, *Nilsson* i Göingegården, *Johansson* i Torp och *Utbult*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort föreslå gemensam omröstning i stället för sammanjämkning.

Herr **ERICSSON**, **CARL ERIC**: Herr talman! För några dagar sedan fattade riksdagens båda kamrar beslut om att inrätta en fiskeristyrelse. Kamrarna voro ense om detta. Beträffande förläggningsorten däremot rådde det olika uppfattningar. Första kammaren fattade beslut om att fiskeristyrelsen skulle förläggas till Göteborg, och det beslutet fattades med stor majoritet. Andra kammaren beslöt, att styrelsen skulle förläggas till Stockholm, och detta beslut fattades med

en ganska liten majoritet. Man kan nog utan överdrift våga påstå, att majoriteten inom riksdagen önskade, att styrelsen skulle förläggas till Göteborg.

Då alltså kamrarna hade fattat olika beslut, ålåg det jordbruksutskottet att försöka jämka ihop de skiljaktiga meningarna. Jordbruksutskottet gjorde det och kom då med det överraskande förslaget, att första kammaren skulle godkänna det beslut, vartill andra kammaren kommit, d. v. s. att fiskeristyrelsen skulle förläggas till Stockholm. Några nya motiv utöver vad som hade anförts i kamrarna ha inte vi, som inte sitta i utskottet, fått del av, och de i kamrarna framförda motiven ha redan tidigare underkänts därigenom att det, såsom jag nyss sade, i riksdagen finns majoritet för förläggning till Göteborg.

Reservanterna — det finns nämligen fem sådana i jordbruksutskottet — ha ansett, att man borde försöka anordna en gemensam omröstning för att därigenom få fram ett majoritetsbeslut i riksdagen. Av vissa skäl lär emellertid inte detta gå för sig, och därför ha inte heller reservanterna kommit med något förslag i den riktningen. De skriva endast, i slutet av sin reservation: »På nu anförda skäl anse vi, att utskottet bort föreslå gemensam omröstning i stället för sammanjämkning.» Då det alltså inte föreligger något förslag såsom motförslag till jordbruksutskottets förslag, skulle jag, herr talman, be att få yrka avslag på jordbruksutskottets förslag. Jag har inte riktigt klart för mig vad det kommer att leda till, för den händelse kammaren kommer att besluta i enlighet med avslagsyrkandet, men det är väl någon av de rättslärda i kammaren som kan upplysa därom.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka avslag på jordbruksutskottets memorial.

Herr **OSVALD**: Herr talman! Efter de omröstningar, som ha företagits i kamrarna rörande fiskeristyrelsens förläggning, torde det knappast råda något tvivel om att det är majoritet för förläggning till Göteborg. Det är således enligt

Sammanjämningsförslag ang. fiskeristyrelsens förläggning.

reservanternas mening egendomligt, att man skall anmoda den kammare, som fattat det beslut, som omfattas av riksdagens flertal, att ge vika för den andra kammaren. Det har också framhållits i utskottet, att det huvudsakligen är av rent konstitutionella skäl som utskottet ansett sig böra i första hand föreslå en sammanjämkning. Jag menar emellertid, att det skulle vara riktigare, om båda kamrarna finge rösta om denna sak och att vi således hänskjuta avgörandet till gemensam votering.

Jag ber därför, herr talman, att i likhet med den föregående ärade talaren få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr ANDERBERG: Herr talman! Jag har att på jordbruksutskottets vägnar med några ord motivera, hur jordbruksutskottet har kommit till det resultat som här föreligger.

Då frågan behandlades i riksdagen, stannade ju, såsom den förste ärade talaren sade, kamrarna i olika beslut. Det förelåg inte några ekonomiska frågor i samband härmed, utan det gällde en placeringsfråga, och då utskottet inte ville handla grundlagsstridigt, valde det den väg, som anges i memorialet, nämligen att anmoda den ena kammaren att frånträda sitt beslut.

Man kan givetvis ha olika meningar om hur man skall gå till väga i ett fall som det föreliggande. Grundlagarna anvisa två möjligheter för att åstadkomma riksdagsbeslut, när kamrarna stanna i skiljaktiga meningar, nämligen dels sammanjämkning och dels gemensam omröstning. Riksdagsordningen § 63 andra stycket lyder: »Stanna kamrarna över någon fråga, däri ständigt eller i dess ställe särskilt tillsatt utskott sig yttrat, uti huvudsakligen eller till vissa delar olika beslut, då skall utskottet söka att de olika meningarna, såvida möjligt är sammanjämka och med förslag därom till kamrarna inkomma.» Riksdagsordningen § 65 innehåller i de delar, som kunna vara av intresse här: »När, i fråga om statsutgifter — — — kamrarna fatta stridiga beslut, som ej

uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjämkade, skola bägge kamrarna var för sig rösta om de olika beslut, vari vardera förut stannat; kommande den mening, som därvid erhåller de flesta ledamöters av båda kamrarna sammanräknade röster, att gälla såsom riksdagens beslut.» Det stadgas alltså, att man företar gemensam votering, när det gäller statsutgifter. Nu anser jordbruksutskottet, att det här gäller en placeringsfråga — nämligen huruvida fiskeristyrelsen skall förläggas till Göteborg eller Stockholm — och denna fråga är varken i propositionen eller i utskottsutlåtandet förenad med några statsutgifter i den formen, att dessa ändras allt efter förläggningsorten. Därför har utskottet, såsom jag nyss sade, valt sammanjämningslinjen.

Med sammanjämkning menar man, att man söker finna en linje, där två olika, men icke oförenliga ståndpunkter kunna mötas. Detta kan ske så, att i ett nytt förslag antingen tvistiga punkter fränskiljas, d. v. s. uteslutas, eller också eftergifter göras på ömse håll, således en kompromiss. Någon sammanjämkning i denna mening kan icke komma i fråga i förevarande fall. Det har visserligen skämtsamt i dagspressen och kanske även kamrater emellan här i riksdagen talats om att man i ett sammanjämningsförslag skulle kunna mötas på halva vägen, och det har ju föreslagits vissa andra orter, men man har väl inte på allvar tänkt sig en kompromiss på det sättet.

Det säges i professor Malmgrens kommentar till grundlagarna, att det ibland kan visa sig tillrådligt med en hemställan till den ena kammaren att helt frångå sitt beslut och förena sig med medkammaren, i vilket fall endast den ena parten får ge med sig. Det är en sådan s. k. inbjudan, som har skett i detta fall. I en uppsats i verket »Sveriges riksdag» citeras följande uttalande av biskop Billing vid en riksdagsdebatt år 1892: »Den bestämningen, att båda parterna skola giva eller avstå något, är en tillfällig bestämning i begreppet sammanjämkning. Det väsentliga för detta begrepp är att

Sammanjäkningsförslag ang. fiskeristyrelsens förläggning.

vara en åtgärd, varigenom två parter, som hava olika meningar, bliva ense om samma mening. Detta är sammanjäkningsbegrepp, och mot det strider ingalunda att den ena parten kan giva helt med sig.»

Riksdagens praxis ger ett flertal exempel på att sammanjäkning skett genom att den ena kammaren frånträtt ett tidigare fattat beslut och biträtt vad den andra kammaren beslutat. Vi hade senast ett fall vid 1947 års riksdag, då kamrarna kommo till olika beslut om inrättande av en postanstalt i riksdagshuset och första kammaren på förslag av bankoutskottet biträdde andra kammarens beslut om att sådan anstalt icke skulle inrättas.

Man finner vid en närmare granskning av praxis för gemensam omröstning, att några bestämda linjer inte ha följts, men att i allmänhet, där en organisationsfråga kunnat helt isoleras från en anslagsfråga, omröstning inte ägt rum i organisationsfrågan. När nu placeringsfrågan som utskottet bedömt som en organisationsfråga framhävts såsom huvudsak, har utskottet varit i ett mycket svårt läge. Vi ha valt vår linje, eftersom vi ansågo denna vara den enda framkomliga, och vi voro rädda för att vi eljest skulle ha brutit mot grundlagarna.

Hade kostnadsskäl anförts och varit det dominerande, är det klart, att utskottet skulle ha kunnat föreslå gemensam omröstning. Men vi ha, som sagt, valt vår linje, för att vi skulle vara säkra på att frågan behandlades grundlagsenligt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till jordbruksutskottets memorial.

Herr HERLITZ: Herr talman! Jordbruksutskottet har här framlagt ett sammanjäkningsförslag, som går ut därpå, att den ena kammaren skall frånträda sin mening. Det kan inte råda någon tvekan om det formellt riktiga och det grundlagsenliga i att en sammanjäkning föreslås och bifalles av vederbörande kammare i den formen, att den frånträder

sin mening. Herr Anderberg framlade en utförlig argumentering härför. Men det är fullkomligt självklart att det *kan* gå till på det viset. Saken är således alldeles klar efter mitt sätt att se, i fall här i denna kammare nu finns en majoritet, som är beredd att ändra mening och böja sig för Kungl. Maj:ts uppfattning. Ligger saken så till, är fältet fritt, och jag kan inte resa några grundlagsenliga invändningar mot att det sker.

Men vi skola å andra sidan inte föreställa oss, att vi på något sätt äro i ett tvångsläge, att vi äro tvungna att gå just den nu föreslagna sammanjäkningsvägen. Jag stryker särskilt under detta, eftersom många här tyckas mig leva i den föreställningen, att en gemensam votering ändå inte är möjlig och att det inte finns någon annan utväg, utan att vi få lov att gå den av utskottet föreslagna vägen. Jag ser inte saken så. Jag betraktar frågan om gemensam votering på ett annat sätt och skall be att helt kort få utveckla min syn på denna sak.

Det är ganska lustigt, i förbigående sagt, att iakttaga att frågan om när gemensam votering är tillåten eller inte tillåten, i gamla tider, då det fanns olika majoriteter i de båda kamrarna, hörde till riksdagens stora livs- och stridsfrågor. Det är betecknande, att när vi numera ha en och samma majoritet i båda kamrarna, denna fråga i regel alldeles kommit i bakgrunden — jag kan inte minnas, att jag under tio år har varit med om någon sådan fråga förut. Om det vill sig väl — jag menar, om höstens val skulle leda till att vi få det gamla läget tillbaka, att det blir olika majoriteter i kamrarna — få vi måhända tillfälle att åter exercera våra tankar litet i denna riktning. Mot bakgrunden av denna eventuella framtid kanske några utläggningar i ämnet kunna ha sin betydelse.

Jag kan ställa frågan så: Vad händer, ifall vi avslå sammanjäkningsförslaget? Då är det, menar jag, jordbruksutskottets sak att konstatera, att utskottet misslyckats med sammanjäknningen. Då skola vi företaga en gemensam votering. Då är det inte längre en politisk fråga, inte nå-

Sammanjäkningsförslag ang. fiskeristyrelsens förläggning.

got bedömande av vad som är lämpligt, inte ett räknande av ledamöterna i kamrarna eller något sådant, utan då är det en rättsfråga. Och denna rättsfråga bedömer jag så: nu skall gemensam votering äga rum.

Jag har i resonemangen om denna sak förmärkt två betraktelsesätt, som skulle tala mot att här använda gemensam votering. Först och främst rör man sig med talet om att här föreligger en s. k. »organisationsfråga» och inte en anslagsfråga.

Detta begrepp är någonting som man har hittat på här i riksdagen, men som förefaller mig vara ytterligt dunkelt. Jag har för min del aldrig kunnat begripa meningen med distinktioner och hur de frågor skulle vara beskaffade, vilka såsom »organisationsfrågor» skulle vara undandragna gemensam votering. Jag får kanske därför nöja mig med att i detta sammanhang konstatera, att det på senare tid har varit ytterligt sällan, som man av sådan anledning har ansett gemensam votering utesluten.

Det andra betraktelsesättet är mera förbryllande. Reservanterna ha i sitt uttalande givit uttryck åt den föreställningen — och den framskyntade också i herr Anderbergs anförande här — att det skall vara någon skillnad mellan kamrarnas beslut i fråga om anslagsbeloppet, för att man skall kunna företaga gemensam votering. Reservanterna ha ju räknat ut att kostnaderna med hänsyn till dyrortsgrupperingen skulle bli något större på det ena hållet än på det andra.

Detta är att köra in på ett fullkomligt felaktigt spår. Det står sedan gammalt fast, att gemensam votering kan äga rum i sådana fall, då kamrarna äro ense om beloppet men oense om det ändamål, till vilket pengarna skola användas. Jag skall be att få nämna några exempel. Gemensam votering har ägt rum, då kamrarna beviljat lika mycket till ett järnvägsbygge, men första kammaren ville att linjen skulle få en något annan sträckning än andra kammaren. Gemensam votering har också skett, när den ena kammaren velat bevilja ett belopp till premiering av lastautomobiler, medan den andra kammaren

velat bevilja samma belopp till inköp av och försök med lastautomobiler.

Skulle nu någon vilja göra gällande, att dessa voteringar ha avsett ändamål, som stått angivna i själva klämman i omedelbar anknytning till anslagssumman, men att det i detta fall ligger annorlunda till, eftersom frågan om fiskeristyrelsens förläggning av praktiska skäl har ryckts ut och behandlats i en särskild punkt, så vill jag säga att det också finns åtskilliga exempel på gemensam votering, då ändamålet med ett anslag har varit angivet i en särskild punkt. Det celebra, det verkligt ryktbara exemplet på detta är väl den gemensamma votering år 1923, som ledde till att den socialdemokratiska regeringen störtades. Denna votering gällde arbetslöshetsdirektiven och ingenting annat. Jag har letat reda på denna sak i den framställning om den gemensamma voteringen, som ingår i det stora verket om Sveriges riksdag, och funnit att särskilt Värner Rydén vid det tillfället bestämt gick in för tanken, att det i detta fall skulle ske gemensam votering.

Jag ser alltså saken så, att vi böra avslå jordbruksutskottets hemställan. Och om så sker kan jag inte se annat än att utskottet måste komma till det resultatet, att man bör framlägga ett memorial med förslag om gemensam votering. Jag hörde med tillfredsställelse, att herr Anderberg ingalunda uteslöt denna eventualitet utan också hade räknat med den.

Men vad händer, om jordbruksutskottet inte skulle vilja framlägga ett sådant memorial, utan i stället anser att saken förfallit? Om utgången skulle bli denna, har riksdagen avstått från att säga sitt ord och överlätit avgörandet åt Kungl. Maj:t. Mången tycker kanske att detta är en bekväm utväg, men jag skulle vilja vädja till kammaren, om den inte finner det naturligare att använda former, som grundlagarna anvisat för att ge riksdagen möjlighet att själv fatta beslut. Jag tror inte att vi böra gå in för den ordning, som på sin tid gällde i Gustav II Adolfs ryktbara riksdagsordning och som innebar att om stånden i någon fråga vore oense, »så tager Kungl. Maj:t härav det bäst är».

Sammanjämningsförslag ang. fiskeristyrelsens förläggning.

Jag biträder alltså yrkandet om avsiag på detta memorial i den fasta förvisningen att vi sedan få ett memorial om gemensam votering.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att yttra mig i själva sakfrågan, huruvida kammaren skall bifalla eller avslå det framlagda memorialet. Det får ju vara en kammarens ensak.

Men jag kunde inte uraktlåta att gripa till ordet, då jag hörde herr Herlitz' utläggning här. Jag vill inte säga, att gemensam votering icke kan äga rum i detta fall. Det har ju varken herr Herlitz eller jag någon myndighet att bestämma. Jag tror dock att man kan säga, att saken är ganska tveksam. Grundlagarna skola ju tolkas efter sin ordalydelse, och man måste då säga sig, att gemensam votering skall äga rum endast när kamrarna fattat skiljaktiga beslut om statsutgifter. Herr Herlitz har påpekat, att det mången gång varit gemensam votering, även om kamrarna inte haft skiljaktig mening om anslagsbeloppet. Detta är alldeles riktigt, men när gemensam votering i dylika fall ägt rum, har det hittills alltid gällt anslag, som varit förknippade med något villkor, och voteringen har gällt dessa anslagsvillkor.

I detta fall kan givetvis den frågan uppkomma, om det här gäller ett anslagsvillkor. Herr Herlitz utvecklade saken på det sättet — och jag har därvidlag inte någon annan mening än han — att om jordbruksutskottet icke skulle framlägga ett förslag till gemensam votering, så innebär det att frågan hänskjutes till Kungl. Maj:t. Därav följer givetvis, att i den mån förevarande spörsmål inte anses vara en utgiftsfråga, är det en organisationsfråga, vars lösande rymmes inom Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsmakt. Man står då tvekan inför om det här gäller ett anslagsvillkor eller ej.

Jag skulle i detta avseende vilja säga, att jag inte tror det är lönt vare sig för herr Herlitz eller för mig att hävda någon mening i detta ytterligt tveksamma

fall. Det är egentligen en fråga som endast konstitutionsutskottet kan komma att ge svar på.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! Ingen kan villigare än jag erkänna, att varenda fråga om gemensam votering är tveksam.

Jag skulle i det hänseendet kunna berätta en liten episod från arbetet med planläggningen av det stora verket om Sveriges riksdag. Värner Rydén hade ett mycket stort intresse just för den gemensamma voteringen, och när vi diskuterade denna del av arbetet, sade han: »Ni skola inte föreställa er, att det på något vis går att analysera den här saken statsrättsligt, ty jag skall säga, hur det går till. Det går så till, att vi i statsutskottet vid ett visst tillfälle *tycka*, att det är lämpligt med gemensam votering, och vid ett annat tillfälle *tycka* vi anorlunda. Vi handla fullkomligt medvetet efter omständigheterna och slå in på en helt ny praxis, om så är lämpligt.» Sanningen i denna sats har jag haft många tillfällen att verifiera. Dessa frågor ha trasslats till genom allsköns motstridiga beslut, och det lönar sig ofta inte alls att söka finna någon linje i dem.

Men det finns dock vissa saker som äro fullkomligt klara, och till dem hör efter min uppfattning just detta, att för den gemensamma voteringen icke fordras en skillnad mellan kamrarnas beslut i fråga om utgiftsbeloppen. Jag får kanske citera Thulins framställning i verket om Sveriges riksdag på den punkten. Han säger: »För övrigt äro alla påståenden, att man icke kan votera gemensamt i de fall, då kamrarna besluta lika anslagsbelopp, ett misstag, enär riksdagen under lång tid vid mångfaldiga tillfällen företagit dylika voteringar.»

Herr **ANDRÉN**: Herr talman! Jag vill inte gå så långt som den föregående årade talaren, som började sitt anförande nyss med att säga, att varje fråga om gemensam votering är tveksam. Jag skulle vilja framhålla att många frågor an-

Sammanjäkningsförslag ang. fiskeristyrelsens förläggning.

gående gemensam votering äro fullständigt klara; jag vill dock tillägga, att det också finns åtskilliga frågor som äro oklara, och framför allt skulle jag vilja medgiva, att i det tvistiga ämnet om när gemensam votering skall förekomma ha alla tänkbara meningar framförts. Riksdagen har, allt efter omständigheterna och inte på grund av statsrättens anvisningar, gjort än si och än så — ofta med användande av en stor statsrättslig apparat. Ville man leta efter prejudikat, skulle man på detta område kunna finna prejudikat på nästan vad som helst.

Statsrådet Sköld framhöll, att det i sista hand var konstitutionsutskottet som skulle kunna avgöra denna sak. Till detta vill jag endast göra den anmärkningen, att konstitutionsutskottet inte får tillfälle att taga ställning till den föreliggande frågan, om det inte blir en tvist mellan kammare och talman beträffande godkännandet av voteringspropositionen. Och då jag misstänker att någon sådan tvist icke kommer att uppstå, tror jag inte att vi i detta fall komma att få tillgodogöra oss den oförnekliga sakkunskap i detta ämne, som förefinnes i konstitutionsutskottet. Vi få i stället försöka knäcka frågan själva så gott vi kunna.

I grundlagarna användas två något olika formuleringar på denna punkt. I regeringsformen talas om statens reglerande, och i riksdagsordningen talas om statsutgifter. Jag skall inte ingå på frågan om vad dessa tvenne termer innebära — det torde i detta sammanhang vara onödigt — men jag vill säga, att även om man tillämpar en verkligt sträng tolkning av grundlagarna efter ordalydelsen, får man väl medge, att här föreligger en fråga om statsutgifter, även om klämmarna i de olika beslut, som riksdagens kamrar ha fattat, vad beloppet beträffar äro av samma innebörd. Därvidlag torde det alltså inte föreligga något hinder för gemensam votering.

Men däremot skulle jag tänka mig att det föreligger ett klart politiskt eller, om man så vill uttrycka det, psykologiskt hinder. Att döma av det föreliggande memorialet vill det nämligen synas, som

om jordbruksutskottets majoritet inte tänker framlägga något förslag till proposition för gemensam votering i denna fråga. Om ett sådant ställningstagande är lagligt eller inte, det är en fråga, som jag redan har yttrat mig om, och jag skall inte vidare ingå på den saken. Och för den händelse jordbruksutskottet icke skulle föreslå kamrarna gemensam votering finns det inte något remedium juris för riksdagen att komma till rätta med det förhållandet.

Emellertid tycker jag att vi här stå inför en ganska intressant konstitutionell situation, och jag tror att vi böra begagna tillfället för att göra ett litet prov. Låt oss alltså avslå jordbruksutskottets memorial i frågan, så få vi se vad som händer.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Gent emot herr Herlitz vill jag bara anmärka, att jag inte har påstått att man inte kan ha gemensam votering, om anslagsbeloppet är detsamma i båda kamrarnas beslut. Jag sade uttryckligen, att man kan ha gemensam votering även i sådana fall. Jag har inte ens sagt att jag anser, att inte gemensam votering kan förekomma i denna fråga. Jag säger bara som det är, att hela saken är mycket tveksam.

Och jag är ganska övertygad om att den tvärsäkerhet, med vilken herr Andrén nu uttalat sig i frågan, bottnar just i den förhoppning han har, att denna fråga aldrig skall bli föremål för prövning av den, som har myndighet att avgöra den.

Herr ANDRÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag är ganska förvånad över att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet hos mig kunde upptäcka någon tvärsäkerhet. Jag har många gånger märkt tvärsäkerhet i denna kammare, men hos en helt annan person.

Ingen kunde väl starkare än jag har gjort i mitt förra anförande understryka relativismen i den problemställning som här föreligger. Jag talade om att alla tänkbara meningar ha framförts. Jag an-

Sammanjämningsförslag ang. fiskeristyrelsens förläggning.

tydde — och det skulle väl vara min tvärsäkerhet — att jag för min personliga del ansåg att här förelåg en fråga angående statsutgifter, men jag gick så långt i relativism att jag bad kammaren göra ett experiment för att vi sedan skulle få se vad som skulle hända. Vad kan herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet mera fordra av ovisshet?

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag fordrar ingenting annat än att herr Andrén även tänker på det gamla ordspråket om grandet och bjälken.

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN**: Herr talman! Jag tycker att man skall behandla sådana här saker praktiskt.

För min del är jag övertygad om att gemensam votering kan företagas i sådana fall som detta. Båda kamrarna ha i dag fattat ett beslut, vari de godkännt den ständpunkten. Jag syftar på bankoutskottets förslag till voteringsproposition i fråga om pensionen åt den italienske ministern Riccis änka. Regeringen hade där föreslagit en pension utan några villkor, men en ledamot av bankoutskottet hade reserverat sig för att vid denna pension skulle bindas det villkoret, att den skulle utgå till änkan, så länge hon var ogift. Denna reservation segrade i andra kammaren, och nu har bankoutskottet framlagt en voteringsproposition, som godkänts av båda kamrarna. I detta fall gäller det alltså inte beloppet utan villkoren, och ingendera kammaren har haft någon invändning mot voteringspropositionen.

Jag måste erkänna att jag i bankoutskottet från början närmast var för att man skulle vädja till endera kammaren att frånträda sitt beslut. Vår sekreterare kunde emellertid uppvisa en mängd prejudikat på att gemensam votering i detta fall var möjlig.

Gemensam votering kan säkerligen tillgripas också i detta fall, men när det finns rum för en viss tveksamhet, har man å andra sidan möjlighet att gå sammanjämningsvägen. Jordbruksutskottet har nu vädjat till första kammaren att

frånträda sitt beslut, och jag tror att kammaren gör klokt i att godtaga jordbruksutskottets förslag. Skulle det emellertid avslås, är jag övertygad om att utskottet kommer att framlägga ett förslag till proposition om gemensam votering.

Under uttalande av detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag.

Herr **ANDRÉN**: Herr talman! Jag skall inte förlänga diskussionen med statsrådet Sköld. Jag skulle kunna rikta samma replik till honom som han använde mot mig. Men på *en* punkt kan jag vara tvärsäker — sentensen om grandet och bjälken är inte något ordspråk, utan ett bibelord.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande memorialet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Ohlon* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt memorial nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid

Ang. omtryckning av samtliga gällande författningar.

omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 34;

Nej — 44.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. omtryckning av samtliga gällande författningar.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion angående omtryckning av samtliga gällande författningar.

I en inom första kammaren väckt, till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 20, hade herr *Fahlander* — under anförande, bland annat, att det vore synnerligen önskvärt, att samtliga vid en viss tidpunkt, exempelvis den 1 januari 1950, gällande författningar omtrycktes, varigenom hänsyn icke längre skulle behöva tagas till före detta datum utkomna författningssamlingar — hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder i motionens syfte.

I sitt utlåtande nr 1 över motionen hade utskottet förklarat sig dela motionärens uppfattning, att det skulle vara ändamålsenligt om vid viss tidpunkt en omtryckning skedde av samtliga gällande författningar, och hemställt, att första kammaren för sin del ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder i motionens syfte. Vid utlåtandets föredragning i första kammaren hade kammaren beslutit att för förnyad behandling återremittera ärendet till utskottet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anført bland annat:

»Föreliggande utredningar, förslag och åtgärder tillgodose blott i begränsad omfattning motionärens tankegång, men utskottet vill icke underlåta att framhålla att de åtgärder, som kunna motses på området för kommunal upplysningsverksamhet, liksom utgivande i vidgad omfattning av författningshandböcker dock

torde komma att medföra någon lättnad då det gäller önskemålet att erhålla överblick av vad som gäller av utfärdade lagar, förordningar och kungörelser, särskilt på det kommunala området. Vid närmare övervägande av det förslag motionären framställt, nämligen att samtliga vid en viss tidpunkt, exempelvis den 1 januari 1950, gällande författningar skulle omtryckas i syfte att där- efter onödiggöra efterforskningar före denna tidpunkt, måste utskottet understryka att en dylik åtgärd otvivelaktigt skulle innebära ett synnerligen omfattande arbete och därtill draga mycket dryga kostnader. Det kan dessutom ifrågasättas om ett dylikt sammverk ändå skulle fylla sitt syfte. Kommittén för kommunal upplysningsverksamhet har emellertid förordat att vid mera omfattande författningsändringar icke blott själva ändringen skulle intagas i Svensk författningssamling utan hela författningen i dess nya gestalt. Detta förslag vill utskottet förorda. Även andra utvägar för att tillgodose det här berörda behovet låte sig tänkas och bära bli föremål för överväganden.

Utskottet skulle ytterligare för sin del finna det vara av värde om det inom Kungl. Maj:ts kansli funnes en rådfrågningsbyrå, tillgänglig för allmänheten, varifrån besked kunde givas om gällande lagar och författningar. En dylik central skulle också ha en värdefull uppgift att fylla i lagstiftningsarbetet.

Med vad sålunda anförts hemställer utskottet, att första kammaren i anledning av förevarande motion, I: 20, för sin del ville besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte fästa uppmärksamheten på det behov, som här föreligger, samt hemställa, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga de åtgärder, som ett närmare bedömande må föranleda.»

Herr *IERLITZ*: Herr talman! Det skulle vara mig en stor glädje, om kammaren hade tid att ägna någon liten stund också åt att uppmärksamma ett utlåtande från första kammarens första tillfälliga utskott, som jag tycker verkligen

Ang. omtryckning av samtliga gällande författningar.

vore förtjänt av att kammaren ville nogta begrundat det.

Jag har ett särskilt intresse av det ämne, som behandlas i detta utlåtande, därför att jag medverkade till att det föregående utlåtandet i samma fråga blev återremitterat till vederbörande utskott. Jag fäste stora förhoppningar vid utskottets nya utlåtande, och anledningen till att jag nu griper till ordet är den, herr talman, att jag har blivit djupt besviken.

Kammarens ledamöter behagade kanske först göra klart för sig vad det här gäller. Jag ber att ni då inte se på rubriken — ty utlåtandet handlar inte om vad som står i den — utan i stället gå till klämman. Där hemställes att riksdagen skall fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på »det behov som här föreligger». Man väntar sig då att av motiveringen få upplysning om vilket behov som föreligger. Det visar sig emellertid, om man letar runt om i motiveringen, att utskottet icke på någon punkt har angivit vad det är för behov som omfattas i klämman. Nå, det är nu en brist i redigeringen. Vad det gäller är väl behovet av åtgärder för att göra det lättare för medborgarna att orientera sig i lagar och författningar.

Vad har då utskottet gjort med anledningen av kammarens återremiss? Kammarerna får veta att, såsom jag omnämnde i den förra kammardebatten, den fråga, som utskottet behandlat, har varit föremål för en ingående utredning. Man skulle ha väntat, att utskottet intresserat sig för att låta kammaren veta någonting om denna utredning, som är verkställd av överståthållare Nothin. Kammarerna får emellertid bara veta, att utskottet har tagit del av denna utredning; mera säges inte. Det finns i utskottets utlåtande icke en antydning om innehållet i utredningen, som dock är av grundläggande betydelse för hela detta ämne. Det hade varit så mycket mera önskvärt som utredningen, som jag förmodar att utskottet har sett på närmare, icke finns tillgänglig i tryckt form utan endast är stencilerad.

Men vad värre är: utredningen har, såsom jag nämnde, föranlett remiss till

ett stort antal myndigheter, vilka ha diskuterat det utomordentligt vanskliga spörsmålet mycket ingående. Där har man fått en verkligt intressant inblick i problemet, olika utvägar ha dryftats och olika uppslag ha framförts och kritiserats. Jag förvånar mig över att utskottet inte har velat låta kammaren få del av något av vad som därvid framkommit. Jag vågar utgå ifrån att utskottets sekretariat haft så mycken tid till sitt förfogande, att det skulle ha varit möjligt att ge oss ett litet referat till orientering i vad saken gäller.

Men detta må vara nog sagt om utskottets utredning i sak. Vad är det då utskottet föreslår? Jag måste då be herrarna att följa med i betänkandet.

Det som här är det väsentliga, nämligen åtgärder till åstadkommande av bättre överblick över lagar och författningar, berörs på första sidan av utskottets utlåtande. Jag är ledsen att behöva säga, att utskottet fullständigt har missförstått vad som tidigare har förekommit i denna sak. Utskottet har nämligen i utlåtandet ett stycke, där det talas om att överståthållare Nothin har föreslagit utgivande av författningshandböcker. Denna uppgift har, förklarar utskottet, blivit anförtrodd åt en nämnd, i vilken jag, i förbigående sagt, har äran att vara ordförande. Utskottet gör sig här skyldigt till ett fullkomligt missförstånd. Överståthållare Nothin har framlagt ett förslag om en anordning, som i viss mån skall ersätta Svensk författningssamling. Den nämnd, i vilken jag är ordförande, har till uppgift att ge anslag för utgivande av nyttiga handböcker inom olika grenar av förvaltningen. Det är ju en helt annan sak! Därmed faller det sista stycket på första sidan av utlåtandet, där utskottet säger, att det ändå är åtskilligt som har åtgjorts på detta område. Nej, det som är åtgjort är som en liten droppe i en förstig strupe! Här slår sig alltså utskottet till ro med ett konstaterande, som egentligen innebär, att ingenting alls har åtgjorts för det som är det väsentliga i den fråga som det gäller.

Vad har då utskottet i stället att er-

Ang. omtryckning av samtliga gällande författningar.

bjuda som underlag för en skrivelse till Kungl. Maj:t? Jo, utskottet har några egna uppslag. Det har nu avfört den tanke hos motionären som ligger till grund för hans framställning, nämligen en stor publikation av författningar. Men så har utskottet fått den idén, att det förordar att vid mera omfattande författningsändringar icke blott själva ändringen skall intagas i Svensk författningssamling, utan hela författningen i dess nya gestalt. Härom är för det första att säga, att även detta uppslag är som en liten droppe. Det löser mycket litet av de svårigheter som vi stå inför. För det andra måste jag konstatera, att utskottets förslag är ogenomförbart. Utskottet kan väl icke på allvar mena, att om vi t. ex. ändra tio eller tjugu paragrafer i strafflagen eller taxeringsförordningen, så skall man i Svensk författningssamling trycka om strafflagen respektive taxeringsförordningen i dess helhet. Det är ett uppslag som är ogenomförbart i den form som det här framförts.

Än mer frågande står jag inför det uppslag, som framföres i sista stycket. Där kommer utskottet med det hugskottet, att man inom Kungl. Maj:ts kansli skulle inrätta en rådfrågningsbyrå, tillgänglig för allmänheten, varifrån besked kunde givas om tillgängliga lagar och författningar. Jag står alldeles frågande inför detta uppslag, desto mer oroad av det som jag starkt misstänker, att det har tillkommit på grund av missuppfattning av någon utskottets ledamot av funderingar av en helt annan innebörd, som jag har utvecklat i andra sammanhang. Jag avvaktar därför upplysning om hur utskottet har tänkt sig utformningen av en sådan där rådfrågningsbyrå, till vilken allmänheten skall få vända sig — är det med juridiska spörsmål över huvud eller bara för att få veta vad som står i lagar och författningar? — innan jag kan fälla något definitivt omdöme.

Herr talman! Jag är utomordentligt intresserad av detta ämne, men jag måste säga, att om riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t i ett ärende, tycker jag nog ändå att riksdagen bör ha nå-

got att komma med, helst några klara linjer eller åtminstone ett påpekande av något behov, som inte tidigare uppmärksamats, eller som minimum en någorlunda klar uppfattning om vad saken gäller och vad i ärendet tidigare förekommit.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr SÖDERKVIST: Herr talman! Sedan jag nu har lyssnat till herr Herlitz' anförande måste jag säga, att han är synnerligen svår att göra till lags.

När denna fråga var före första gången här i kammaren den 3 mars, yttrade herr Herlitz bl. a., att »denna motion är som en suck ur mitt eget hjärta». Det var med andra ord tydligen något som han hade gått och burit på ganska länge och som han nu kände tillfredsställelse över att herr Fahlander hade framlagt i hans ställe. Jag kan dela upp herr Herlitz' anförande den gången i två huvuddelar. Den ena delen skulle kunna sägas ha denna suck till huvudrubrik, den andra delen innebar egentligen endast ett beklagande av att hur angeläget det än var att få igenom motionen och få den effektuerad, så trodde herr Herlitz, att de praktiska svårigheterna att realisera detta uppslag skulle bli övermäktiga.

Sedan vi i utskottet fått motionen återremitterad ha vi gjort vad vi kunnat för att göra herr Herlitz till viljes. Vi ha försökt att behålla det huvudsakliga av motionärens önskemål, samtidigt som vi ha gått herr Herlitz till mötes och beaktat hans fruktan att det inte skulle gå att realisera tanken på en omtryckning av samtliga författningar med vissa givna tidsintervaller. Vi ha konfererat med en av ledamöterna i den utredning, som nämns i utlåtandet, nämligen direktören i Landskommunernas förbund Sixten Larsson. Även han instämde i motionärens önskemål, men han trodde liksom herr Herlitz, och för övrigt även utskottet i dess helhet, att det nog under nuvarande tider skulle visa sig omöjligt att förverkliga motio-

Ang. omtryckning av samtliga gällande författningar.

närens önskemål. Utskottet inskränkte därför yrkandet till att blott de författningar, som bli föremål för mera omfattande ändringar, skola nytryckas.

Det förvånar mig, att herr Herlitz tycker att detta förslag är något så märkvärdigt. Faktum är dock att den omnämnda utredningen, vars betänkande avlämnats till Kungl. Maj:t, har just denna passus i sitt förslag. Det föreslås där, att författningar, i vilka mera avsevärda ändringar göras, skola nytryckas, således att icke blott själva ändringen skulle intagas i Svensk författningssamling, utan hela författningen i dess nya gestalt. Det är naturligtvis riktigt som herr Herlitz säger, att en del författningar äro så omfattande, att det inte är möjligt att göra en dylik omtryckning. Men i dylika fall bör det väl med det yrkande, som utskottet har framställt, vara möjligt att överlämna ärendet till Kungl. Maj:ts avgörande.

Jag kan inte vitsorda den historiskskrivning som herr Herlitz kom med angående omständigheterna vid motionens återremitterande till utskottet. Det var inte alls överståthållare Nothins betänkande som var huvudanledningen till återremissen. Det var herr Sandberg, som yrkade återremiss med hänsyn till den proposition som skulle komma angående den fortsatta utbildningen av kommunala tjänstemän. Herr Sandberg nämnde i sitt förslag om återremiss särskilt Kungl. Maj:ts proposition nr 165. Det var alltså på herr Sandbergs förslag som kammaren beslutade återremiss. Det är visserligen riktigt, att herr Herlitz nämnde den Nothinska utredningen i sitt anförande, men det var, fastslår jag, herr Sandbergs förslag som låg till grund för återremissbeslutet. I herr Sandbergs yrkande instämde herr Herlitz.

Vad beträffar missförståndet i fråga om den andra utredningen, som nämns i utlåtandet, har jag bara att säga, att den uppgiften lämnades inför utskottet av en person som vi ha vant oss vid att kunna lita på. Ett utskott har givetvis inte möjligheter att kontrollera om alla uppgifter, som framkomma under ett

ärendes behandling, äro absolut riktiga och till alla delar att lita på. Vi trodde att uppgiften var riktig, varför den också inflöt i utlåtandet.

Ungefär detsamma är förhållandet med uppgiften om den rådfrågningsbyrå, som nämns i utlåtandet. Även den uppgiften framkom under direktör Larssons närvaro i utskottet. Jag kan nämna, att han för sin del fann förslaget beaktansvärt. Vad som anförs i en motivering kan väl dessutom inte betraktas som så bindande, att man inte där kan göra vissa påpekanden, även om dessa uppslag senare kanske inte till punkt och pricka kunna realiseras. Vi ansågo dock att även detta uppslag var värt att undersökas.

Det gläder mig att herr Herlitz till sist kommit underfund med vad utskottet menar med sitt yrkande. Jag skulle tro att de flesta av kammarens ledamöter redan på förhand varit på det klara med att vi velat bereda medborgarna någon lättnad i de svårigheter, som enligt vad motionären påpekat föreligga för allmänheten då man skall bläddra i mängden av författningar och söka ta reda på vad som verkligen är gällande lag och författning.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HERLITZ: Jag ber att få fastslå, att herr Söderkvist visserligen i så måtto har rätt, att herr Sandberg framställde sitt yrkande om återremiss på den grund, som herr Söderkvist angav. Men då jag sedermera anslöt mig till detta yrkande, skedde det under uttrycklig förklaring, att jag för min del påkallade återremiss med hänsyn till den Nothinska utredningen och vad därmed sammanhänge, och jag träffade så många av kammarens ledamöter som delade min mening, att jag trodde mig ha något skäl att förvänta, att utskottet inte skulle alldeles som luft betrakta vad jag i det sammanhanget sade.

Vad sedan ärendets fortsatta beredning beträffar, så nämnde herr Söder-

Ang. omtryckning av samtliga gällande författningar.

kvist åtskilligt om att han konfererat med direktören i Landskommunernas förbund, herr Sixten Larsson. Ja, det är gott och väl, men han representerade en utredning, som har legat helt och hållet vid sidan av det ämne som jag talar om.

Jag ser på denna sak på precis samma sätt nu som jag gjorde förra gången, även om herr Söderkvist fann någon skiljaktighet mellan min inställning nu och då.

Jag hyser, mina herrar, det djupaste bekymmer över denna sak. Jag hyser det djupaste bekymmer över den massa av lagstiftning som vi ha och över de svårigheter det nu faktiskt erbjuder för menige man att göra sig förtrogen med lagarnas innehåll. Jag ser däri en utomordentligt viktig samhällsfråga. Men just därför, herr Söderkvist, är jag angelägen om att Sveriges riksdag, om den vill säga någonting till Konungen om detta bekymmer, inte säger det på ett sådant sätt, att initierade personer ta sig för huvudet, därför att de finna det hela så desorienterat. Det skall ske på ett sådant sätt, att svenska riksdagen visar, att den tänkt på saken och uppmärksammat problemen, innan den lägger fram ärendet för Kungl. Maj:t.

Det är ur den synpunkten, som jag tycker att de missuppfattningar som jag här pekat på kunna vara av betydelse. Man kan inte vara så noga med varje detalj, sade herr Söderkvist, men så pass litet som detta utlåtande är, tycker jag nog att utlåtandet borde ha varit riktigt. Framställer man t. ex. ett krav på nytryck av ändrade författningar, så kan inte den svenska riksdagen med bibehållen självaktning uppställa den orimliga satsen, att det *alltid* skall företagas nytryck vid mera omfattande författningsändringar. Det är dock vad som sägs i utlåtandet. Den svenska riksdagen kan inte heller bygga ett uttalande på ett missförstånd av så kapital natur som att man blandar samman frågan om åstadkommande av förvaltningsrättslig litteratur och frågan om formerna för publikation av författningar.

Jag tycker inte, att man anlägger obe-

höriga krav på noggrannhet, om man i ett ämne, som ligger en varmt om hjärtat, ser så noga på ärendet som jag här har gjort.

Herr ARRHÉN: Herr talman! Jag skall tillåta mig att till denna diskussion knyta några reflexioner, därför att jag har haft den lyckan eller olyckan att delta i utskottets förhandlingar om detta ärende.

Det är till att börja med, som herr Herlitz betonat, alldeles självklart, att detta ämnesområde ingalunda är av ringa vikt. Det har mycket stor betydelse för alla, som deltaga i vårt lands offentliga liv. Detta betygades bl. a. av den representant för Landskommunernas förbund, som utskottet hade uppe till rådfrågning. Det var rätt chockerande att höra honom helt godlynt säga, att det antagligen förhåller sig på det sättet, att en tredjedel av våra kommuner lever efter en kommunal författningshandbok, som daterar sig från slutet av 1930-talet, att en annan tredjedel möjligen lever efter någon handbok, som utkom i början på detta årtionde, och att den sista tredjedelen — och det ansåg han nog vara högt räknat — tillämpar nu gällande författningar. Denna lilla illustration, som med avsikt målades litet karikatyrmässigt, speglar nog samtidigt en verklig situation. Herr Herlitz, som på detta område besitter en ovedersäglig sakkunskap — det äro vi fullt på det klara med — har också talat om den saken.

Herr Herlitz ironiserade — som jag kan erkänna med en viss rätt — emot en del av vad utskottet här skrivit. Jag skall inte ge mig in på alla detaljerna utan bara säga några ord om »rådfrågningsbyrå».

Det förhåller sig tydligen på det sättet, att man även inom Kungl. Maj:ts kansli sedan ganska lång tid tillbaka har haft sin uppmärksamhet riktad på dessa sammanhang. Man har emellertid inte heller där kommit till några direkta resultat; man har inga medel att föreslå, om vilka man tror sig kunna säga, att de skulle bringa ordning och reda i det hela.

Ang. omtryckning av samtliga gällande författningar.

Man har likväl gjort vissa försök. Embryon till sådana »rådförfrågningsbyråer» torde finnas inom olika departement.

Jag har för min del tagit personliga kontakter med Kungl. Maj:ts kansli. Man har då framhållit, att det möjligen härvidlag inte vore det rätta att skapa en central byrå, utan att det måhända vore bättre att inom vederbörande departement inrätta dylika rådförfrågningsbyråer. Inrikesdepartementet skulle t. ex. därigenom ha möjlighet att ge upplysningar om kommunallagarna, jordbruksdepartementet angående bidragsgivandet och socialdepartementet om de tusen och en sociala författningar, som vi ha att tillämpa. Den utvägen skulle man alltså åtminstone kunna tänka sig. Det kan också diskuteras, har man sagt, om inte länsstyrelserna skulle kunna kopplas in i detta sammanhang — på vilket sätt är svårt att säga. När jag frågat, hur man tänkt sig saken, har man svarat, att det bara gällde ett diskussionsuppslag.

För att till sist ge något större auktoritet åt tanken på rådförfrågningsbyråer än utskottet i sitt utlåtande — vilket bär det olycksaliga numret 13 — har kunnat åvägabringa, kan jag återöpa, att jag vid kontakt med en pågående utredning, som kallar sig trycksakssakkunniga, har funnit, att man inom denna krets för närvarande har under diskussion just ett förslag om en rådförfrågningsbyrå under en byråchef, placerad i statsrådsberedningen och helst underställd en konsult.

Det ser alltså ut, som om denna tanke inte är så löst framkastad, som herr Herlitz tycks förmoda. Jag vill också säga, att tanken endels kommer från herr Herlitz själv. Den har emellertid redan tagits om hand av dessa trycksakssakkunniga. Vi visste visserligen inte om det, när utskottsutlåtandet skrevs, men det skadar väl inte, att tanken kommer fram i detta sammanhang.

Det förvånade mig till sist, att herr Herlitz yrkade avslag. Jag hade inte väntat det, ty om avslagsyrkandet vunne majoritet, skulle ju ingenting hända. Då skulle riksdagen inte säga någonting utan undertrycka alla de påpekanden, som likväl i detta sammanhang gjorts. Det skulle

jag finna vara högst olyckligt, och därför tycker jag, att kammaren utan någon större tvekan borde kunna godtaga det utskottsutlåtande, som föreligger. Dess hemställan innebär, att man överlämnar åt den sakkunskap, som obestridligen finnes i Kungl. Maj:ts verk och inrättningar, att ta sådana åtgärder under övervägande, som här kunna befinnas nödiga och nyttiga.

Herr HERLITZ: Herr talman! Bara ett par ord angående den där rådförfrågningsbyrån, som nu fick en något rikare förgrenad gestalt i herr Arrhéns yttrande. Det blev inte bara *en* rådförfrågningsbyrå utan flera, i de olika departementen och eventuellt också i länsstyrelserna, fast han inte visste hur det hela skulle ordnas.

Jag begärde nu bara ordet för att alldeles bestämt få rikta en gensaga mot påståendet, att denna tanke endels kommer från mig. Det hänger så ihop — om jag får besvara kammaren därmed — att jag under mitt sysslande med lagstiftningsfrågor har varit intresserad av att det till fromma för själva lagstiftningsarbetets planmässighet skulle finnas en central inom kansliet, som kunde vara lagskrivarna till hjälp och ge dem överblick över lagar och författningar, så att dessa skrevs efter samma schemata i olika departement. Det har alltså varit en fråga om lagstiftningens enhetlighet; det har gällt en central, där en herre ifrån ett departement skulle kunna förfråga sig om hur man förfar i andra departement, o. s. v.

Jag ber att detta inte utges såsom någon sorts fadderskap till tanken på en rådförfrågningsbyrå för allmänheten. Märk väl, att jag inte alls vill bryta staven över den tanken! Det är en sund sak i och för sig, att myndigheterna gå allmänheten till handa med upplysningar om både det ena och det andra. Det är en viktig uppgift för myndigheterna — naturligtvis! Jag menar bara att man inte skall kasta fram så lösa funderingar som här har skett. Även om man har hört att vissa kungliga kommittéer ha tänkt i sam-

Ang. omtryckning av samtliga gällande författningar.

ma riktning, så är det ju inte skäl nog en genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Herlitz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstning-

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Föredrogos ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion om utredning i syfte att rationalisera och förbilliga varudistributionen i landet;

nr 10, i anledning av väckt motion om utredning rörande trafiksäkerheten vid korsning mellan järnväg och väg; samt

nr 11, i anledning av väckt motion om åtgärder till undvikande av att polisförhör anställles med person som utskrivits från sinnessjukhus.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.03 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Fredagen den 14 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Weijne* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 248, med förslag till butikstängningslag;

nr 252, angående löneklassplacering av viss personal, som övergått i statens järnvägars tjänst i samband med statsförvärv av enskild järnväg;

nr 253, med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210);

nr 254, angående anslag till kontrollstyrelsen för budgetåret 1948/49, m. m.;

nr 255, med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län; och

nr 256, angående ersättning till Hj. Jakobson m. fl. i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom.

Ang. kombinerade språkskrivningar i vissa examina.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet **WEIJNE**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Fahlanders interpellation angående kombinerade språkskrivningar i vissa examina, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Fahlander — med hänsyftning på språkskrivningarna vid läroverken — till mig riktat följande frågor:

1. Anser statsrådet införandet av kombinerade skrivningar önskvärd?

2. Från vilken tidpunkt skola de i så fall bli obligatoriska?

Den nya typ av skrivningar i främmande levande språk, som brukar benämnas kombinerade prov, d. v. s. en kombination av skriftlig översättning från det främmande språket till svenska samt från svenska till det främmande språket, i båda fallen utan begagnande av hjälpmedel, har, såsom interpellanten antyder, varit föremål för försök i ganska stor skala från och med vårterminen 1942. Enligt vad skolöverstyrelsen meddelat, har en undersökning av försöken och deras resultat visat, att försöken i allt väsentligt slagit väl ut och att vederbörande lärare vid försöksskolorna förordat den kombinerade skrivningsformen. I anledning härav föreslog överstyrelsen i höstas, att kombinerade prov skulle anordnas för alla de främmande levande språk, där skriftliga examensprov förekomma, i realexamen från och med vårterminen 1949 och i studentexamen från och med vårterminen 1950.

Införandet av kombinerade skrivningsprov i avgångsexamina förutsätter givetvis, att också övningsskrivningarna under terminerna i viss omfattning utgöras av kombinerade skrivningar. Skolöverstyrelsen har i sin framställning närmare angivit, i vilken utsträckning de olika formerna av övningsskrivningar enligt överstyrelsens mening borde förekomma under terminerna.

Från vissa lärarsammanslutningars sida riktades mot skolöverstyrelsens förslag kritik, vilken dock till stor del avsåg den ökning av lärarnas arbetsbörda, som ansågs bli en följd av anordningen, särskilt om de under terminerna anordnade övningsskrivningarna skulle i så stor omfattning, som skolöverstyrelsen från början förutsatte, utgöras av kombinerade prov. Sedan skolöverstyrelsen haft tillfälle att närmare överväga de sålunda gjorda invändningarna och i an-

Om ökad hemvårdsutbildning för unga kvinnor.

slutning till dem modifiera sin ståndpunkt, särskilt i fråga om antalet övningsskrivningar av kombinerad typ under terminerna, ha emellertid lärarsammanslutningarna förklarat sig vara ense med skolöverstyrelsen i fråga om den föreslagna anordningen.

För min egen del har jag kommit till den uppfattningen, att införandet av den kombinerade skrivningsformen skulle lända språkstudierna vid våra högre läroanstalter till nytta och bidra till att främja den inriktning av språkundervisningen mot mera praktiska mål och mot bättre språkbehärskning, som numera eftersträvas. Härtill kommer — såsom jag förut nämnt — att resultaten av de anställda försöken visat sig gynnsamma och att de med försöken sysselsatta lärarna själva tillstyrkt omläggningen. Under sådana omständigheter tvekar jag ej att tillstyrka införandet av kombinerade prov i avgångsexamen i enlighet med det framlagda förslaget.

Vad så beträffar interpellantens andra fråga, vill jag framhålla, att jag är fullt medveten om att en omläggning sådan som denna måste förberedas i god tid. Det förnyade övervägande, som skolöverstyrelsen ägnat frågan, har medfört visst uppskov med det ståndpunktstagande, som ålegat mig och vartill jag nu kommit. Detta uppskov medför, att den generella omläggningen av skrivningarna icke kan eller bör äga rum vid de av skolöverstyrelsen ursprungligen föreslagna tidpunkterna, eller beträffande realexamen vårterminen 1949 och i fråga om studentexamen vårterminen 1950. Ett uppskov på ett år synes mig — i likhet med vad skolöverstyrelsen i sitt sista yttrande i frågan tillstyrkt — vara erforderligt, och jag kommer alltså att tillstyrka, att den nya skrivningsordningen inträder vårterminen 1950 respektive vårterminen 1951.

Herr FAHLANDER: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt vördsamma tack för svaret. Det är ytterst sällan en interpellant får så kla-

ra och positiva svar på framställda frågor.

Den här föreslagna reformen kommer att, om inte bilda epok, så dock innebära en utomordentlig förbättring när det gäller språkstudierna i våra högre skolor. Den gamla, mer filologiskt betonade eller teoretisk-grammatiska undervisningen får här lämna plats för en mera praktiskt orienterad sådan, som säkert kommer att bli till nytta när det gäller elevernas språktillägnelse.

Inte mindre välkommet var svaret beträffande längden av den övergångstid, som anses erforderlig innan det nya systemet börjar tillämpas helt. De farhågor man har kunnat hysa för de besvärigheter, som en alltför kort övergångstid kunnat medföra, äro nu helt eliminerade. Att bekymmer förefunnits i detta avseende ha insändarspalterna i våra dagstidningar visat. Dessa insändare ha emanerat dels från lärarhåll, dels från målsmannahåll. Jag tror att man på båda dessa håll i dag är beredd att instämma i det tack, som jag ber att få framföra för de i interpellationssvaret anförda synpunkterna.

Om ökad hemvårdsutbildning för unga kvinnor.

Ordet lämnades härefter ånyo till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet WEIJNE, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara även fröken Anderssons interpellation om ökad hemvårdsutbildning för unga kvinnor, och nu yttrade: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har fröken Ebon Andersson till chefen för socialdepartementet riktat följande fråga:

»Är det statsrådets mening att för årets riksdag framlägga förslag om ökade möjligheter till hemvårdsutbildning för unga kvinnor?»

Denna interpellation har överlämnats till mig för besvarande.

Interpellanten erinrar om betydelsen av att hemarbetande kvinnor få en lämplig utbildning i husligt arbete. Vi-

Om ökad hemvårdsutbildning för unga kvinnor.

dare påminner interpellanten om att befolkningsutredningen för tre år sen, i februari 1945, lade fram ett betänkande angående den husliga utbildningen, men konstaterar samtidigt, att någon proposition i frågan ännu icke avhört. Om jag fattat interpellanten rätt, är det hennes uppfattning, att betänkandet hade bort föranleda proposition till riksdagen redan tidigare, och i varje fall att frågan borde underställas den nu samlade riksdagen.

Jag vill med anledning härav till en början erinra om att befolkningsutredningens förslag i fråga om den husliga utbildningen icke voro i detalj utarbetade utan endast att betrakta som principförslag. Enligt vad befolkningsutredningen uttryckligen framhöll, kunde dess förslag realiserar endast i samband med att en mängd delproblem, som utredningen icke haft möjlighet att upptaga till behandling, bringades till sin lösning. För att genomföra det planerade reformarbetet föreslog utredningen i första hand en förstärkning av den centrala ledningen för den husliga utbildningen. Vidare drog befolkningsutredningen upp vissa riktlinjer för lärarinneutbildningen på det husliga området. Härutöver innehöll betänkandet en mängd principförslag, berörande undervisning och utbildning i husligt arbete.

Befolkningsutredningens förslag kunde med hänsyn till sin natur av principförslag, som förutsatte ytterligare utredningar, icke omedelbart i sin helhet läggas till grund för en proposition till riksdagen. I första hand måste givetvis frågorna om den centrala ledningen och lärarinneutbildningen lösas. Därför tillsattes också utan dröjsmål två specialutredningar. Redan sommaren 1945 tillkallades en sakkunnig för utredning rörande organisationen av lärarinneutbildningen och därmed sammanhängande utbildnings- och lokalfrågor. Den sakkunniga — ledamot av denna kammare — beräknar, enligt vad jag inhämtat, att kunna slutföra sitt uppdrag instundande sommar. En andra utredning, avseende den centrala ledningen, tillsattes i december 1945 och avgav sitt förslag ett

år senare. Förslaget underställdes där- efter delvis 1947 års riksdag, som biföll Kungl. Maj:ts förslag om inrättande inom yrkesöverstyrelsen av en särskild byrå för huslig utbildning. Härmed torde en av de viktigaste förutsättningarna ha förverkligats för en utbyggnad och effektivisering av den husliga utbildningen. En annan av de grundläggande förutsättningarna härför är givetvis att tillgången till lämpligt utbildade lärarinnor säkras. Denna senare fråga kan i sin tur icke gärna lösas förrän utredningen i ärendet är avlämnad och behandlad.

Det anförda torde vara tillräckligt för att klargöra, varför jag måste besvara interpellantens fråga nekande. Jag vill emellertid tillägga, att jag för egen del är mycket intresserad av att åtgärder vidtagas så snart ske kan för att effektivisera och utbygga den husliga utbildningen, och jag ämnar, i den mån på mig ankommer, tillse, att frågans lösning inte i onödan skjutes på framtiden.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för det här lämnade svaret. Anledningen till att interpellationen ställdes till socialministern var den, att under alla de år detta problem har diskuterats har det knutits samman med befolkningsfrågan och alltså behandlats av socialministern.

Jag tackar alltså för svaret och konstaterar, att man skulle kunna säga att det var välvilligt nekande. Däruti ligger ju, kan man säga, ett visst hopp för framtiden.

Hela denna fråga har en lång historia. Redan år 1935 — och problemet fanns ju långt tidigare — yrkades det i högerns stora befolkningsmotion direkt på en till och med obligatorisk utbildning i husligt arbete, först och främst för de unga flickorna, och därtöver en utbildning även för de unga kvinnorna, alltså på ett senare åldersstadium. Jag kan också nämna, att därvid togs begreppet husligt arbete vidare än man dittills kan-

Om ökad hemvårdsutbildning för unga kvinnor.

ske hade gjort. Man hade dittills väsentligen tänkt på matlagning och därmed sammanhängande ting. Nu utvidgades begreppet till att omfatta även barnavård, uppfostran och sådana spörsmål.

Sedan 1935 har frågan återkommit i en rad motioner. Jag skall inte här redogöra för dessa motioners via dolorosa, utan jag skall bara konstatera, att man tidigare har kommit med de mest underliga invändningar emot ett igångsättande av en utbildning i husligt arbete, eller rättare sagt mot en utvidgning av den. Än har man pekat på att en sådan utbildning — det gäller då närmast utbildningen på det högre åldersstadiet — skulle kunna på ett olämpligt sätt konkurrera med hembiträdernas utbildning, och än har man sagt, att eftersom de motioner som vi då hade kommit med inte innehöll krav på utbildning i husligt arbete också för pojkar, kunde man inte gå med på dem. Det är rätt intressant att erinra sig, att i ett uttalande från en av de stora kvinnoorganisationerna, som avstyrkte motionerna, sades det bland annat, att man kanske hade förbisett betydelsen av att icke en, utan tvenne makar bilda ett hem. »Det synes oss sålunda», fortsätter uttalandet, »i motionen framkomma ett beklagansvärt skattande åt den tidens tendens, som allt mer utesluter fadern ur familjegemenskapen».

Jag har nämnt detta för att visa hur svårt man har haft att få fram denna sak.

Emellertid ha motionerna också tillstyrkts av en hel rad framstående organisationer — jag kan nämna Svenska Röda korset, Husmoderföreningarnas riksförbund, Svenska landskommunernas förbund, Svenska stadsförbundet och åtskilliga andra, för att nu inte tala om en hel rad stora kvinnoorganisationer. Där emot har det underligt nog varit så, att man aldrig har begärt utlåtande från några ungdomsorganisationer. Det är mig ganska väl bekant, att det inom mycket stora skikt av vår ungdom råder ett verkligt positivt intresse för den här frågan. Nåväl, detta som en liten kort historik.

När nu äntligen utredningarna ha kom-

mit till stånd och, delvis åtminstone, föreligga i färdigt skick, innehålla de bara principförslag, som helt naturligt måste nödvändiggöra ytterligare utredningar. Herr statsrådet påvisar också, att det finns en mängd delproblem som måste lösas, och det är klart att det finns sådana — vi ha lärarutbildningen, hela lokalfrågan och åtskilligt mera. Men man måste ju, om man är intresserad av frågan, inse att behovet är så uppenbart att man tycker att man skulle vilja säga: Sätt i gång, och sätt i gång genast!

Jag förbiser inte de svårigheter som finnas. Jag vill också betona, att den lilla kritik, som kan ligga i vad jag har sagt, ingalunda träffar den nuvarande ecklesiastikministern. Som jag redan har nämnt visar ju herr statsrådet i sitt svar en positiv inställning, även om de praktiska svårigheterna göra det omöjligt att redan för årets riksdag lägga fram förslag i ärendet. Vi hoppas dock, att ett sådant förslag skall komma till nästa års riksdag — nota bene om den som sysslar med den i svaret nämnda utredningen har tid att göra den färdig — så att det hela äntligen kommer i rörelse framåt, i positiv riktning alltså.

Ty behovet är närmast skrämmande stort, det är inga överord. Från hemkon-sulenterna och över huvud taget alla som ha med de här sakerna att göra får man ständigt höra: Det finns här ett stort behov, och när samhället griper in och gör så mycket för utbildning på en mängd andra områden, varför ser man då inte till att det blir bättre ställt här?

Jag hörde häromdagen en skildring från ett stort nybebyggt område, där det finns massor av unga mödrar, som inte ha något nämnvärt begrepp — jag skall inte överdriva och säga inget som helst begrepp, men efter de skildringar jag har fått är jag frestad att uttrycka mig mycket skarpt — om matlagning och barnavård och som inte ha någon som helst utbildning i dessa stycken. Dessa inte alls oväsentliga sysslor måste dock skötas, och jag behöver inte ge mig in på några detaljerade utläggningar för att var och en skall förstå, hur de nu bli »skötta». Nu är det omöjligt för många

Om ökad hemvårdsutbildning för unga kvinnor.

av dessa mödrar att få utbildning; det är sålunda långa köer vid yrkesskolornas kvällskurser. Detta faktum visar, att man känner på sig att man inte i skolorna har fått den underbyggnad i detta avseende som är nödvändig.

Det är också en annan sak som naturligtvis driver vederbörande ungdomar att söka sig till kurserna, nämligen de allt mera skärpta svårigheterna att få hemhjälp. Man kan tycka, att hemarbetet kunna hustrurna alltid gå och pyssla med litet hur som helst, men vi få inte glömma bort — jag tror inte att någon här vill göra det, men jag vill understryka saken — att det inte bara är stora ekonomiska värden som husmödrarna ha hand om, utan också, och kanske främst, rent mänskliga värden — jag tänker på barnavården och uppfostran av barn och ungdom.

I det sammanhanget skulle jag också vilja betona, att när utredningen en gång blir färdig och det hela kommer i bättre ordning än hittills — mycket har gjorts redan, det skall jag icke förbigå, utan tvärtom understryka — får utbildningen i hemvård inte begränsas till endast matlagning och sådant, utan den måste utvidgas till att också gälla barnavård och barnuppfostran, så att dessa ting få det utrymme de verkligen förtjäna.

Vidare får man inte glömma bort kursverksamheten för de vuxna, och för att denna skall bli som den bör bli måste det läggas en ordentlig grund redan på skolstadiet. Vi ha under de senare decennierna särskilt mycket talat om och också genomfört en rad sociala reformer, och det är då rätt underligt, att man inte ständigt har sett till att dessa reformer föras ut i livet på effektivaste möjliga sätt. Det åvilar ju i mycket hög grad kvinnorna att föra ut dessa reformer i levande livet. Jag kan nämna bostadspolitiken, sanitetsväsendet, barnavården o. s. v.

Nu har det gjorts utredningar på detta område, och därvid har man tydligen varit fullt på det klara med hur prekärt läget är. Jag kan inte tyda det på annat sätt, när man kommer och föreslår att det skall införas en rad konsulenter av

olika slag; i ett betänkande räknas det upp hemkonsulenter, sömnadskonsulenter, hemslöjdskonsulenter, barnkonsulenter, bosättningskonsulenter och allt vad de heta. Jag säger ingenting ont om konsulenterna — det är väl att de finnas — men jag skulle nästan kunna säga, att det är sorgligt att de behöva finnas. Ty om ungdomen från början hade bättre utbildning, bättre grund att bygga på, behövde den inte springa och få råd vid minsta svårighet som uppstår. Det är så, att man på andra områden strävar efter att ta bort själva orsakerna till missförhållandena, och det gäller i eminent grad, tycker jag, även på detta område. Därför, menar jag, bör man börja från början och ge vederbörande en god grund redan i ungdomen.

Ja, herr talman, jag kanske redan har talat alltför länge, men det vore åtskilligt mer att säga. Jag skall emellertid inte ta upp tiden med det, utan jag skall nöja mig med att än en gång notera statsrådets positiva inställning. För herr statsrådets löfte att i vad på honom ankommer tillse, att frågans lösning inte i onödan skjutes på framtiden, tackar jag än en gång.

Fröken OSVALD: Herr talman! Som herr statsrådet Weijne framhöll, har befolkningsutredningen i sitt betänkande om den husliga utbildningen i stort sett endast lagt fram principförslag och inte sådana förslag som omedelbart kunde leda till proposition i ärendet. Det är emellertid två ting som man bad om i betänkandet som redan ha blivit uppfyllda. Man bad om att den centrala ledningen skulle utökas, och vid föregående års riksdag fattades också beslut om inrättande av den husliga byrån, varigenom tre nya heltidsanställda krafter ha kommit till den centrala ledningens hjälp. Vidare bad man om en utredning angående lärarinneutbildningen och lärarinnebehovet på den husliga utbildningens område. Den utredningen pågår ju, och jag hoppas att den skall vara färdig tämligen snart.

Hela frågan om fullföljandet av de idéer, som äro framlagda i betänkandet

Om ökad hemvårdsutbildning för unga kvinnor.

om den husliga utbildningen, sammanhänger mycket intimt dels med frågan om att ha en central ledning, så att man över huvud taget har folk som har tid att syssla med detta och hjälpa bygderna ute i landet att få till stånd skolundervisning, och dels med frågan om lärarinneantalet och lärarinnornas utbildning.

En annan omständighet, som är av vital betydelse för hela denna undervisning och som tyvärr gör att mycket gott verk, som nu planeras, måste ställas på framtiden, är lokalbristen. Vi veta alla väl vad den beror på, men jag kan nämna, att t. ex. beträffande lantushållsskolorna, som över hela landet arbeta på att få nya byggnader finns det för närvarande cirka 35—40 byggprojekt, som man önskar få förverkligade, men som man inte kan genomföra, emedan förhållandena på byggnadsmarknaden äro som de äro. Vad jag sagt om lokalsvårigheterna gäller i lika mån de andra skolor, som ligga under överstyrelsen för yrkesutbildning. Där händer det ständigt och jämt, att kurser måste inställas eller att man måste vänta med kurser, emedan lokaler inte ens för de kortaste kurserna kunna uppbringas i de fall, där man lyckats uppdriva lärarkrafter.

Jag har här gjort en sammanställning för att påvisa den utbildning, som på det här området pågår, och den utbyggnad, som har kunnat sättas i gång i viss utsträckning, genom den förstärkning som skett av den centrala ledningen. Jag tänkte att sammanställningen kanske i någon mån kunde trösta fröken Andersson. Det finns för närvarande 279 kommunala skolor med undervisning i husligt arbete utöver de 40 lantushållsskolor, som vi ha, och härtill komma 39 enskilda skolor. Av dessa skolor ha en del tillkommit under det senaste året, och vi hoppas och tro, att ännu fler efter hand skola komma till. Bl. a. vill jag nämna, att de flesta landstingen under senare år inrättat en typ av skolor, som kallas för landstingens skolor för yrkesundervisning. Vid det här laget är det endast sju landsting som ännu inte ha inrättat sådana skolor, men vi ha gott

hopp om att höstens landsting skola fatta beslut i dessa sju fall och åstadkomma den organisation, som gör det möjligt att på det här området sätta i gång kurser av olika längd i barnavård, husligt arbete i övrigt, sömnad, vävning och andra hemslöjdsarbeten.

Av de 279 kommunala och 39 enskilda skolorna ha 214 skolor anordnat kurser i husligt arbete, 244 sömnadskurser, 128 barnavårdskurser och 127 vävkurser. Flera av skolorna ha alla dessa slag av kurser, andra ha två eller tre olika slags kurser och ytterligare andra ha bara ett slag av kurser. I oktober 1947 utgjorde antalet elever i dessa kurser av olika slag mellan 25 000 och 30 000.

I samband med att den husliga byrån inrättades, tillsattes två konsulenter för landet, en i barnavård och en i sömnad. Dessa två befattningshavare ha betydligt ofantligt mycket — redan nu ser man vad deras verksamhet är värd, när det gäller att stimulera kursverksamheten på dessa områden. Särskilt beträffande barnavård och barnuppfostran vill jag nämna en sak. Sedan konsumenten tillsattes har det från överstyrelsen skickats ut en mängd kursplaner, i vilka man särskilt framhåller vikten av att inte inskränka denna undervisning om barnen till spädbarnsvården, utan utvidga den till att omfatta även barnuppfostran. Vi ha där lagt upp nya kursplaner av olika typer. Man har sammankopplat barnavård och barnuppfostran t. ex. med familjekunskap och annat. En mängd teoretiska kurser hållas sålunda över det ämnet på skilda håll i landet.

Tack vare konsulentens arbete ha vi också från överstyrelsen kunnat utsända fullständigt undervisningsmaterial för denna barnavårdsundervisning i form av demonstrationskurser. Vi hålla just nu på att skicka ut dem, och det visar sig att det råder ett ofantligt stort intresse ute i landet för dessa kurser. För detta material erhålla anordnarna av kurserna statsbidrag med 50 procent av kostnaderna. I samband härmed rekvideras också kursplaner i barnavård och barnuppfostran. Jag fick just i dag från konsumenten meddelande om att hon erhållit ett brev

Om ökad hemvårdsutbildning för unga kvinnor.

från en liten ort i norra Sverige, där man hade rekviderat barnvårds-material och även fått kursplaner. Brevskrivaren omtalade, att man efter annonsering fått över 40 deltagare. Man hade därför genast måst dubblera kursen.

I fråga om sömnadsundervisning märker man också ett ofantligt intresse. Även där är det oerhört mycket att göra, och bl. a. på det området skulle vi behöva dessa i viss mån förkättrade konsulentlenter, som emellertid ha en stor uppgift att fylla ute i landet. Överallt står det kvinnor i kö för att bli i tillfälle att gå i de sömnadskurser, som anordnas, och vårt enda bekymmer är, hur man skall kunna skaffa lokaler och få lärarinnor och därmed få det hela i gång. Att sömnadsundervisningen för närvarande tillvinner sig ett så stort intresse, beror på att det inte finns hemsömmerskor och att konfektionssömnaden ännu inte har tagit den omfattningen, att alla kunna anlita den. — Av ekonomiska skäl är man ofta hänvisad till att klara sig själv.

För att i någon mån avhjälpa bristen på lärarinnor för sömnadskurser ha vi fått statsmedel för att anordna en kort pedagogisk kurs för sömmerskor. Denna skall starta i nästa vecka, och vi ha i samband med utsändandet av cirkulär fått klart för oss, hur många som skulle vilja komma till denna kurs och hur angeläget det är att den verksamheten fortsätter.

På vävundervisningens område äro förhållandena ungefär desamma. Även där vänta människor på att få gå på kurser, och lokalfrågan och lärarinnerbristen lägga även där en del hinder i vägen för oss.

Att intresset är stort ute i landet för hemvårdsundervisningen veta vi bäst. Dagligen ha vi telefonsamtal, där man begär kursplaner och vill ha hjälp med att ordna en sådan undervisning på olika orter. Det är inte längre på det sättet, att det bara är matlagningsundervisningen som tillvinner sig intresse. Vi ha naturligtvis sådana kurser också, men bland de teoretiska kurserna är det just nu kurserna i familjekunskap, samhällslära, barnavård och barnuppfostran som till-

draga sig det allra största intresset, och på det praktiska området ha vi utom kurser i matlagning och konservering även kurser om hemvård i allmänhet, bostadsvård, heminredning, tvätt, sömnad, klädes- och sängklädesvård, vävning, stickning, knyppling o. s. v.

Som exempel på att vi också försöka få till stånd kurser, som skola passa även för männen, vill jag omnämna en kurs, som handlar om hemmets vård och reparationsarbeten inom hemmen. Vi tänka oss att där anordna kvällskurser, i vilka man och hustru gemensamt skola deltaga. Sedan man fick kännedom om denna kurs, har material skickats ut i stor myckenhet, och vi få ständigt förfrågningar om hur man skall få lämpliga lärare för det arbetet.

Som ett exempel på hur stort intresset för den husliga verksamheten är ute i landet vill jag nämna, att i ett landstingsområde, där man har en mängd sykurser och många lärarinnor äro i verksamhet men där man starkt känner bristen på lärarinnor, har landstinget engagerat sig för att anordna en pedagogisk kurs, liknande den som vi nu skola hålla genom överstyrelsens försorg. Vi hjälpa dem med förberedelserna för en sådan kurs till hösten. Vi ställa lärarkrafter till förfogande och hjälpa till med uppläggnings- och kursen. Därigenom kommer man att på det hållet kunna bedriva undervisningen mera intensivt.

Inför det ökade behov av lärarinnor, som visar sig redan i dag och som kommer att öka ännu mera särskilt med hänsyn till de växande barnkullarna i skolorna, är det angeläget att utbildningen på det här området med det snaraste får en tillfredsställande utformning. Min förhoppning är att nästa riksdag i det avseendet skall kunna fatta ett beslut i positiv riktning.

Det kunde vara mycket att säga om hemkonsulenterna och konsulentfrågan över huvud taget, men det skulle kanske föra alltför långt. Man måste emellertid konstatera att den undervisning, som vi nu meddela i husligt arbete och i hemvård och barnavård, är alltför kort. Man skulle önska att alla som syssla med

Om ökad hemvårdsutbildning för unga kvinnor.

hemarbete skulle kunna få en längre utbildning än som kan meddelas vid dessa kurser. Genom att komplettera skolundervisningen med konsulentverksamhet, har man tänkt sig att kunna bättra på vad som brister i skolutbildningen. Konsulenterna äro ju inte konkurrenter till skolverksamheten, utan ett komplement, och de skola vara förmedlare till hemmen av den vetenskapliga forskningen och de nyheter, som den frambringa på det här området. Om de hemarbetande kvinnorna gäller ju detsamma som om alla andra, var de än arbeta: man blir aldrig färdig utan behöver ständigt lära sig nytt.

Jag upprepar vad jag tidigare sagt, att intresset för den här undervisningen är stort. Jag är därför alldeles övertygad om att verksamheten kommer att expandera ofantligt, i den mån det lättar i fråga om byggenskapen och vi få större möjligheter att utbilda lärarinnor och landets finanser bli sådana, att vi få mera pengar till kursverksamhet i olika former och till konsulenter av olika slag.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! För undvikande av missförstånd vill jag säga, att jag känner ganska väl till all den verksamhet som bedrivs på detta område. Någon tröst utöver den som jag möjligen kunde ha förut har jag därför inte fått av fröken Osvalds redogörelse. Men hennes inlägg visar, hur fruktansvärt mycket som tidigare försumrats. Det är emellertid ingenting att gräva i nu, ty här äro positiva krafter i gång, och det är bara att notera med glädje.

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, för att inte bli missförstådd på en som jag tycker mycket väsentlig punkt, nämligen när det gäller konsulenterna. Jag instämmer helt med fröken Osvald i att de konsulenter, som redan finnas och som eventuellt komma att tillsättas, komma att få en utomordentligt stor uppgift. Det är klart, att de även i framtiden komma att behövas för fortbildning, som det med ett något oegentligt ord brukar uttryckas. Men det sorgliga tycker jag är att man skall ha eu konsulent för varje liten

detalj i livet. Sätt till ett rejält fruntimmer, som är allround, och låt henne bistå med råd och dåd, där det behövs, men plocka inte sönder varenda liten detalj i livet för att sätta till en konsulent för varje sådan detalj. Det behövs också att det blir litet folk över för att sätta in på andra områden av det produktiva livet.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet nedannämnda motioner:

nr 384, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tryckfrihetsförordning m. m.; samt

nr 385, av herr *Näsghård* och herr *Persson, Ivar* i samma ämne.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 248 och 253—256.

Herr *Holmbäck* väckte en motion, nr 386, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tryckfrihetsförordning m. m.

Motionen bordlades.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial nr 23, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden:

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till statens institut för folkhälsan;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti åt sjöfolkets erkända arbetslöshetskassa jämte i ämnet väckt motion;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillgodoseende av universitetets i Lund och Malmöhus läns sjukvårdsinrättningars i Lund behov av tomtmark jämte i ämnet väckta motioner;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa fastigheter i Skara och Lund; samt

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 till riksbankens avbetalningslänefond;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för vissa befattningshavare vid statens krisorgan jämte i ämnet väckta motioner;

nr 35, i anledning av väckt motion om utredning av frågan om reservbarnmorskornas pensionsförmåner;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgivande av livräntor till Lilly Holmin, Karin Persson och B. H. E. Sjölander; samt

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, såvitt angår tolfte huvudtiteln;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrörelse, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa inskränkningar i utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket; samt

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande överflyttande av vissa till justitiedepartementet hörande ärenden från Kungl. Maj:t till underordnad myndighet m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 29, i anledning av väckt motion om utredning av frågan om möjligheten att undanröja faran för bländning av lyktor å motorfordon;

nr 30, i anledning av väckta motioner dels om utredning av frågan om behandling av myrslogarna inom de på statens bekostnad storskiftade delarna av Kopparbergs län, dels ock angående ett enklare förfaringsätt för bestämmande av äganderätten till s. k. myrslogar;

nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lantarbetstidslag, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 32, angående remitterande till annat utskott av motion om viss ändring av villkoren för tertiär- och tilläggs lån för flerfamiljshus; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående jordbruksförsöksverksamhetens organisation m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av lantbruks-, veterinär- och skogshögskolorna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.45 eftermiddagen.

In fidem
Eric Carlén.

Tisdagen den 18 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 248, med förslag till butikstängningslag.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 252, angående löneklassplacering av viss personal, som övergått i statens järnvägars tjänst i samband med statsförvärv av enskild järnväg;

nr 253, med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210); och

nr 254, angående anslag till kontrollstyrelsen för budgetåret 1948/49, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 255, med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 256, angående ersättning till Hj. Jakobson

m. fl. i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den av herr *Holmbäck* väckta motionen, nr 386, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tryckfrihetsförordning m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 23, statsutskottets utlåtanden nr 100—104, bankoutskottets utlåtanden nr 34—37, första lagutskottets utlåtanden nr 34—36, andra lagutskottets utlåtanden nr 29—31 och memorial nr 32 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 20 och 30.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 387, av herr *Holmbäck*,

nr 388, av herr *Holmbäck*,

nr 389, av herr *Holmbäck*, samt

nr 390, av herr *Johansson*, *Johan Bernhard*, m. fl.,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tryckfrihetsförordning m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.03 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.